

Frist: 24. april

Sendes til: postmottak@krd.dep.no

Årlig rapport BOLYST

Til: KRD

Fra: Haugaland Vekst IKS

Dato: 10. april 2012

Kommune:	Haugesund og Utsira kommune
Prosjektnavn:	Betydningsfull bolig for fremtidens øysamfunn
Prosjektleder:	Haugaland Vekst IKS
Leder i styringsgruppen :	Annette Sæther
Kontaktperson i fylkeskommunen:	Elin Aarskog Monsen
Forankring av prosjektet (flere kryss er mulig)	Styringsgruppe - X Forankring i befolkningen - X Samarbeid med andre aktører lokalt, regionalt eller nasjonalt - X
Mål og eventuelle delmål med prosjektet. I hvilken grad har prosjektet nådd eller er prosjektet på vei til å nå sine mål?	Hovedmål med prosjektet: Økt attraktivitet som levedyktige samfunn Økt boligetablering for alle formål Økt næringsutvikling gjennom varig bosetting Delmål: Brukerundersøkelse med kartlegging av boligbehov for alle livsfaser Stedsanalyse for Utsira med fokus på boligutvikling Status: Kommunal- og regionaldepartementet gav i sitt tilsagn en klar føring for prioritering av tiltak i prosjektet. Vi ble bedt om å fokusere på lokal stedsanalyse for Utsira og gjennomføring av en brukerundersøkelse på Utsira og Røvær. Det ble inngått et samarbeid med Asplan Viak om gjennomføring av en lokal steds- og mulighetsstudie på Utsira. Arbeidet ble ferdigstilt i desember 2011. Analysen benyttes videre i kommunenes arbeid med rullering av kommuneplanen og som grunnlag i et fellesprosjekt med Bokn kommune med tema opplevelsenæringer og attraktivitet. Styringsgruppen besluttet å dele brukerundersøkelsen inn i tre fokusområder: 1. Boligevaluering – innbygger på Utsira og Røvær 2. Boligevaluering – utflyttede innbygger 3. Bolig og reisemåsevaluering – innbygger i Haugesundregionen Brukerundersøkelse del 1 ble gjennomført av Heraklit hvor vi benyttet

	fokusintervjuer som metode. På Utsira deltok 30 personer og på Røvær 36 personer. Intervjuene ble gjennomført i grupper på fire til elleve personer. Rapporten følger vedlagt. Brukerundersøkelse del 2 ble gjennomført av Polytec som en kvantitativ undersøkelse i form av en elektronisk survey. Fokus var en undersøkelse av utflyttede øyboers behov og ønsker relatert til bolig, arbeid, steds- og miljømessige forhold ved permanent bosetting på henholdsvis Røvær og Utsira. Den elektroniske undersøkelsen ble totalt sendt ut til 120 respondenter på Røvær med en svarprosent på 46 % og sendt til 119 respondenter med svarprosent på 41 %. Rapporter følger vedlagt. Steds- og mulighetsanalysen for Utsira sammen med de lokale brukerundersøkelsene, er og vil bli viktige faktakilder og inspirasjonskilder for det videre arbeide med lokal stedsutvikling – bolig- og næringsutvikling spesielt. Det samme gjelder for Røvær. Her vil Haugesund kommune benytte data etc. i sitt arbeid med kommuneplanen. Prosjektet har satt i gang arbeid med utvikling av et informasjonshefte som skal bidra til at nye øyboere får riktig og god informasjon om det å være tilflytter og hvordan det er å bo på øyene Utsira og Røvær. Heftene skal være ferdigstilt i mai 2012. Bestillingsbrev følger vedlagt.
Målgrupper for prosjektet, når prosjektet frem til disse?	Innbyggere og tilflyttere på Utsira Innbyggere og tilflyttere på Røvær Både i forhold til brukerundersøkelsen og stedsanalyse er lokalbefolkningen og mulige tilflytter brukt og skal benyttes videre i vårt arbeid. Målgruppene for prosjektet er ivaretatt.
Resultat som er oppnådd i form av aktiviteter eller tiltak	Brukerundersøkelse med kartlegging av boligbehov for alle livsfaser – ferdig Stedsanalyse for Utsira med fokus på boligutvikling – ferdig
Vurdering av framdrift i forhold til opprinnelig plan	Prosjektet følger opprinnelig plan, men noe forsinket ut fra tenkt oppstart av tiltakene og endelig ferdigstillelse av delprosjektene.
Oppnådde resultater Hvor geografisk konsentrert har prosjektet hatt/vil ha effekt? (Kryss av)	X - Helt lokal effekt X - Effekten kommer innen flere kommune i regionen. X - Effekten kommer i hele fylket X - Effekten kommer i eget og andre fylker
Kort beskrivelse av metodikk i prosjektet (max 250 ord)	Vi har benyttet tradisjonell prosjektledelse forankret i PLP prosessen. Foruten organisering og gjennomføring i henhold til PLP, har vi benyttet Mamut som internt styringsverktøy. Prosjektet har i tillegg valgt å benytte seg av ekstern kompetanse med lang og god erfaring innen arbeid med stedsanalyser og brukerundersøkelse.
Overføringsverd	Prosjektets mål er at vi gjennom vårt arbeid skal bidra med en god modell for

i for eksempel til andre lokalsamfunn	hvordan jobbe med tilsvarende problemstillinger i sammenlignbare samfunn. For tiden er vi i gang med et utviklingsprosjekt i Nedstrand (Tysvær kommune) med mål om varig bosetting og næringsutvikling. Vi benytter oss av tilsvarende metoder og erfaringer fra tidligere arbeid med Småsamfunnsprosjektet Utsira & Røvær, samt Bolyst 2010”.		
Ekstern kommunikasjon og deltakelse på samlinger med utgangspunkt i prosjektet	Gjennom Småsamfunnsprosjektet Utsira og Røvær som vi bygger videre på, ble det gjennomført og deltatt på både lokale, regionale og nasjonale samlinger. Den erfaringen som er tilført øysamfunnene, er av vesentlig betydning i det videre prosjektarbeid. Mye av grunnlaget er lagt og gir oss gode vilkår å jobbe videre med. Hittil i prosjektet har det vært lokal deltakelse på nasjonal erfaringskonferanse som ble avholdt i Bodø i desember 2011. Det vil i løpet av våren 2012 bli avholdt lokale samlinger på Utsira og Røvær med presentasjon av brukerundersøkelsene og iverksatt workshop med resultatene som utgangspunkt. Vi benytter oss av www.distriktssenteret.no i vår kommunikasjon eksternt. I tillegg publiseres resultater etc på lokale websider.		
Regnskap (satt opp slik at det kan sammenlignes med budsjettpostene)		Budsjett	Regnskap pr 31.03.12
	Inntekter		
	Tilskudd KRD	500000	125000
	Tilskudd RFK	200000	150000
	Egeninnsats	100000	
	Dugnad	200000	
		1000000	275000
	Kostnader		
	Prosjektledelse		115790
	Prosjektstyring		55000
	Møter / Seminar		48094
	Reiseutgifter		30154
	Kjøp av tjenester / ref. handlingsplan		332512
	Egeninnsats / dugnad		1395000
	Sum		1976550
	Timeregnskap følger vedlagt.		
Hvilke målsettinger i distrikts- og regionalpolitikk en hører prosjektet inn under? (Sett kryss ved svaret, flere svar er mulig)	X - Stabilisere eller øke befolkningen X - Styrke, sikre eller etablere arbeidsplasser X - Opprettholde/videreutvikle eksisterende virksomhet eller bidra til nyetableringer Økt innovasjon eller innovasjonsevne Økt kompetanse (både realkompetanse (både realkompetanse og formalkompetanse) for målgruppen X - Økt tilgjengelighet (bedre veier, havner, andre transporttiltak og breibånd) Styrke regionale sentra		

	X - Å gjøre stedet/kommunen/området mer attraktivt som bosted eller lokaliseringssted for bedrifter? X - Å gjøre stedet/kommunen/området mer attraktivt som reisemål?
Gi en kort omtal av hvordan arbeidet er tenkt videreført etter prosjektets slutt (maks 250 ord)	Utsira kommune sammen med Røvær vil jobbe med etablering av en boligpolitisk handlingsplan. Videre er arbeidet hittil svært sentralt i arbeidet med kommuneplan både i Utsira og Haugesund kommune. Utsira kommune har en ambisjon om videre arbeid med integrering som en del av arbeidet med stedsutvikling.

Haugaland vekst IKS
Steds- og mulighetsanalyse for Utsira

Utgave: [Revisjon]
Dato: 2012-02-22

DOKUMENTINFORMASJON

Oppdragsgiver: Haugaland vekst IKS
Rapportnavn: Steds- og mulighetsanalyse for Utsira
Utgave/dato: [Revisjon] / 2012-02-22
Arkivreferanse: -

Oppdrag: 526792 – Steds- og mulighetsstudie Utsira kommune
Oppdragsbeskrivelse: (Basert på tilbud 010326): Steds- og mulighetsstudie for Utsira
Oppdragsleder: Engesæter Pelle
Fag: Analyse
Tema: Regional utvikling;Kommuneplanlegging
Leveranse: Rapport / utredning

Skrevet av: Pelle Engesæter
Kvalitetskontroll:

Asplan Viak AS www.asplanviak.no

FORORD

Asplan Viak har vært engasjert av Haugaland Vekst AS for å utarbeide en steds- og mulighetsanalyse for Utsira. Anette Sæther har vært Haugaland Vekst sin kontaktperson for oppdraget. For Asplan Viak har Pelle Engesæter vært oppdragsleder og har også forfattet rapporten. Adelhei Smeland fra Asplan Viak har også deltatt i arbeidet (befaring, intervjuer og innspill/kommentarer). Ole Martin Lund, Asplan Viak, har vært kvalitetssikrer på oppdraget.

Bergen/Stavanger 15.desember 2011

Pelle Engesæter
Oppdragsleder

Ole Martin Lund
Kvalitetssikrer

INNHALDSFORTEGNELSE

1	Status og utviklingstrekk for Utsira	7
1.1	Bakgrunn for steds- og mulighetsanalysen	7
1.2	Utsira	7
1.3	Haugalandet	9
1.4	Rogfast	10
1.5	T-forbindelsen.....	11
1.6	Infrastruktur.....	12
1.7	Boligsituasjonen i kommunen.....	12
1.8	Hydrogensamfunnet Utsira.....	13
1.9	Kommunens mål og virkemidler	13
2	Befolkning og næring	15
2.1	Befolkning	15
2.2	Næringsliv og sysselsetting	17
3	Innbyggerperspektivet	19
3.1	Sammenfatning fra "Temadag med kommunestyret" mars 2009.....	19
3.2	Sammenfatning av våre intervjuer utført i april 2011.....	20
3.3	Hva forteller innbyggersynspunktene oss?	21
4	Muligheter – og umuligheter	23
4.1	Samspeilet mellom flere faktorer er avgjørende.....	23
4.2	Attraktivitet og omdømme.....	25
4.3	Regional utvikling – og lokal utvikling	25
4.4	Suksessfaktorer	26
4.5	Møtesteder.....	28
5	Drøfting av muligheter	29
5.1	Infrastrukturens betydning	29
5.2	Tre alternative anløpssteder på «fastlandet»	29
5.3	Betydningen av annet anløp enn Haugesund for rutebåten.....	30
5.4	Betydningen av T-sambandet og Rogfast for Utsira	33
5.5	Vurdering av pendling som følge av nytt anløp	34
5.6	Behov for utbedringer av dagens anløp på Utsira.....	35
5.7	Næringsetablering	36
5.8	Boligsituasjonen	38
5.9	Befolkningsutvikling	40
5.10	Avslutning	42

1 STATUS OG UTVIKLINGSTREKK FOR UTSIRA

1.1 Bakgrunn for steds- og mulighetsanalysen

Utsira er et spesielt samfunn grunnnet sin beliggenhet "langt uti havet" vest for Karmøy. Utfordringene til det spesielle øysamfunnet er likevel ikke spesielle i forhold til hva andre mindre utkantkommuner står overfor; utfordringer knyttet til lavt folketall med tilhørende demografisk usikkerhet, mangel på varierte og attraktive arbeidsplasser for å trekke til seg nye innbyggere, og ikke minst til kommunikasjon og tilgjengelighet.

- Demografi: Kommunen trenger flere innbyggere
- Arbeidsplasser: Kommunen mangler et variert næringsliv som kan tilby varierte arbeidsplasser
- Kommunikasjon og tilgjengelighet: Frekvens og reisetid med båten til og fra fastlandet er lite gunstig med tanke på både arbeids- og fritidsreiser
- Attraktivitet: Er Utsira attraktivt nok for potensielle tilflyttere og næringslivsetablerere?

De tre første punktene betinger hverandre på den måten at folk trenger arbeid, arbeidsplasser trenger arbeidstakere med de rette kvalifikasjoner, og både folk og næringsliv trenger god kommunikasjon og tilgjengelighet med omverdenen. God tilgjengelighet utgjør en viktig faktor for bolyst. Det spesielle med Utsira er at kommunen er omgitt av hav, noe som også setter sine spesielle betingelser med hensyn til kommunikasjon og tilgjengelighet. Det siste punktet, attraktivitet, utgjør på sett og vis summen av de tre første, men handler også om muligheten til å kunne leve et meningsfylt liv utenom arbeid på øya.

Steds- og mulighetsanalysen skal kartlegge og belyse muligheter som kan komme som følge av bedre infrastruktur og tilgjengelighet ved etablering av T-forbindelsen og Rogfast. Det skal fokuseres på

- Hvilke suksesskriterier som må vektlegges for befolkningsvekst gjennom tilpasset tilrettelegging for bolig og næring
- Hvilke grep Utsira kommune bør og kan ta for å ivareta de mulighetene som måtte oppstå som følge av T-forbindelsen og Rogfast

1.2 Utsira

Utsira ligg vest for Haugesund og Karmøy, og er avhengig av rutebåt for reiser til og fra øya. Reisetida er i dag 70 minutter mellom Haugesund og Utsira.

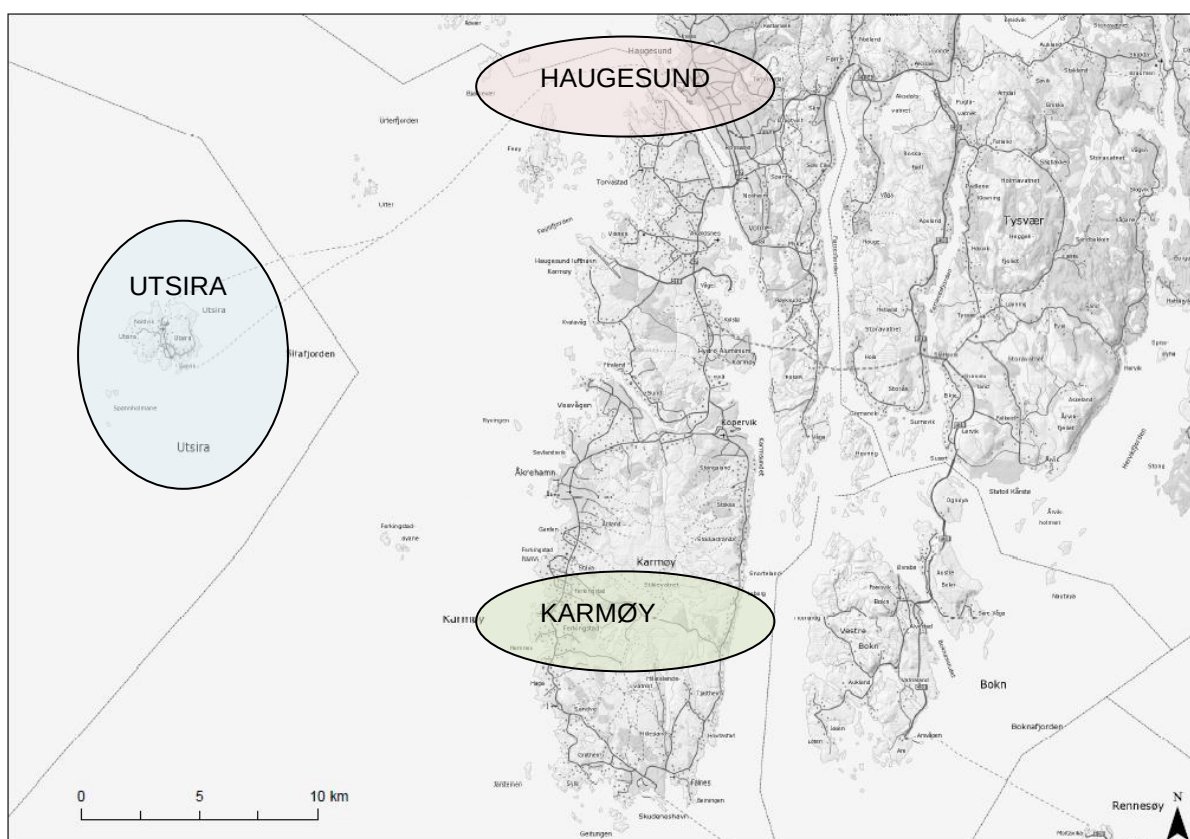
Ved inngang til 2011 var det registrert 216 personer på Utsira. Dette er to færre enn ved inngang til 2010, men to flere enn ved inngangen til 2009. Folketallet har vært synkende siden 1970 tallet, men med enkelte positive år. I dag må folketallet sies å være relativt stabilt, men små kommuner som Utsira er følsomme for selv mindre endringer i netto tilflytting. Kommunen har hatt negativt fødselsoverskudd i mange år, og negativ flyttebalanse. Utflyttingen har avtatt de senere år, og det har kommet noe tilflytting. Statistisk sentralbyrå (SSB) sine befolkningsprognoser tilsier, til tross for noe uheldig demografisk utvikling, en

moderat befolkningsvekst fram mot 2020 og 2030 (jf kap.2). Vi anser denne som heller usikker.

Det var i 1. kvartal 2010 registrert 21 virksomheter i Utsira. Av disse var 11 offentlige, de 10 andre fordelte seg mellom bygg og anlegg, annen forretningsmessig tjenesteyting, fiske, detaljhandel, sjøtransport og hotell- og restaurantnæringer. Utsira har i dag verken industri/ annen produserende virksomhet eller virksomheter knyttet til privat eller finansiell tjenesteyting. Utdanningsnivået for menn i kommunen ligger godt under både snittet for Rogaland og landet sett under ett, mens det for kvinner ligger over snittet for fylket og landet¹.

Utsira har ikke ungdomsskole. Det betyr at elever fra 8.klasse og oppover må gå på skole i Haugesund. Elevene bor på hybel i Haugesund.

Utsira er krafteksportør som følge av vindturbinetablering på øya.

Figur 1.1 Kart som viser Utsira i forhold til Haugesund og Karmøy.

¹ Dette henger sammen med at offentlig sektor er stor i kommunen, og det er mange kvinner innen helse- og utdanning.

1.3 Haugalandet

1.3.1 En livskraftig region

Regionen består av ni kommuner med Haugesund som den største byen. I Karmøy finner du byene Kopervik, Åkrehamn og Skudeneshavn. Regionen har et differensiert næringsliv med sterk petromaritim- og energiklynge.

Haugalandet utgjør en livskraftig region med de tre store «lokomotivene» Statoil-Hydro på Kårstø, Hydro Aluminium Karmøy og Aibel, Haugesund. Regionen har nytt godt av noen større samferdselsprosjekt de senere årene, som for eksempel Åkrafjordvegen som en del av Haukelivegen (E-134) til Drammen/Oslo og Trekantsambandet som gjorde Bømlo og Stord landfaste. Sistnevnte er en del av prosjektet med å knytte Vestlandet bedre sammen, i aksene fra Kristiansand til Trondheim (E-39). Fremover er følgende større prosjekter prioritert: Rogfast, som skal gjøre turen mellom Karmøy og Stavanger ferjefri, og T-forbindelsen som skal knytte Karmøy sammen med øya Fosen og fastlandet i Tysvær kommune. T-forbindelsen blir en tunnelloøsning under Karmsundet og Førresfjorden. Når prosjektet er realisert, vil det gjøre Karmøy mindre sårbar kommunikasjonsmessig.

I følge tall hentet fra Hordaland fylkeskommunes Sårbarhetsindeks for Hordaland og Rogaland², utgjør Utsira sine "nabokommuner" Tysvær, Haugesund og Karmøy (samt Sveio) en forholdsvis livskraftig region med hensyn til

- næringsøkonomisk sårbarhet, dvs en næringsøkonomisk robust region
- befolknings- og kompetansepersonale
- bedriftsvekst

Kort fortalt kommer regionen bra ut i første rekke på grunn av en positiv folketallsutvikling, og en høy andel av befolkninga med høyere utdanning. På de andre indikatorene kommer regionen ut noe over middels. Regionen er klassifisert som "nest minst sårbar".

	% av arb. pl. i		Framskr. folkevekst 2009-20	% av bef m. høg. utd.	Auke i talet på bedrifter
	vare- prod.	store ind. bedr.			
Dalane	30,7	7,2	7,6	15,9	6,1
Stavangerregionen	12,4	8,0	20,7	29,6	8,9
Hå, Klepp og Time	32,8	13,0	23,2	18,9	9,8
Forsand, Strand, Hjelmeland og Finnøy	28,8	6,7	7,9	17,9	3,8
Sauda og Suldal	25,1	7,2	-2,0	17,6	7,7
Utsira*	9,0	0,0	-3,3	21,0	22,2
Haugesund, Tysvær, Karmøy, Sveio og Bokn	18,3	10,1	14,2	20,5	7,2
Etne og Vindafjord	31,1	7,8	2,0	16,4	5,1

² AUD-rapport nr 4-10. Juni 2010. Hordaland fylkeskommune.

1.3.2 Karmøy

Karmøy kommune er en del av Haugalandet og er den største kommunen i Nord-Rogaland med vel 40 000 innbyggere. Karmøy har tre mindre byer, kommunesenteret Kopervik med ca 6 800 innbyggere, Åkrehamn som sammen med nabotettsteder Veavågen har rundt 10 700 innbyggere, og Skudeneshavn med 3 300 innbyggere. Åkrehamn har forholdsvis mange arbeidsplasser og et variert næringsliv.

Haugesund lufthavn ligger i Karmøy.

Det er to videregående skoler i kommunen; en i Kopervik og en Åkrehamn.

1.3.3 Haugesund

Haugesund er regionsenter for Haugalandet og hadde pr. 1. juli 2011 34 816 innbygger e. Kommunen har hatt en jevn stigning i innbyggertall de siste ti årene.

Byens plassering mellom Boknafjorden i sør og Hardangerfjorden i nord gjør Haugesund til et handels- og servicesenter for et omland med rundt 160 000 mennesker. Haugesund har av den grunn mange tilbud og tjenester som ellers er forbeholdt større byer, og kan tilby en fin kombinasjon av småbysjarm, hektisk aktivitet i næringsliv og stor variasjon av fritidstilbud og vareutvalg.

Haugesund Lufthavn ligger på Karmøy, men innenfor kort reiseavstand fra Haugesund. Her går det fly til og fra Oslo og andre innenlandske og utenlandske destinasjoner.

Elever fra Utsira går på ungdomsskole i Haugesund.

1.4 Rogfast

1.4.1 Ferjefri forbindelse mellom nord og sør i Rogaland

Rogfast er navnet på den planlagte tunnelforbindelsen under Boknafjorden fra Harestad i Randaberg til Arsvågen i Bokn kommune, en strekning på rundt 25 kilometer. Rogfast vil sikre ferjefri forbindelse mellom nord-Jæren og Haugalandet, og således gi nye samhandlingsmuligheter i Rogaland. E39 Rogfast vil bli verdens lengste undersjøiske vegtunnel.

Rogfast fører til at reisetiden mellom Bokn og Stavanger blir rundt 30 minutter, en vesentlig innsparing i forhold til dagens reisetid.

1.4.2 Trafikkvekst

I dag reiser det 1,1 mill. personer årlig mellom Sør-Rogaland og Haugalandet, i tillegg kommer reisende på E39 mellom Stavangerområdet og Bergensområdet (totalt 1,2 mill. der ca 6 av 10 blir gjort med fly) (Statens vegvesen 2007).

I følge Statens vegvesen vil det bli en vesentlig økning i trafikken ved utbygging av Rogfast, særlig når bompengerperioden er over. Modellberegningene, som tar utgangspunkt i 2014 (altså noen år før tunnelen i dag er planlagt ferdig), viser at årsdøgntrafikken i Rogfast-tunnelen sør for avkjøringen til Kvitsøy vil være 10 700 kjøretøy uten bompenger og 4 700

med en bompengesats på 180 kroner (prisnivå 2001). Dersom ingen tunnel (0-alt.) er ÅDT i 2014 beregnet å være 3 900 kjøretøy.

Trafikkøkningen over Boknafjorden vil komme av at mange turer som i dag blir utført lokalt, blir erstattet av lengre turer gjennom Rogfast. Med andre ord så er det ventet at flere enn i dag vil reise fra Haugalandet til Stavanger for diverse gjøremål når tunnelen står ferdig. Det meste av disse reisene vil være fritidsreiser, men rundt 30 prosent eller nesten 2 000 reiser er relativt likt fordelt mellom tjenestereiser og en økning i tungtransport (blant annet som følge av at en større del av yrkestransporten fra Haugalandet er ventet å benytte E39 i stedet for E134 over Haukeli). Dette svarer til en øket pendling i forhold til i dag på rundt 500 personer.

1.4.3 Kortere reisetid til Stavanger

I følge en analyse gjort av Econ Pöyry (Econ Pöyry 2008) vil næringslivet mellom Stavanger og Bergen få en rasjonaliseringsgevinst ved at reiser til og fra kunder, leverandører, offentlige myndigheter, osv. skjer på mer fleksible tidspunkt og vil ta mye kortere tid. Det er forespeilet stort sannsynlighet for at næringslivsbehov kan tilføre betydelig trafikkvekst til Kyststamvegen utover eventuell økning i arbeidspendling. Det blir understreka at eventuelle positive gevinster i regionen ikke vil *"materialiseres uten at myndigheter og næringslivet selv gjennomfører tiltak som gjør at mulige gevinster kan tas ut"*.

1.5 T-forbindelsen

Figur 1.2 Kart som viser trasé for Rogfast og T-forbindelsen. Kilde: Statens vegvesen

T-forbindelsen innebærer både en ny øst-vest og en ny nord-sør forbindelse på Haugalandet, og vil gi ny vegforbindelse mellom Karmøy, Haugesund og Tysvær. T-forbindelsen vil bedre tilgjengeligheten til og fra Karmøy til resten av Haugalandet, kjøpesenterområdet Raglamyr og til E39.

Det nye vegsambandet øst-vest er ca 11 kilometer langt og går fra E39 ved Mjåsund i Tysvær kommune til riksveg 47 ved Håvik i Karmøy kommune. Forbindelsen nord-sør er på rundt 9 kilometer og går fra Fosen i Karmøy kommune til E 134 ved Raglamyr i Haugesund kommune. De to nye vegstrekningene møtes i et kryss ved Fosen i Karmøy kommune som er planlagt som en rundkjøring i fjellet. Med etablering av T-forbindelsen vil ferjeforbindelsen mellom Skudeneshavn og Mekjarvik i Randaberg kommune bli nedlagt.

1.6 Infrastruktur

1.6.1 Fiberkabel

Utsira har fiberforbindelse til fastlandet. Dette er framtidsrettet infrastruktur som gir muligheter for utvikling og innovasjon, blant med tanke på etablering av IKT-virksomhet og annen virksomhet som er avhengig av rask og sikker elektronisk kommunikasjon.

1.6.2 Båtforbindelse

Det er kun båtforbindelse mellom Utsira og fastlandet. Rutebåten Utsira trafikkerer i dag strekningen Utsira – Haugesund med fire daglige avganger i virkedagene, og tre avganger lørdag og søndag. Om vinteren er det kun tre daglige avganger.

Første avgang fra Utsira (sommerruter) virkedager er 06.30 og siste er 17.45. Første avgang fra Haugesund er 08.00 og siste er 19.45.

Fartøyet tar 25 personbiler, eller 2 trailere og 10 personbiler, og 150 passasjerer.

Reisetiden er 70 minutter.

Avhengig av vindretningen legger båten til enten i Nordre Havn eller Søndre Havn.

Figur 1.3 Rutebåten Utsira

1.7 Boligsituasjonen i kommunen

I følge Kommuneplan for Utsira 2010-2022, er det i dag registrert 272 bygg i kommunen. Av disse er 159 bygg registrert som boliger, mens 113 bygg er definert som “andre bygg” uten bofunksjon. Blant de 159 bygg med bofunksjon, er 70 av disse (44 %) våningshus benyttet som feriehus, mens 89 bygg er bebodde boliger/våningshus.

Feriehusene på Utsira er i hovedsak fraflyttede bolighus som nyttes til ferieformål. Feriehus benyttes av utflyttede Sirabuer i ferier og høgtider, men representerer samtidig en framtidig ressurs for potensielle tilflyttere med tilknytning til Utsira. Feriehus blir sjelden lagt ut for salg fordi utflyttede Sirabuer ønsker å ha en tilknytning til Utsira. Dette tilsier at det i dag er få om ingen boliger som er disponible for tilflyttere uten boligkontakter på stedet.

1.8 Hydrogensamfunnet Utsira

Siden juli 2004 har Utsira vært vertskommune for verdens første fullskala og autonome kraftsystem med vindkraft og hydrogen. Det selvstendige systemet omfatter 10 husholdninger som får all strømforsyningen fra fornybar energi. Kraften fra vinden fanges opp og omdannes til energi av vindturbinene. Overskuddskraften benyttes til å produsere hydrogen i en elektrolyserør. Hydrogenet blir lagret på en trykktank og er tilgjengelig etter behov. Når det ikke blåser eller det blåser for mye, settes en hydrogenmotor og en brenselcelle i gang og produserer strøm fra det lagrede hydrogenet. Overskuddskraft eksporteres til fastlandet via en sjøkabel.

Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom StatoilHydro og Enercon, med finansiell støtte fra Enova, SFT (nå Klima- og forurensingsdirektoratet – Klif) og NFR.

Prosjektet er nå avsluttet.

1.9 Kommunens mål og virkemidler

1.9.1 Mål og virkemidler henger sammen

Mål og virkemidler (eller tiltak) henger sammen på den måten at virkemidlene/tiltakene må være tilpasset de mål de skal medvirke til å oppnå. For at dette skal fungere må både mål og virkemidler være klart og tydelig formulert, samtidig som de selvsagt også må være realistiske.

1.9.2 Mål for befolkning og næring

Mål og virkemidler for å oppnå målsettinger om næringsutvikling – og folketallsøkning, er omtalt og drøftet i følgende plandokument:

- Kommuneplan for Utsira 2010-2022 – del 1: Langsiktig del
- Forslag til næringsplan 2011-2014

Kommuneplanen for 2010 – 2022 har følgende to overordnede målsettinger:

- Gjøre klimavennlige valg for å nå en visjon om et bærekraftig 0-utslippssamfunn
- Utsira skal være en attraktiv kommune i befolkningsmessig og næringsmessig vekst

For dette oppdraget er målsettingen om å være å få vekst i folketall og antall næringer å være mest relevant. I denne sammenheng har kommunen en uttalt målsetting, nemlig å øke

folketallet fra 216 til 350 personer innen 2020 - på under 10 år. Dette tilsvarer en årlig folketilvekst på rundt 17 personer i året.

Næringsplanen påpeker at de naturgitte fordelene øya har fremdeles utgjør et fortrinn kommunen må dra nytte av for videre næringsutvikling, i tillegg til at forholdene også ligger til rette for å etablere stedsuavhengige arbeidsplasser og fortsatt satsing på opplevelsesnæringene.

Utsira har valgt følgende strategiske næringer for næringsplanperioden:

- Stedsuavhengige arbeidsplasser
- Nullutslipp / Fornybar energi
- Opplevelsesnæringer
- Akvakultur / Fiskeri

1.9.3 Virkemidler

Virkemidler for å oppnå målsettinger om befolkningsøkning og næringsetablering må ses i sammenheng med lokalitetens beliggenhet (lokalisering) og med egenskaper ved selve lokaliteten (steds kvaliteter; stedets menneskelige og naturgitt ressurser). Med dette menes at virkemidler gjerne er kontekstavhengige og må ses i sammenheng med en rekke faktorer som en i hovedsak enten har kontroll over eller ikke kontroll over.

Virkemidler kan også i varierende grad være kontroversielle, desto mer usikkerhet eller uenighet det er om virkemiddelbruken desto mindre realistisk vil virkemiddelet gjerne være. Et virkemiddel det er knyttet stor uenighet eller usikkerhet til vil lett framstå som lite gjennomførbart, mens et virkemiddel det er politisk enighet om og som er praktisk gjennomførbart, vil ha større muligheter for å bli en suksess.

I forslag til næringsplan er følgende "drivere" valgt:

- Infrastruktur
- Bolig- og næringsareal
- Finansiering
- Rammevilkår
- Næringsapparat
- Omdømme og attraktivitet
- Kompetanse

Dette er tradisjonelle og velprøvde virkemidler norske kommuner over lang tid i ulik grad har satt inn for å forsøke å få til næringsutvikling i kommunen. Det er trolig graden av samspill mellom ulike virkemidler som, sammen med kommunens faktiske *beliggenhet* (lokalisering) og *kommunikasjons-situasjon* (tilgjengelighet) som avgjør om kommunen lykkes eller mislykkes med sine nærings-etableringsmålsettinger. Dette vil vi komme tilbake til i neste kapittel.

2 BEFOLKNING OG NÆRING

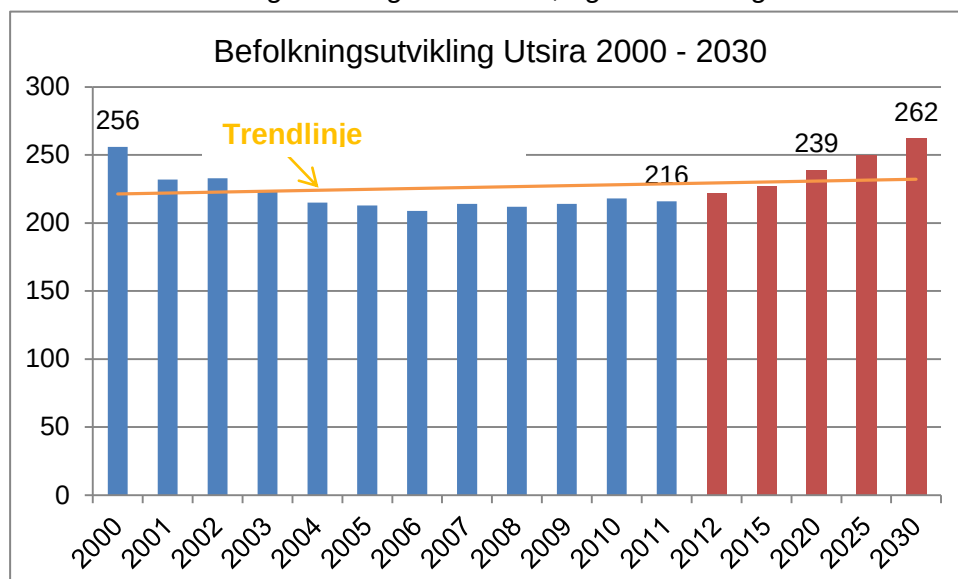
2.1 Befolkning

Ved inngang til 2011 var det registrert 216 personer på Utsira. Dette er to færre enn ved inngang til 2010, men to flere enn ved inngangen til 2009. Folketallet har vært synkende siden 1970 tallet, men med enkelte positive år. Dette har sammenheng med både negativt fødselsoverskudd i mange år, og negativ flyttebalanse. Utflyttingen har avtatt de senere år, og det har kommet noe tilflytting.

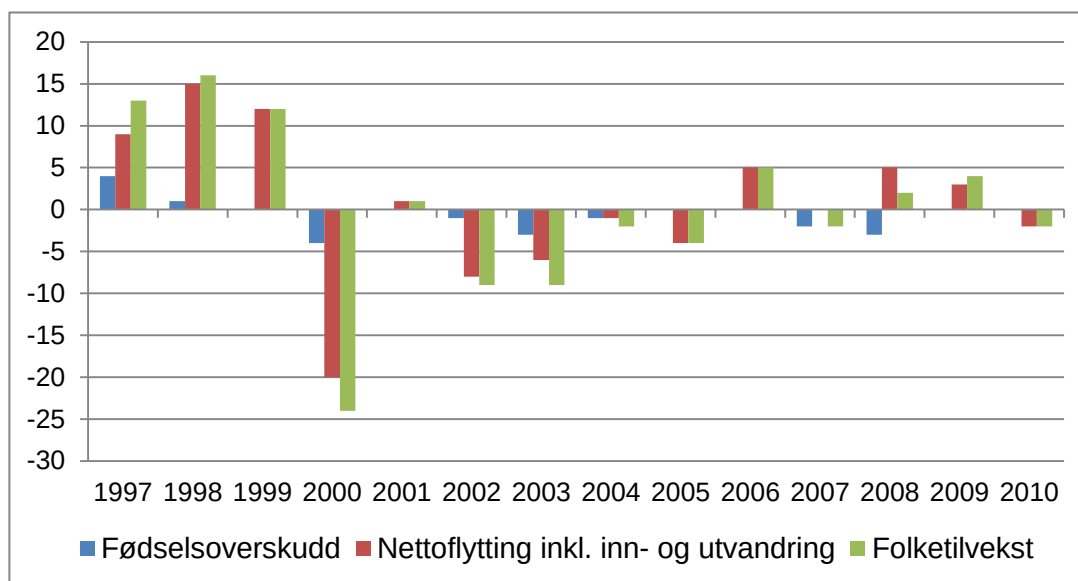
Framskrivning basert på alternativ MMMM (middels vekst) viser et folketall på 260 personer i 2030, og 239 i 2020 (tab.2.1). Uansett hvilket alternativ SSB legger til grunn vil det i følge prognosene bli en vekst i folketallet fra 2012. Dette er positive signaler, men vi finner grunn til å understreke at framskrivingene synes noe optimistiske gitt at den demografiske utviklingen mellom 2000 og 2008 ikke var spesielt gunstig.

Siden folketallet i mindre kommuner som Utsira blir sterkt påvirket ved inn- og utflytting, samt fødselsoverskudd, vil til- og utflytting av få mennesker gi seg store utslag på innbyggertallet. Over tid har det vært en svak nedgang i antall registrert bosatt i kommunen, men nedgangen har vært prosentvis langt mindre enn hva en finner i mange andre mindre kommuner langs kysten. Det er likevel slik at Utsira har noen bekymringsfulle demografiske faktorer. Disse er knyttet til uheldig kjønnsbalanse i form av mannsoverskudd, og at andelen barn og unge ligger under både fylkes- og landsgjennomsnittet, samtidig som andelen eldre over 80 år ligger over de samme snittene (tab.2.3). Kommunen har ikke hatt fødselsoverskudd siden slutten av 1990-tallet. Til tross for dette, viser samtlige folketallsframskrivninger fra SSB at det vil bli en folketallsøkning fra 2012. Vi vurderer denne som usikker.

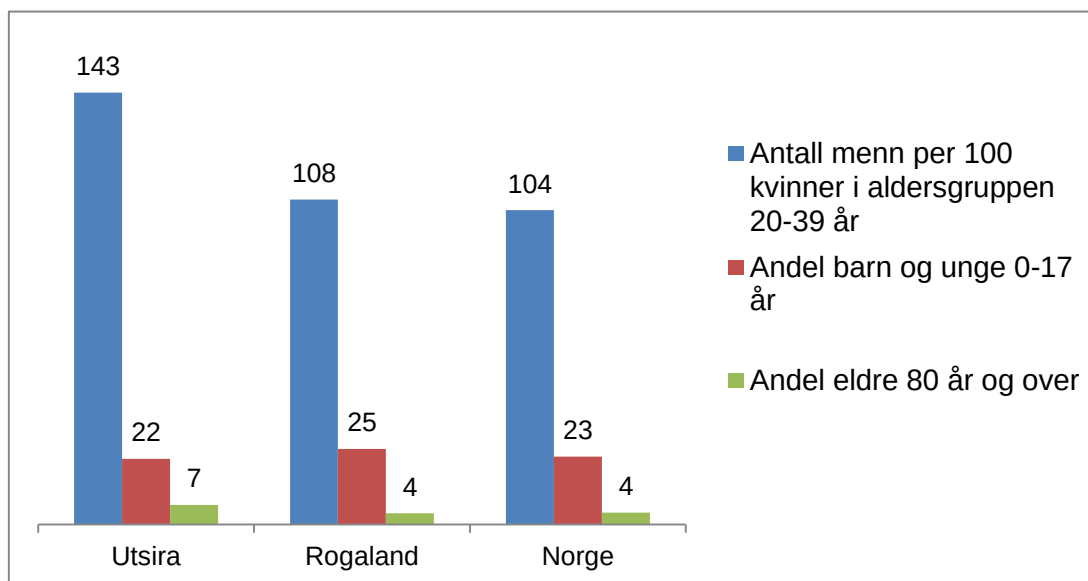
Tabell 2.1 Befolkningsutvikling 2000-2011, og framskriving til 2030. SSB 2010

Tabell 2.2 Fødselsoverskudd, nettoinnflytting og folketilvekst 1997-2010. SSB 2010.

Tabell 2.3 Kjønnsbalanse, andel barn og eldre. SSB 2010

2.2 Næringsliv og sysselsetting

2.2.1 Offentlig sektor dominerer

Sysselsettingen i kommunen er sterkt preget av offentlig forvaltning, i praksis vil det si kommunale arbeidsplasser. Fire av 10 sysselsatte er tilsatt i offentlig forvaltning, noe som ligger langt over både fylkes- og landsgjennomsnittet (se tab. 2.4). Samtidig er andelen tilsatte i privat sektor og offentlige foretak langt under fylkes- og landsgjennomsnittet. Dette forholdet blir også reflektert i det forhold at åtte av 10 sysselsatte i kommunen hører hjemme i tertiær sektor som i stor grad vil offentlige stillinger innen administrasjon, undervisning og helse/sosial. Det er ingen rene industriarbeidsplasser i kommunen, men én av 10 er likevel knyttet til ulike former for produksjonsvirksomhet (dette gjelder ikke mange arbeidstakere).

2.2.2 Høy sysselsettingsandel

Utsira har høy sysselsettingsandel og tilsvarende lav arbeidsledighet, både i forhold til resten av fylket og til landet under ett. Andelen uførepensjonister ligger på samme nivå som Rogaland, men under landssnittet. Bruttoinntekten for menn er forholdsvis høy, mens den for kvinner er forholdsvis lav.

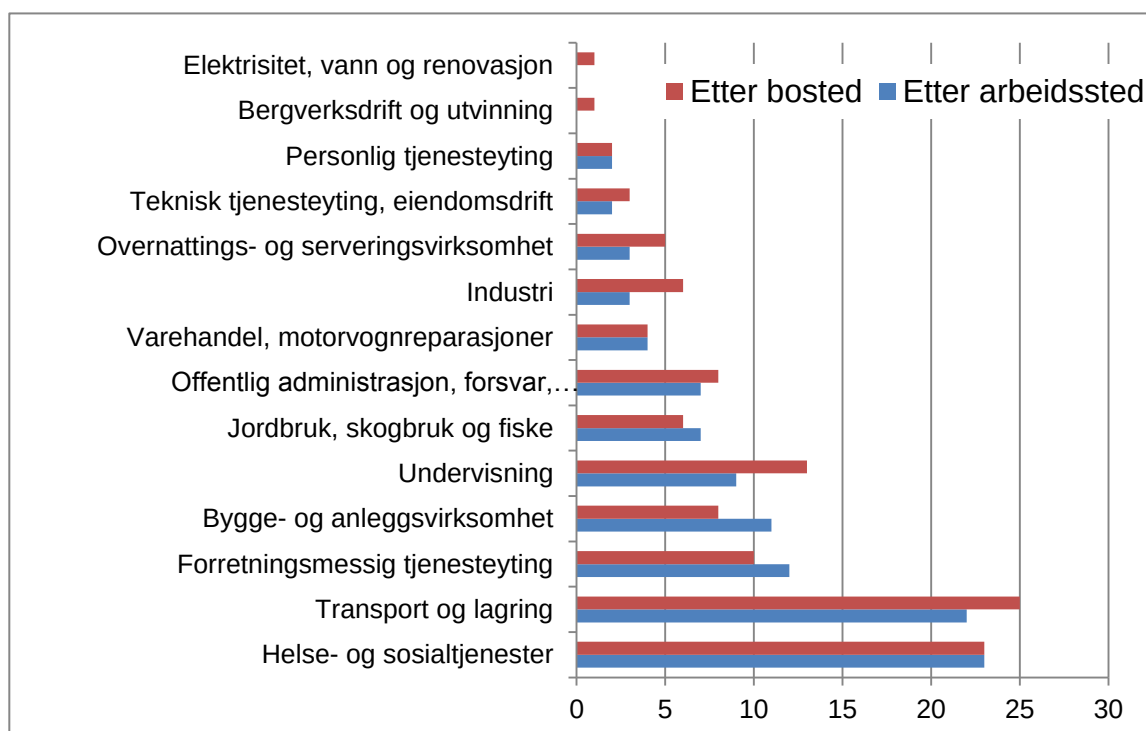
2.2.3 Pendling

Det er flere som pendler ut av kommunen enn inn til kommunen. I dag er differansen mellom inn- og utpendling på 10 personer. Disse arbeider for en stor del i Stavanger, Haugesund og Karmøy. Det er etter hva vi erfarer kun én person som dagpendler (til Karmøy), de andre ni er ukependlere eller mannskap om bord på skip registrert i en annen kommune enn Utsira.

Tabell 2.4 Arbeid og inntekt. Kilde: SSB Kommunefakta

	Utsira	Rogaland	Landet
Sysselsatte 15-74 år med bosted i kommunen. 4. kvartal 2009. Prosent av befolkningen	73	73	70
Menn	76	76	72
Kvinner	69	70	67
Registrerte arbeidsledige som andel av arbeidsstyrken, årsgjennomsnitt. 2009. Prosent	0,7	2,0	2,7
Menn	0,9	2,4	3,2
Kvinner	0,5	1,6	2,2
Netto innpendling til Utsira. 2009	-10	--	--
Andel uførepensjonister 16-66 år. 2008. Prosent	7,0	6,9	8,9
Bruttoinntekt per innb. 17 år og over. 2008	351 500	383 200	345 300
Menn	433 800	491 400	423 100
Kvinner	242 800	273 500	269 000
Sysselsatte med arbeidssted i kommunen, fordelt på næring 2009. Prosent			
Primær	6,7	3,3	3,0
Sekundær	13,3	28,5	19,9
Tertiær	80,0	67,9	76,6
Sysselsatte med arbeidssted i kommunen, fordelt på sektor. 2009. Prosent			
Offentlig forvaltning	41,9	25,2	29,6
Privat sektor og offentlige foretak	58,1	74,8	70,4

Tabell 2.5 Sysselsetting etter bosted og arbeidssted

3 INNBYGGERPERSPEKTIVET

3.1 Sammenfatning fra "Temadag med kommunestyret" mars 2009

I forbindelse med "Temadag med kommunestyret" torsdag 19.mars 2009 ble det utført en SWOT-analyse. Hovedtrekkene fra de innspill som kom i denne sammenhengen slik kommunen selv oppsummerte de, er vist i oversikten under:

Styrker:

- Naturgitte fordeler (landskap, fugler, vind)
- Trygt og godt oppvekstmiljø
- Egalitært samfunn
- Egen kommune
- Merkenavnet Utsira
- Fisk og frie havområder
- Kommunikasjonsteknologi – bredbånd
- Ledige arealer for utbygging

Svakheter:

- For få folk
- Dårlige kommunikasjoner (rutebåten)
- Lite variert næringsvirksomhet/lite variert arbeidsmarked
- Lav innovasjonsvilje
- Boligsituasjonen: Vanskelig å finne sted å bo
- Kan oppstå mangel på inspirasjon/utvikling

Trusler:

- Befolkningsnedgang/forgubbing
- Kommunesammenslåing
- Kutt i rammeoverføringer
- Sårbar kommuneøkonomi
- Gjengroing av kulturlandskap
- Mindre satsing på distriktpolitikk i sentrale fora
- Sprikende mål blant befolkningen

Muligheter:

- Bedriftsetableringer med visse fellestjenester ("symfoniorkester av bedrifter med...")
- Rom og takhøyde for selvrealisering. Utvikling av enkeltindividet
- Energi: Utsira – et utstillingsvindu for fornybar energi / 0-utslippssamfunnet
- Næringsutvikling basert på datateknologi gir stedsuavhengige arbeidsplasser
- Et forsknings-/vitensenter. Aktiviteter i form av kurs og konferanser
- Kulturøyen

3.2 Sammenfatning av våre intervjuer utført i april 2011

3.2.1 Informantene

Det ble foretatt uformelle samtaler med til sammen rundt 20 informanter. Samtalene ble dels foretatt som gruppesamtaler (kommuneadministrasjonen, "tilflyttargruppa" og "konjakkjengen"), dels som enkeltintervju/samtaler (privatpersoner av ulik alder og ulikt kjønn). Det ble i samtalene lagt vekt på å få fram synspunkt på båtforbindelsen til og fra øya, muligheter for utvikling av nye arbeidsplasser/nye næringer og fritidsaktiviteter, samtidig som informantene fikk komme med synspunkt på relevante forhold som opptok dem.

3.2.2 Et selektivt utvalg

Det er viktig å understreke at vi ikke har fått synspunkt fra et statistisk representativt utvalg, men av et mindre utvalg i hovedsak valgt ut av kommuneadministrasjonen. Informantene ble valgt for å kunne formidle ulike synspunkt til oss, hvilket også ble gjort. Selv om informantene ikke representerer kommunens innbyggere i henhold til statistiske krav, har vi grunn til å tro at de reflekterer synspunkt som deles av flere i kommunen. Gjennom samtaler med ansatte i kommuneadministrasjonen og medlemmer av tilflyttergruppen fikk vi informasjon om lokalsamfunn og befolkningen generelt og om hva som opptar lokalsamfunnet. Denne informasjonen ble langt på vei bekreftet gjennom samtaler med folk.

3.2.3 Båtforbindelsen viktig

Båtforbindelsen opptok samtlige vi snakket med, og synspunktene delte seg omtrent på midten i favør av Karmøy eller Haugesund som "landingsplass" på fastlandet. Det var også stor enighet om at Utsira må få flere tilflyttere og nye arbeidsplasser. De fleste mente at de mest realistiske nye arbeidsplassene må komme som såkalte stedsuavhengige arbeidsplasser, dvs arbeidsplasser som ikke direkte er knyttet til det lokale ressursgrunnlaget og som i prinsippet kan ligge hvor som helst. Det finnes i dag én slik arbeidsplass i kommunen, samtidig som temaet har vært på dagsorden i en tid. Ellers framhevet de aller fleste at Utsira er et bra sted å vokse opp på og at de som bor på øya trives med det. Det lokale kulturlivet og fellesskapskulturen ble framhevet av flere.

3.2.4 Essens

Følgende momenter representerer essensen fra informantsamtalene:

- For få folk: Det var enighet om at det er behov for flere bosatte i kommunen
- Trygt og godt: De fleste ga uttrykk for at Utsira var en trygg og god plass å bu på
- Begrenset med arbeidsplasser, lite arbeidsmarked
- Bør satse på stedsuavhengige arbeidsplasser, i praksis at tilflyttere tar med seg sin egen arbeidsplass
- Rutesambandet mellom Utsira og "fastlandet"; delte meninger om båten bør gå til Haugesund eller et sted på Karmøy (f.eks Sæveland)

Argumenter for Haugesund – og mot Karmøy:

- "Fra sentrum til sentrum"
- For folk som skal til byen er det best med båt til Haugesund,
- "Det er til Haugesund vi skal"
- Reisetiden på 70 minutter er OK
- Det er lengre fra Karmøy (Sæveland) til Haugesund enn fra Garpaskjæret til sentrum

- En er avhengig av buss fra Sæveland til Haugesund, mens fra Garpaskjærskaien til Haugesund sentrum kan en ta taxi eller spasere
- Dårlig vær en usikkerhetsfaktor for å reise til Karmøy
- Haugesund er Byen
- Best for skoleelever å gå på skole i Haugesund (skeptisk til Karmøy)

Argumenter for Karmøy – og mot Haugesund:

- Kortere reisetid (45 minutter) gir muligheter for seks avganger mot fire i dag
- En ekstra avgang sammen med kortere reisetid enn til Haugesund, vil gi bedre tilgjengelighet og med det gjøre Utsira mer attraktivt som bosted
- Folk skal ikke til Haugesund, men til Raglamyr og dit blir det nesten like lang tid å kjøre fra Karmøy som fra Haugesund
- Kortere reisetid for pendlere mellom Utsira og Karmøy (i dag er det kun én pendler)
- Forutsetter at det vil bli satt opp buss fra Sæveland til Haugesund sentrum og Raglamyr
- Det vil bli 10 minutter kortere reise fra Utsira til Raglamyr med anløp på Sæveland – dersom man disponerer bil
- Båt til Karmøy er en forutsetning for å pendle til Karmøy og fastlandet

3.3 Hva forteller innbyggersynspunktene oss?

3.3.1 Enighet om mye, men rutebåtanløp splitter

Synspunktene som kom fram gjennom SWOT-analysen og våre egne intervjuer/samtaler har litt ulike fokus, samtidig som de også har likhetstrekk. Det som er felles for begge er at de peker på behovet for flere bosatte på Utsira, flere arbeidsplasser og tilgjengeligheten til fastlandet med rutebåten. Det virker som om folk i kommunen stort sett trives i dag, men at det er uenighet om rutebåten bør gå til Haugesund eller Karmøy. I SWOT-analysen var ikke anløpssted på "fastlandet" tema, men i våre samtaler med folk og med kommuneadministrasjonen var anløpssted et viktig tema.

Det kan virke som om synspunktene på om rutebåten bør gå til Haugesund eller Karmøy i stor grad reflekterer den enkeltes personlige reisemål i dag. De som har målpunkt på Karmøy (– eller Raglamyr) foretrekker et anløpssted på Karmøy, og de som har Haugesund by som målpunkt foretrekker Haugesund. Det ble hevdet fra en Karmøytilhenger at de som skal til Haugesund egentlig kun skal til kjøpesenterområdet Raglamyr sør i Haugesund – som vil ligge langs den nye T-sambandet, og følgelig vil ha omtrent samme reisetid fra Karmøy som fra Haugesund – i alle fall når T-forbindelsen blir etablert. Argumentene fra Haugesundtilhengerne er at Haugesund er Byen, ikke Karmøy, og at det er Haugesund sentrum som er det viktige reisemålet. Haugesundtilhengerne argumenterer også med at en fra Karmøy må ha bil med for å komme seg til reisemålene, mens en ikke trenger det når båten legger til i Haugesund. Her er å bemerke at det for de fleste vil være for langt å gå fra Garpaskjærskaien (helt nord på Risøy) til sentrum. Det er ikke bussforbindelse, men taxi vil ikke koste så mye. Tilhengerne av Karmøy anløp hevder på sin side at det vil bli opprettet bussforbindelse til Haugesund (tilknytning til eksisterende ruter).

Samtalene vi hadde innledningsvis med kommuneadministrasjonen sammenfattet på mange måter det vi senere fikk av informasjon fra informantene våre. Stikkordsmessige dreier dette seg om kommunikasjon/tilgjengelighet, stedsuavhengige arbeidsplasser, energi (vindkraft) og hvordan hindre “forgubbing”. Dette er også synspunkt som vi finner igjen i kommunale plandokument.

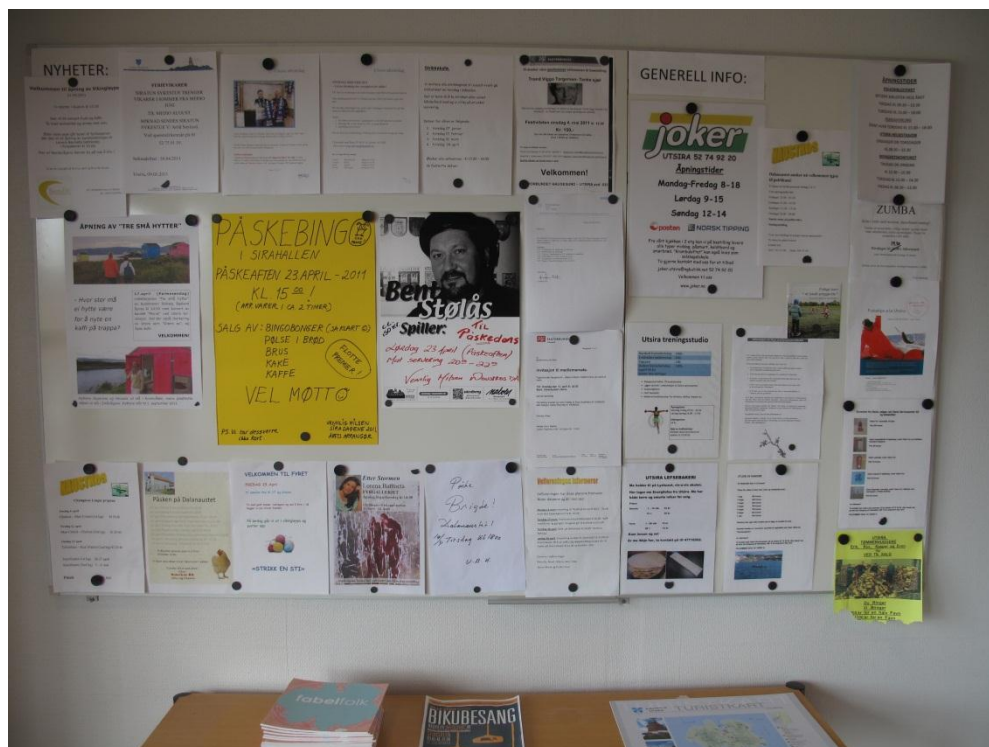
3.3.2 Bygdedyret?

“Bygdedyret” hørte vi om i noen av samtalene vi hadde – det ble også nevnt i SWOT-analysen, men vi tror ikke vi møtte dette dyret. Uttrykket viser til en slags rural versjon av janteloven, og er skapt av forfatteren Tor Jonsson om enkelte negative trekk ved Bygde-Norge. Dette dyret er mot annerledeshet og for konformitet. Slike dyr finnes i alle samfunn, men vil være mest synlige i mindre lokalsamfunn.

Samtalene vi hadde med bygdefolk og med kommunens representanter, ga inntrykk av et harmonisk lokalsamfunn som er tolerant overfor “anderledestenkende”. Vi registrerte uenighet, til dels svært engasjert, om rutebåten skulle anløpe Karmøy eller Haugesund, men utover det virker det som om folk stort sett er enige; at Utsira har et potensial som nisjereisemål, for stedsuavhengige arbeidsplasser, og at det er “trygt og godt” på øya.

3.3.3 Både humankapital og naturkapital

Et viktig inntrykk vi sitter igjen med etter samtaler med bygdefolk og kommuneadministrasjon er at det i dag finnes mange ressurssterke mennesker på øya og at det er en utstrakt vilje til å få gjennomført tiltak (human kapital), samtidig som det også finnes naturressurser og andre stedegne ressurser som det bør være mulig å utnytte for å utvikle kommunen. Utfordringen ligger i kommunens beliggenhet.

Oppslagstavlen på Kommunehuset:

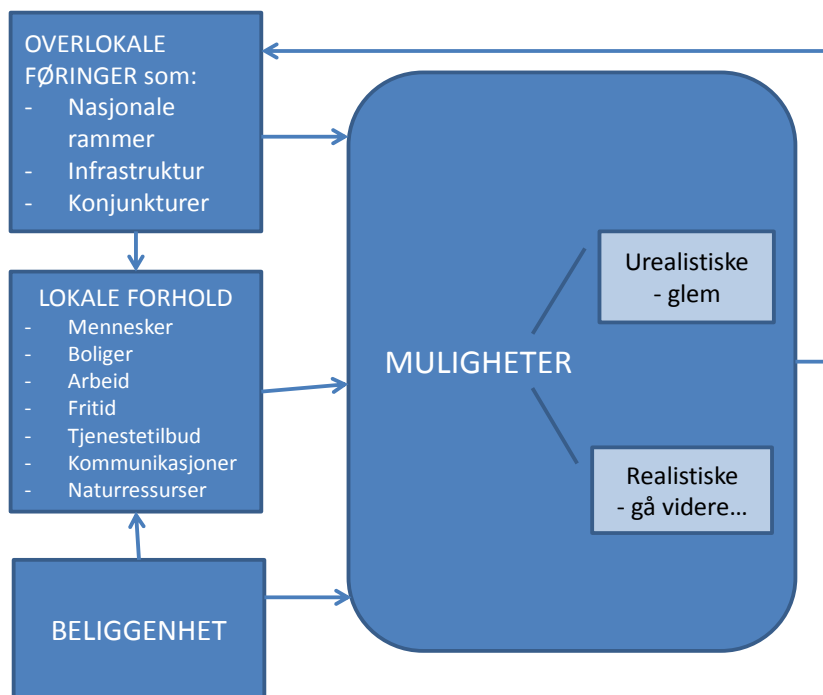
Tavlen er full av oppslag om ulike aktiviteter i kommunen. Dette vitner om et aktivt kulturliv og mange aktiviteter på gang.

4 MULIGHETER – OG UMULIGHETER

4.1 Samspillet mellom flere faktorer er avgjørende

Et viktig formål med steds- og mulighetsanalyser er å identifisere og drøfte forhold som kan medvirke til å gjøre stedet til et bedre sted å bo, leve og arbeide på. Mulighetene stedet har for å realisere målsettinger – det være seg konkrete mål nedfelt i kommuneplaner eller visjoner om en ønsket framtid, vil uansett være begrenset av rammebetingelser en lokalt enten har kontroll over eller ikke har kontroll over. Generelt vil *næringsutvikling* og *attraktivitet som bosted* være to sentrale faktorer for å få en positiv utvikling i en kommune.

Det teoretiske utgangspunktet for mulighetsanalysen er en analysemodell basert på at steders utviklingsmuligheter (sted=regioner, kommuner og lokalsamfunn) må ses i forhold til *stedsbetingede og beliggenhetsbetingede forhold*. Dette betyr at stedets geografiske beliggenhet er av betydning i form av at *tilgjengelighet* til andre markeder (i vid forstand) som regel vil være av stor betydning for det lokale handlingsrommet. Med tilgjengelighet siktes det både til *avstandsfaktoren* (som avstand til større sentra) og *infrastruktur*. Samtidig vil *stedsbetingede* forhold (lokale forhold) som lokal kultur, lokale natur-, human- og kapitalressurser, befolkningsstruktur, næringsstruktur, bosettingsmønster, bebyggelse, topografi med mer, være av betydning for potensialet for å realisere muligheter. Som en *overordnet rammebetingelse* for lokale handlingsmuligheter finner vi nasjonale føringer, større infrastrukturtiltak, økonomiske konjunkturer osv.. Dette siste kan sies å være storsamfunnets rammebetingelser for regioners, kommuners og lokalsamfunns utviklingsmuligheter.

Figur 4.1 Analysemodell

Det er med andre ord *samspillet* mellom lokale forhold, overlokale forhold og stedets beliggenhet i en sentrum-periferi-dimensjon, inkludert tilgjengelighet til arbeidsmarked og andre markeder. I mange tilfeller vil nye vegsamband som Rogfast og T-sambandet, eller ferjefrie samband, gi nye muligheter for en kommune eller region. Det er imidlertid samspillet mellom ulike faktorer og styrkeforholdet dem i mellom som avgjør hvilke muligheter som er realistiske (reelle muligheter) og hvilke som

ikke er realistiske. Dette er søkt illustrert i analysemodellen i figur 4.1.

Viktige forhold som beliggenhet, topografi og naturressurser (naturgitte forhold) og nasjonale rammebetingelser og infrastrukturtiltak vil en lokalt ikke ha kontroll over. Når det kommer til lokale forhold vil en kommune ha en viss form for kontroll, men også her er det flere forhold kommunen ikke har full kontroll over, slik som befolkningssammensetning og menneskelige ressurser (human kapitalen) – og langt på veg også næringsstruktur. Kommunen har likevel en viktig indirekte rolle gjennom politikk å legge til rette for at kommunen står fram som attraktiv både for folk og næringsliv.

En vesentlig implisitt faktor i modellen er tilstedeværelsen av ”mulighetsrealisatorer”, dvs lokale aktører som har evne og vilje til å dra nytte av de muligheter som byr seg. Hvorvidt slike aktører lykkes må ses i forhold til de forhold som er vist i analysemodellen (figur 4.1); overlokale forhold, lokale forhold og naturgitte forhold som beliggenhet i forhold til markeder (i vid betydning).

Boksen under viser forhold som en må ta i betraktning med tanke på realisering av muligheter på sted. Poenget er at det må finnes både en vilje til både å vedta mål og om tøy å gjennomføre målsettingene, det må finnes lokal kompetanse (human kapital) og det må finnes muligheter til å realisere målene i form av f.eks økonomisk kapital og offentlig tilrettelegging. Sist, men ikke minst må de vedtatte målene være realistiske slik at de lar seg iverksette.

Forhold som spiller inn med hensyn til å utvikle en ønsket framtid:

- **Vilje:** Det må finnes lokale målsettinger og en lokal vilje til å gjennomføre vedtatte målsettinger
- **Evne:** Det må finnes lokal kompetanse - gjerne referert til som *humankapital* -til å gjennomføre vedtatte målsettinger
- **Muligheter:** Det må finnes et grunnlag/ressurser – bla *økonomisk kapital* – til å gjennomføre vedtatte målsettinger på
- **Realisme:** Målene må være gjennomførbare, og virkemidlene til å gjennomføre

4.2 Attraktivitet og omdømme

4.2.1 Barometre

Attraktivitet og *omdømme* er to begreper som ofte blir vist til i sammenheng med *bolyst* og *ønsker* om positiv samfunnsutvikling. I Norge er det særlig Telemarksforskning som har arbeidet med disse begrepene overfor regioner og kommuner gjennom bruk av såkalte attraktivitets- og omdømmebarmetre, begge basert på hvordan regionene/ kommunene skårer på et utvalg indikatorer. Attraktivitet dreier seg kort fortalt om regioners eller kommuners tiltrekningskraft på innflyttere etter at det er korrigert for virkningen av arbeidsplassveksten. Omdømme dreier seg i hovedsak om hvordan regionen eller kommunen blir vurdert som steder å besøke, ikke bo og leve i. Det er med andre ord ulike faktorer som avgjør om et sted er attraktivt for besøk eller for bosetting.

4.2.2 Kan gi et feil bilde

Små kommuner som Utsira vil lett komme godt ut på slike barometre siden selv små positive endringer vil gi forholdsvis store utslag. Slik sett vil etablering av én arbeidsplass og en netto positiv tilflytting på én person sende kommunen langt opp på attraktivitetsbarometeret. Det er ikke nødvendigvis slik at Utsira med det er mer attraktiv som bostedskommune enn større kommuner på fastlandet som ikke kan vise til samme prosentvise tilvekst. Bruk av barometre basert på lite kritisk bruk av indikatorer kan gi et feil bilde av "attraktivitetssituasjonen" til kommuner.

4.3 Regional utvikling – og lokal utvikling

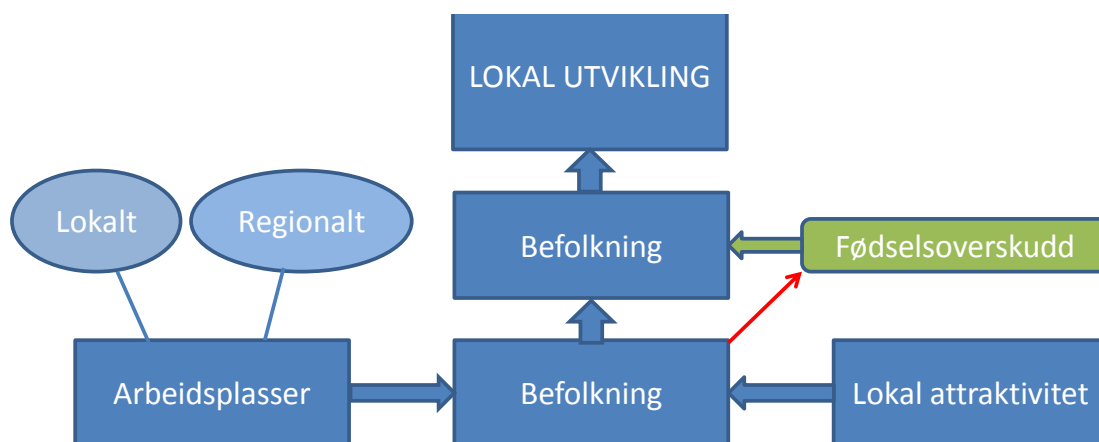
Positiv befolkningsutvikling er trolig den viktigste indikatoren for positiv utvikling i en region eller kommune³. Steder som opplever folketallsvekst er som regel steder i positiv utvikling. Folk velger å bosette seg ut fra en visshet eller håp om de kan realisere det gode liv på stedet, og den kanskje viktigste faktoren for at det skal kunne realiseres er at det finnes attraktive boliger for ulike husholdningsgrupper på det aktuelle stedet.

En forutsetning for tilflytting, bolyst og en positiv utvikling er altså et attraktivt område med relevante arbeidsplasser. En slik antakelse betinger imidlertid at det finnes sysselsettingsmuligheter lokalt – eller regionalt. En annen forutsetning for at en region eller kommune skal utvikle seg er at området også har en gunstig demografisk struktur som følge av fødselsoverskudd og tilflytting (jf kap.2.1).

Regional og lokal utvikling vil ofte henge sammen på den måten at kommuner som hører inn under et større bo- og arbeidsmarked vil dra nytte av det samlede arbeidsplassstilbudet - samt tilbud innen kultur-, fritids- og servicefeltet. Dette betinger at forholdene ligger til rette for at samhandling skal oppstå. Med andre ord så må det være mulig å reise inn og ut av kommunen innenfor akseptabel reisetid (jf kap.4.4).

³ Knut Vareide: Korleis lukkast med lokal næringsutvikling! Presentasjon, 16.april 2009. Telemarksforskning

Utsira er på grunn av sin beliggenhet ikke en del av et større bo- og arbeidsmarked. Dette tilsier at en må satse på utvikling av et lokalt arbeidsmarked i stedet for å kunne basere seg på et regionalt marked.

Figur 4.2 Forhold som medvirker til lokal utvikling

4.4 Suksessfaktorer

På bakgrunn av erfaringer fra andre steder⁴ kan vi si at følgende faktorer må være tilstede for at det skal skje en positiv stedsutvikling:

- Relevant boligtilbud for folk i ulike livsfaser
- Tilgang på relevant arbeid, enten på stedet eller innen akseptabel reisetid
- Tilgang på relevante fritidsaktiviteter
- God tilgjengelighet til by eller regionsenter

Et betimelig spørsmål vil her være om tiltak som har vist seg å ha positiv effekt andre steder, også vil gjelde for Utsira? Ovenfor pekte vi på at et steds *tilgjengelighet* til markeder av interesse (arbeid, kultur, fritid, service) utgjør én viktig faktor for positiv stedsutvikling. En slik utvikling kjennetegnes av at det inneholder en del elementer som medvirker til at stedet utvikler seg slik at stedet blir *levedyktig på sikt*. Med levedyktighet siktes det her til hele spekteret av forhold som må være tilstede for at mennesker skal velge å bo og leve på et sted. For Utsira sitt vedkommende, er tilgjengelighetssituasjonen spesiell ved at fysisk samhandling (til forskjell fra f.eks digital samhandling) er begrenset av rutebåtens daglige anløp til fastsatte tidspunkt. *Lokalisering* setter følgelig en vesentlig rammebetingelse for hva som er mulig å få til.

⁴ Bla fra en rekke undersøkelser utført av Telemarksforskning og diverse flyttemotivundersøkelser.

*Storhavet utenfor
stuedøra og
bysykler til gratis
utlån – to av
mange goder på
øya*

4.5 Møtesteder

Møtesteder kan grovt deles inn i følgende kategorier:

- Lokaler åpne for allmennheten: kafeer og andre serveringssteder
- Lokaler som ikke har primærfunksjon som møtested, men kan benyttes av allmennheten: skoler, bibliotek og andre offentlige bygg
- Møtesteder åpne for medlemmer eller spesielt interesserte: kirker, bedehus, klubber. Mange av disse er ofte også åpne for bruk av allmennheten
- Private lokaler; f.eks private hjem

Utsira har ikke mangel på møtesteder, men stedet mangler en kafé som er åpen daglig. De eksisterende serveringsstedene (bla Dalaloftet og 2.etg. på Jokerbutikken) er kun åpne til visse tider eller etter avtale. Det er mulig det er tilstrekkelig for å dekke det lokale behovet.

Foruten tradisjonelle møtesteder som skolen og bedehuset, finnes det også flere serveringssteder og overnattingssteder som også i prinsippet kan benyttes som møtesteder.

*Møtesteder i dag:
Skolen og kommunehuset (øverst).
Bedehuset (midten).
Konjakken (nederst t.v) og Dalaloftet (nederst t.h.).*

5 DRØFTING AV MULIGHETER

5.1 Infrastrukturens betydning

5.1.1 Vurdering av virkninger av infrastrukturtiltak ingen eksakt vitenskap

Hva som vil skje med et samfunn dersom det kommer veiutløsning eller nytt og bedre vegsamband, er vanskelig å si noe eksakt om. Måling av ringvirkninger samferdselstiltak som T-sambandet og Rogfast kan gi for bosetting, næringsliv og reiseliv for et begrenset geografisk område, er ingen eksakt vitenskap. Det mest eksakte vi kan komme til når det gjelder virkninger for et lokalsamfunn som Utsira er å peke på forhold som reisetider og antall kilometer, men vi kan ikke ut fra disse to variablene uten videre vise hvordan dette vil virke inn på tilflytting, pendling og næringsutvikling.

5.1.2 Tre viktige faktorer som må være tilstede for at positive effekter kan komme

I en rapport fra Møreforskning (Bråthen m.fl.2003) som oppsummerer litteraturen på feltet, pekes det på at regionale/lokale virkninger som følger av endringer i transportinfrastruktur som regel vil være knyttet til:

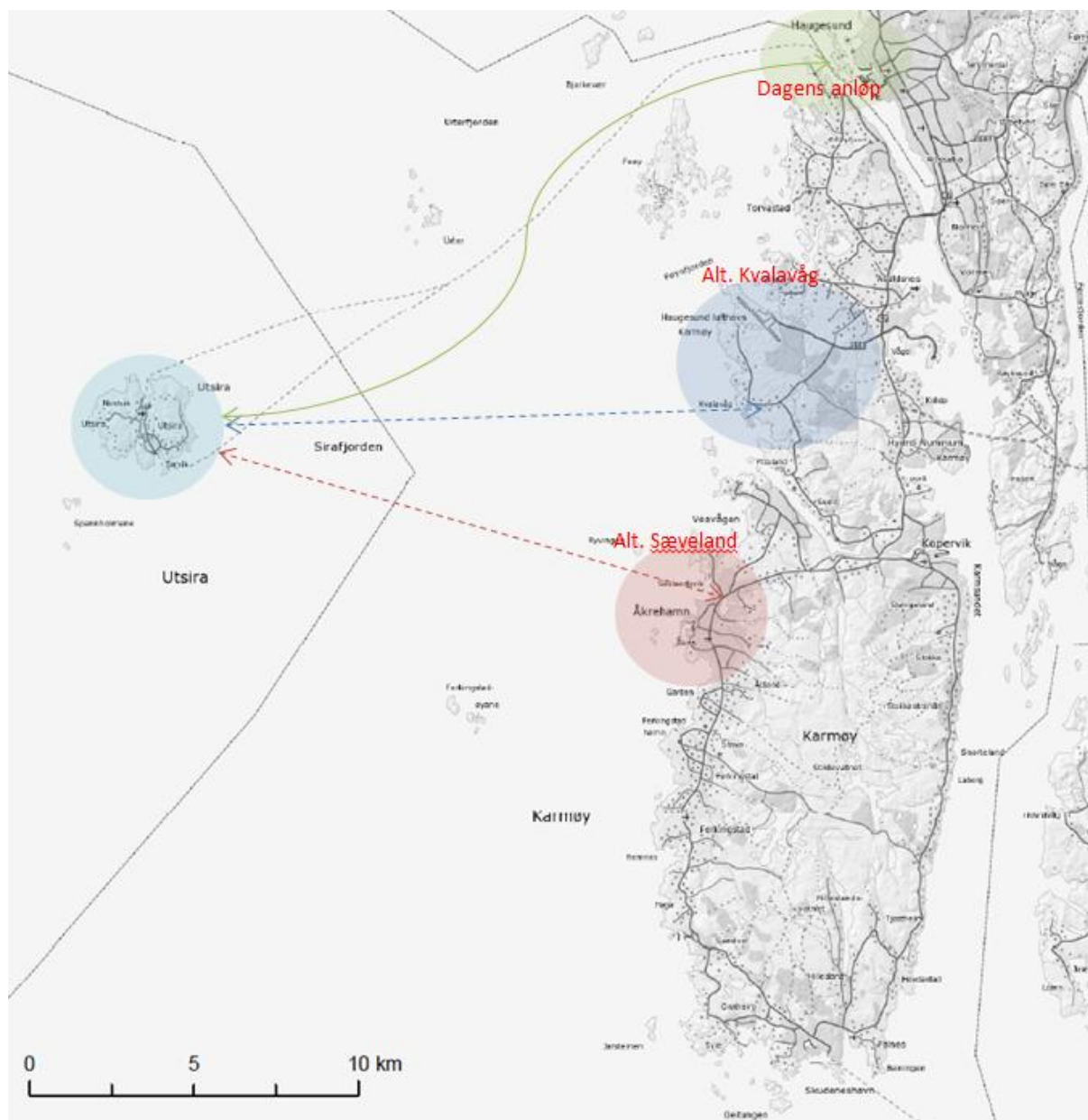
- Type tiltak (veiutløsning, ny veiforbindelse, tunnel, osv)
- Nærhet til større by
- Arbeidsmarked, næringsstruktur og befolkningssammensetning i det felles bo- og arbeidsmarkedet som blir omfattet av tiltaket

5.2 Tre alternative anløpssteder på «fastlandet»

Gjennom samtaler med administrasjon, politikere og befolkning på Utsira er det identifisert to alternative anløpssteder for rutebåten Utsira på Karmøy; Sæveland og Kvalavågen.

Sæveland ligger like nord for Åkra og vil gi en anslått reisetid på 55 minutter til Utsira som gir innspart reisetid med båt på 15 minutter. Ett anløp i Sæveland vil gi kort reisetid til Åkra og målpunkt sør for Haugesund sentrum (inkl Raglamyr). Reisetid til Kopervik med dagens veg er 9 minutter (7,3 km). Det vil bli anslagsvis rundt 14 minutters reisetid til T-sambandet. Det er i dag ikke egnet kaianlegg i Sæveland. Det er vegforbindelse til hovedvegnettet. Standard på denne er ikke vurdert. Det er heller ikke vurdert om området er egnet til båtanløp.

Kvalavågen ligger nord for Sæveland. Anslått reisetid mellom Kvalavågen og Nordre Havn på Utsira er 50 minutter. Til Kvalavågen vil det bli anslagsvis 20 minutter kortere overfartstid enn dagens tilbud, kort veg til Haugesund lufthavn (5,4 km, 6 minutters kjøring) og målpunkt sør for Haugesund sentrum (inkl Raglamyr). Reisetid til Kopervik med dagens veg er 14 minutter (9,9 km). Reisetida til T-sambandet vil bli under 10 minutter. Det er i dag ikke egnet kaianlegg i Kvalavågen. Det er vegforbindelse til hovedvegnettet. Standard på denne er ikke vurdert. Det er heller ikke vurdert om området er egnet til båtanløp, blant annet om innseglingen er dyp og bred nok.

Figur 5.1 Kart som viser dagens anløp til Risøya, og to alternative anløpssteder på Karmøy

5.3 Betydningen av annet anløp enn Haugesund for rutebåten

5.3.1 Anløp på Karmøy kan gi større fleksibilitet

En viktig begrensning for hvor mange turer rutebåten kan kjøre til og fra Utsira er spise- og hviletidsbestemmelser. Etter hva vi forstår er det dette forholdet som i dag gjør at rutebåten ikke kjører 5 turer, men 4 turer. Dette kan i teorien endres på flere måter;

- Ved å sette inn en båt som går raskere enn dagens båt: Ikke vurdert, men anses som lite realistisk
- Ved å endre anløpssted på «fastlandet» fra Haugesund til Karmøy : Vurdert som realistisk

- Ved å innføre et tredje skift på rutebåten Utsira: Om dette lar seg gjøre med hensyn til økonomi eller andre forhold, er ikke vurdert. Ved tre skift kan båten gå med ett skift (eller to?) mer enn i dag mellom om Haugesund og Utsira.
- Kombinasjoner av de tre alternativene: Ikke vurdert, men vil trolig la seg gjøre

Nedkorting av reisetid fra 70 til hhv 50 og 55 minutter gir grunnlag for minst en ekstra avgang.

Et anløp på Karmøy vil gi grunnlag for flere daglige avganger mellom Utsira og «fastlandet». Med seks eller fem avganger mot dagens fire, kan det være av betydning for dem som er avhengige av eller som ønsker mer fleksible avreisetidspunkter til og fra Utsira. Mest sannsynlig er det ikke realistisk å regne med mer enn fem avganger med anløpssted fra enten Kvalavåg eller Sæveland.

Det er mulig at en reduksjon på 15 til 20 minutter – som er forventet ny reisetid til Sæveland og Kvalavågen, vil medføre såpass mye innspart tid at det blir mulig med en femte avgang. De formelle sidene ved dette forholdet er ikke vurdert. Til målpunkt på fastlandet vil det være marginale forskjeller på Sæveland og Kvalavåg med utgangspunkt i dagens veginfrastruktur.

5.3.2 Usikkert om bolysten blir vesentlig påvirket

En økning med én avgang daglig kan ha virkning for “bolysten” på Utsira grunnet bedre tilgjengelighet til Karmøy, det kan også bli kortere leveringstid på varer til butikk, serveringssteder, osv.. Men, det er ikke sikkert den totale reisetiden verken for personer eller for leverandør blir mindre. Det avhenger av hvilke start- og målpunkt den reisende/leveransen har. Dersom varebilen kommer fra Haugesund vil ikke leveringstiden bli kortere, det samme gjelder for pendlere til Haugesund. Reisetiden til Kårstø blir kortere, men likevel for lang for dagpendling.

Selv om det er usikkert om én ekstra avgang vil påvirke *bolysten*, dvs lysten til å bli boende eller flytte til Utsira, til svært mange, kan det være at det var kun var denne ekstra avgangen mellom øya og “fastlandet” som skulle til for at noen tvilere med oppvekst på øya skulle bestemme seg for å flytte tilbake. Som påpekt tidligere vil selv en håndfull tilflyttere i rett alder føre tilflyttingsstatikken opp, og samtidig tilføre “ny energi” til kommunen.

5.3.3 Kortere reisetid fra Utsira til kjøpesenterområdet Raglamyr

Det vil bli rundt 10 minutter kortere reisetid for handlesugne Sirabuer til Raglamyr. Ny reisetid vil bli anslagsvis 75 minutter mot i dag 80-85 minutter – med utgangspunkt i Sæveland ved Åkrehamn og bruk av privatbil fram mot T-sambandet (litt nord for Koparvik).

Vi anser ikke dette som et viktig argument for å endre anløpet fra Haugesund til Karmøy.

5.3.4 Bedre tilgjengelighet til arbeidsmarkeder på Karmøy

Et anløp på Karmøy vil utvilsomhet bedre tilgjengeligheten til arbeidsmarkedet på Karmøy. En reisetid med båt på 55 minutter kan være akseptabel reisetid for arbeidstakere som vil bo på Utsira, men arbeide på Åkra eller andre steder nært Sæveland. I mange yrker er det mulighet for å jobbe utenfor kontoret, eksempelvis på ferjeoverfarten fra og til Utsira. Ved å jobbe i pendlingstiden er det mulig å korte ned arbeidsdagen.

Tanken om at pendling kan være en strategi for bosetting – bo og lev på Utsira, jobb ett annet sted – er tiltalende, men usikker. Pendling krever normalt tilgang på relevante arbeidsplasser innenfor akseptable reisetider. Dersom disse forutsetningene er tilstede, kan pendling være en fruktbar strategi (jf kap.5.3).

5.3.5 Bedre tilgjengelighet til Stavanger

Rogfast og T-sambandet vil korte ned reisetiden til Stavanger og Nord-Jæren vesentlig for bosatte på Haugalandet – inkludert Utsira. Båtanløp på Karmøy nær T-sambandet vil forsterke virkningen av de to samferdselstiltakene.

5.3.6 Bilavhengig?

Et anløp på Karmøy vil kreve bussforbindelse videre til viktige målpunkt. Dersom nytt anløp krever at flere anskaffer seg bil, vil ikke dette være i tråd med miljøprofilen “den grønne øya”.

En annen faktor i denne sammenheng er at offentlig transport (buss) ikke vil være så fleksibelt og raskt som bruk av egen bil. Dette forholdet vil være mer aktuelt ved anløp på Karmøy enn i – eller svært nær – byen Haugesund.

Et anløp på Karmøy kan følgelig føre til mer bilbruk blant bosatte på Utsira enn om båten går fra “øy til by”.

Tilhengere av Karmøy som anløpssted forutsetter at det blir bussforbindelse til relevante målpunkt, enten dette er Åkrehamn, Kopervik eller Haugesund. Dersom det ikke blir etablert bussforbindelse fra anløpssted på Karmøy til relevante målpunkt, vil dette alternativet favorisere dem som har tilgang på bil. Ungdom og mange eldre vil følgelig stå uten transport fra anløpskaiaen til reisemålet.

Et alternativ til buss vil være bestillingsdrosje, dvs drosje for buss.

Tilhengerne av båtforbindelse til Karmøy hevder også med rette at det i dag ikke er bussforbindelse fra Garpaskjærskaien til Haugesund sentrum. De reisende må da enten reise med egen bil, ta taxi eller gå (det tar rundt 15 minutter).

5.3.7 Vurdering

Erfaringene tilsier at lokalsamfunn som ligger nær en by og en region med et variert arbeidsmarked, har større sjanser for å dra positive veksler på infrastrukturtiltak enn lokalsamfunn som ikke gjør det. Utsira vil i denne sammenheng være et lokalsamfunn med reisetid på 70 minutter til nærmeste by (Haugesund). Reisetiden til Haugesund vil ikke bli kortere med anløp på Karmøy, men reisetiden til arbeidsmarkedet på Karmøy blir mindre og tilgangen til Haugesund lufthavn blir vesentlig bedre, særlig med alternativ Kvalavåg.

Alternativ	Reisetid Nordre Havn til målpunkt	Reisetid med bil til nærmeste senter	Reisetid med bil til Haugesund	Reisetid med bil til Hgsd lufthavn
Dagens tilbud	70 min	< 5 min (Hgsd)	< 5 min	Ca 17 min
Kvalavågen	50 min	14 min (Kopervik)	Ca 20 min	6 min
Sæveland	55 min	< 5 min (Åkra)	33 min	24 min

5.4 Betydningen av T-sambandet og Rogfast for Utsira

5.4.1 Betydning for lengre reiser

Vi har vurdert reisetider fra Utsira til ulike målpunkt i regionen, både dagens situasjon, situasjon med alternativ båtanløp på Karmøy og etter T-samband/Rogfast. Ut i fra de parametere vi har lagt inn, finner vi at T-sambandet og Rogfast vil gi til dels vesentlig innspart reisetid for lengre reiser i regionen, ikke minst sørover til Stavanger og der omkring⁵. Kårstø vil også bli mer tilgjengelig for reisende fra Utsira – og omvendt, men selv via anløp på Karmøy vil reisetiden bli rundt 1 time og 15 minutter, med andre ord langt over hva en regner som akseptabel pendlingstid. Når det gjelder kortere reiser i regionen vil reisetiden derimot bli mye det samme som i dag. Spørsmålet er om innkorta reisetid er tilstrekkelig for at det skal ha vesentlige positive virkninger på bosetting og næringsliv på Utsira. Ut fra hva vi kjenner til fra andre steder og fra teori på området, er det grunn til å tvile på det. Det blir bedre, men ikke godt nok. Dette forholdet er videre utdypet i kap. 5.4.

En omlokalisering av rutebåtanløpet fra Utsira fra Haugesund til Karmøy, f.eks Sæveland, vil gjøre tilgjengeligheten til Karmøy og Tysvær bedre, men vil ikke føre til bedre tilgjengelighet til Haugesund fordi en da mister den direkte tilkomsten til byen og må kjøre 10-15 minutter før en er i sentrum av Haugesund – 10 minutter hvis en skal til Raglamyr. Tilgjengeligheten til Raglamyr vil bli omtrent det samme som ved dagens anløp, kanskje noen minutter kortere.

Tabell 5.1 Reisetid i dag fra Utsira via Risøy til utvalgte målpunkt

Fra Garpaskjærskaien (Risøya) til	Transportmiddel	Ca-reisetid	Total reisetid, ca.tid
Haugesund sentrum (Haraldsgata)	Bil	2 - 5 min	1 t 15 min
Haugesund sentrum (Haraldsgata)	Gange	15 - 20 min	1 t 30 min
Raglamyr (kjøpesenter)	Bil	8 - 10 min	1 t 20 min
Kårstø (Tysvær)	Bil	33 min	1 t 45 min
Stavanger sentrum, via Bokn	Bil	1 t 31min + ferje 25 min	3 t 40 min

Tabell 5.2 Reisetid fra Utsira til utvalgte målpunkt etter T-sambandet og Rogfast

Fra Utsira til:	Via Risøy (Haugesund) Reisetid rutebåt 70 min.	Via Sæveland (Karmøy) Reisetid rutebåt 55 min
Haugesund sentrum m.bil	1 t 15 min (ingen endring)	1 t 20 min (anslag)
Raglamyr	1 t 20 min (ingen endring)	1 t 15 min (anslag)
Kårstø	1 t 35 min (anslag)	1 t 15 min (anslag)
Stavanger	2 t 20 min (anslag)	2 t 15 min (anslag)

⁵ Det er benyttet Gule Sider veiviser for å finne reisetider på eksisterende avstander. I vurdering av reisetid etter etablering av T-sambandet og Rogfast er det benyttet vegvesenets oppgitte km-tall for de nye strekningene – og latt 1 km svare til 1 minutt reisetid. For Rogast er det anslått reisetid fra Bokn til Stavanger på vel 30 minutter. Rutebåt Utsira – Haugesund er 70 min, og rutebåt Utsira – Karmøy (Sæveland ved Åkrehamn) er anslått til 55 minutter. Det er knyttet usikkerhet til vegforbindelsen fra Sæveland til T-sambandet (like nord for Kopervik).

5.5 Vurdering av pendling som følge av nytt anløp

Pendling blir definert som arbeidsreiser over kommunegrenser. Det er vanlig å regne 45 minutter som akseptabel pendletid (reisetid) mellom bolig og arbeid. Grovt regnet utgjør 45 minutter 45 kilometer. Hvor lang reisetid den enkelte regner som akseptabel pendlingstid vil gjerne ha sammenheng med både hva som er alternativet til pendling, hva slags jobb en pendler til (en pendler gjerne lengre til en attraktiv jobb enn til en mindre attraktiv), og størrelse på stedet en pendler til – en pendler gjerne lengre for å komme på arbeid i en større by enn til et mindre sted.

Dersom en tar utgangspunkt i 45 minutter som akseptabel reisetid for dagpendlere, tilsier det at dagpendling mellom Utsira og kommuner på Haugalandet ikke vil være aktuelt for de fleste med de rammer dagens båtforbindelse gir. Det er også tvilsomt om et anløp ved Sæveland - som ligger nær Åkra, med en reisetid på rundt 55 minutter vil være særlig attraktivt. En kommer ikke under en reisetid på under 60 minutter selv om en har arbeidssted på Åkra, som ligger like ved anløpsstedet. Dersom en skal til Kopervik eller til fastlandet, vil det kreve ytterligere reisetid.

På denne bakgrunn vil vi anta at pendling til Karmøy, Haugesund eller Tysvær ikke kan bli løsningen, eller kompensasjonen, for manglende arbeidsplasser på Utsira. Unntaket kan være dersom en har en særdeles attraktiv jobb på fastlandet, og har veldig lyst til å bo på Utsira. Da kan pendling være en strategi for å oppnå det gode liv på Utsira.

5.6 Behov for utbedringer av dagens anløp på Utsira

5.6.1 To havner

Utsira har i dag to havner, Nordre Havn og Søndre Havn. Rutebåten legger vanligvis til i Nordre Havn, men benytter Søndre Havn ved sterk vind fra nord. Søndre Havn er den største, men har en trang innseiling pga molo. Nordre Havn har bedre innseiling, men ligger utsatt til for nordavind. Det er ingen fasiliteter for de reisende knyttet til de to havnene, med unntak av venterommet Konjakken i Søndre Havn.

Figur 5.1. Nordre Havn (t.v.) og Søndre Havn (t.h.).

Figur 5.2 Søndre Havn (Foto: Utsira kommune)

Begge havner har potensiale for utbedringer, særlig med tanke på venterom med toalett. Hvorvidt det er behov for konkrete utbedringer med tanke på tilkomst, biloppstilling, av- og påkjøring, samt selve havnebassenget, er ikke eksplisitt vurdert i denne omgang.

En utbedring av Søndre kai kan bli aktuell dersom båtanløpet blir endret fra Haugesund til Karmøy med påfølgende frekvensøkning av båtanløp. De tekniske kvaliteter ved kaiene er ikke vurdert.

5.6.2 Gjestehavn

Utsira har i dag ingen offisiell gjestehavn. Søndre Havn er den naturlige anløpshavnen for småbåter som gjester øya, på grunn av skjermet havn og dagligvarebutikk. Søndre Havn peker seg følgelig naturlig ut som lokalitet for gjestehavn. En gjestehavn må kunne tilby de reisende strøm og vann, dusjmuligheter og dagligvarebutikk – eventuelt også overnattingsmuligheter. I dag er det kun overnattingsmulighet (med dusjmulighet!) og dagligvarebutikk på stedet.

5.7 Næringsetablering

5.7.1 Kjennetegn og kriterier for attraktive næringsområder

Hva som er et attraktivt næringsområde er avhengig av type virksomhet/bransje. En produksjonsvirksomhet med 50 ansatte har andre krav til næringsområder enn et arkitektfirma med 5 ansatte, eller en lagerbedrift med få ansatte, men med et stort arealbehov. Ferdig tilrettelagte tomter vil som regel virke attraktivt, men grad av tilrettelegging vil variere etter type virksomhet. Generelt vil nærhet til større vegsystem (tilgjengelighet) også være av betydning, men dette avhenger nok en gang av hvilke type virksomhet det er snakk om, og ikke minst hvor bedriften har sitt markedsgrunnlag eller kundegrunnlag.

5.7.2 Viktige lokaliseringsfaktorer

Hvilke lokaliseringspreferanser virksomheter har er selvsagt avhengig av type virksomhet, men faktorer som *bredbåndstilknytning* og nærhet til kunder/marked er viktig for mange næringsdrivende⁶.

Utsira har etablert *fiberkabelforbindelse* med fastlandet og er således godt rustet med hensyn til dette kriteriet. Nærhet til kunder (og markeder generelt) vil Utsira derimot ikke kunne tilby.

5.7.3 Stedsuavhengige virksomheter/arbeidsplasser

Med stedsuavhengige virksomheter siktes det til virksomheter som i prinsippet kan lokaliseres hvor som helst. Normalt vil tilgang på adekvat infrastruktur, som f.eks bredbåndskabel, være en forutsetning for etablering av slike virksomheter.

På Utsira finnes etter hva vi erfarer i dag kun én virksomhet som kan kalles "stedsuavhengig". Det er en mannskapsmeglerbedrift knyttet til sjøfart. En lokalisering av en slik bedrift på Utsira synes å være svært naturlig gitt den maritime tilknytningen øya har i kraft av sin beliggenhet. Innehaveren av virksomheten er en tilbakeflyttet Sirabu med maritim kompetanse. Samme person driver en overnattingsvirksomhet på øya.

5.7.4 Stedsavhengige virksomheter/arbeidsplasser

Begrepet "stedsavhengige virksomheter" omfatter i prinsippet all virksomhet som ikke er "stedsuavhengig" (se 5.2.2). Stedsavhengige virksomheter må forstås som virksomheter som er avhengig av enten lokalt ressursgrunnlag (naturressurser), nærhet til spesiell kompetanse (menneskelige ressurser) eller nærhet til et lokalt/regionalt marked eller "kundegrunnlag". I

⁶ Se bla "Næringslivets arealbehov og lokaliseringspreferanser" (Asplan Viak 2009), og "Behovsanalyse for næringsareal for Mongstadorområdet" (Norconsult 2009).

realiteten vil slike virksomheter som regel være produserende næringer som primærnæringer og industri.

Det er i dag ikke industrivirksomhet i kommunen, og fiske, oppdrett og jordbruk sysselsetter svært få. I 2009 var det f.eks 4 sysselsatte i jordbruksvirksomhet og 4 ansatte innen fiske og fangst.

Dersom virksomheter knyttet til offentlig forvaltning/offentlig tjenesteyting (inkl helse og skole) og privat tjenesteyting (som butikk, overnatting og servering) holdes utenfor, er det ikke veldig mange virksomheter igjen.

5.7.5 Potensialet for etablering av nye arbeidsplasser

Vi vil tro at det for Utsira vil være mest aktuelt å ha tilgjengelige lokaler for mindre tjenesteytende bedrifter. Det er lite trolig at industrivirksomheter vil ønske å lokalisere seg i kommunen på grunn av beliggenheten, så lenge det ikke er aktuelt å utnytte et lokalt ressursgrunnlag. I dag er ikke havnene av en slik karakter at det kan tas i mot større skip, og det er heller ikke anlegg på land til å ta i mot slike skip. Det er et risikoforetak å etablere nye virksomhet (eller relokalisering av virksomhet). En mislykket etablering vil som regel være en svært kostbar affære, særlig hvis det er små sjanser for videresalg av tiltaket. Slik sett vil en etablering på Utsira utgjøre et svært risikopreget prosjekt for potensielle etablerere. Unntaket vil være mindre virksomheter som kan "teste" potensialet for etablering i leide lokaler uten store investeringer.

Anbefalte virksomheter for Utsira:

- ➔ Nisjevirksomheter innen kultur og reiseliv
- ➔ Tjenesteytingsvirksomheter som ikke er avhengig av lokalt kundegrunnlag, f.eks IKT-bedrifter og ulike typer formidlingstjenester

5.7.6 Hva med marine næringer?

Potensialet for marine næringer synes relevant å trekke fram. Rogaland Ressurssenter har utredet mulighetene for marine næringer på Utsira⁷. Rapporten konkluderer med at det potensialet for å utvikle marine næringer i kommunen er tilstede.. Følgende tiltak foreslås:

- Kartlegge mulige oppdrettslokaliteter nærmere og få avsatt en lokalitet i kystsoneplanen. Et oppdrettsanlegg på Utsira vil kunne gi 2-5 arbeidsplasser
- Undersøke om Utsira kan få en FoU-konsesjon for uttesting av havbaserte oppdrettsmerder
- Havbeite av hummer. Det bør stiftes et folkeseelskap som stor for utsett av hummer og de som vil kan fiske hummer og levere den til selskapet mot betaling. Vil kunne gi 2-3 arbeidsplasser til drift av selskapet og pakking av hummer
- Opplevelsesturer med «fiske, tilberedning og nytelse av hummer»
- Landbasert oppdrett av hummer
- Etablere et prosjekt som skal se på innhold og drift av et forskningssenter med fokus på samspill mellom marine næringer og energisektoren

⁷ Svein Ove Alvestad: Mulighetsstudie for marine næringer på Utsira. Rogaland Ressurssenter. Udatert.

- Kartlegge interessen for oppdrett av kråkeboller i kommunen. Utsira sin mulighet ligger i flg rapporten i landbasert oppdrett, med muligheten til å benytte seg av ren fornybar energi til gunstig pris
- Salg og markedsføring av økologiske produkter fra Utsira – som hummer, kråkeboller og laks

Asplan Viak har ikke vurdert realismen i de foreslåtte tiltakene. Vi er imidlertid enig med Rogaland Ressurssenter i at det bør ligge muligheter i marine og energibaserte næringer for Utsira. Det kritiske punktet kan komme til å bli viljen og evnen (i form av nødvendighet kompetanse) til å realisere slike ideer. I tillegg kommer selvsagt om mulighetene i form av økonomiske ressurser er tilstede; finnes det noen som er villige til å satse økonomisk på slike tiltak?

Vi støtter forslagene om å få utredet mulighetene for å drive havbruk i farvannene rundt Utsira, samt om å undersøke lokalt og regionalt om det finnes personer og/eller virksomheter som er interesserte i å etablere virksomhet i kommunen.

5.8 Boligsituasjonen

Små kommuner som ønsker tilflytting utenfra har ofte ikke passende boliger å tilby. Dette kan synes som et paradoks da de fleste små kommunene har hatt befolkningsnedgang og hus står tomme. Likevel er det ofte en mismatch mellom de boligene som tilbys og det som tilflyttere ønsker seg. Markedskreftene fungerer dårlig på små steder med liten boligomsetning (NORUT). Mangel på hensiktsmessige boliger, for leie eller kjøp, er ofte en hindring både for bedrifter som trenger arbeidskraft og kommuner som ønsker seg bosetning.

Kostnadene ved å bygge egen bolig er omtrent den samme på Utsira og Karmøy, likevel er det få – om noen - som våger å ta en slik sjanse på Utsira. De som ønsker å bygge en bolig i distriktene, tar en stor økonomisk risiko hvis de av ulike årsaker må selge etter kort tid ved at de neppe vil få igjen pengene de har investert i boligen.

Dersom en kjøper en brukt bolig på Utsira, kan en muligens få en rimelig bolig – dersom det er noen som vil selge. Men, boligen ligger kanskje ikke på rett sted eller den er ikke tilpasset kjøpers behov og familiestørrelse, kanskje må en pusse opp. Drømmehuset eller småbruket brukes kanskje som feriested og eieren vil ikke selge.

Det er i dag både vanskelig å få kjøpt bolig på Utsira, og å leie seg bolig om en ønsker å prøve seg som Sirabu (jf kap.1.7). Det finnes moderne rekkehusleiligheter i kommunen, bygd som topp på en lagerbygning i Nordre Havn. Etter hva vi forstår er ikke disse leilighetene særlig etterspurt. Dette kan ha sammenheng med lokalisering til Nordre Havn. Det mest av bosettingen ligger i dag nærmere Søndre Havn, det kan også være at typen leiligheter ikke appellerer til boligsøkende, eller det kan skyldes at det ikke er boligsøkere.

Det er uansett en viktig strategi for Utsira å ha tilgjengelige "prøveleiligheter" for husstander som vil vurdere om Utsira er stedet for dem.

Figur 1.4 Nye leiligheter på Nordre Havn

5.8.1 Kjennetegn og kriterier for attraktive boligområder

Miljøverndepartementet har samlet ti gode grep for gode og attraktive boligområder, vist under:

- Bruk arealene fornuftig
- Fortett med kvalitet
- Skap et aktivt og levende sentrum
- Sats på miljøvennlig transport
- Ta vare på grønne områder
- Ta vare på stedets kultur og historie
- Legg til rette for aktive innbyggere
- Sørg for ren luft og lite støy
- Trygge og gode nærmiljøer for barn og unge
- Tenk estetikk og kvalitet

De ti grepene er generelle, men de vil også være relevante for Utsira. De peker på det viktige i å ta vare på arealene mellom husene, grønne verdier, estetikk og legge til rette for aktivitet og samhandling. Utsira, med sine grønne profil og gunstige arealbruk, står særdeles godt rustet til å benytte seg av disse grepene i arealplanarbeidet.

“Det står mange tomme låvebygninger til forfall rundt omkring på gårdene. Kanskje er det mulig å få nytt liv i den gamle røkla!”

I Vegårshei i Aust-Agder stod en gammel låvebygning og forfalt midt i bygdesenteret til allmenn forargelse og eierens frustrasjon. Planene om ombygging lå lenge brakk - inntil Husbanken ble koblet inn. I dag er bygningen innredet med tre leiligheter tilpasset eldre og funksjonshemmede og har blitt en flott attraksjon i bygda!

Låven holder TEK07-standard. Ved å restaurere eller bygge i tunet på samme gårds- og bruksnummer oppnås besparelser bl.a. på avgifter til vann, avløp og diverse etableringsgebyrer.

Mange ser ikke realisme i det å restaurere den gamle driftsbygningen som i stedet gjerne blir stående til mange års forfall før den jevnes med jorda. Eksempelen viser at det er ikke sikkert dette er eneste mulige utvei, og koblingen med Husbanken synest vi er spennende!

Hentet fra Arkitektturhuset Kragerø AS

<http://www.arkitektthuset->

kragero.no/arkitekt/index.php?cid=a7972_17773

5.9 Befolkningsutvikling

Hvilke tiltak må iverksettes for å nå en målsetting om 350 innbyggere i 2020?

5.9.1 Tunge prosesser og mål å strekke seg mot

Det har pågått en storstilt sentraliseringsprosess de siste 60 år, en prosess som er sammensatt av livsstilsfaktorer, arbeidsplasser (en utdanner seg ut av kommunen), næringsstruktur, og ikke minst tunge demografiske trender. Utflytting fra periferi mot sentrum har pågått til alle tider. Mens tidligere befolkningsoverskudd (de som ikke arvet gården eller fikk arbeid lokalt) utvandret til byer og større steder – og Amerika, ble befolkningstapet erstattet av et høyt befolkningsoverskudd på bygdene. Dette befolkningsoverskuddet har ikke bygdene i dag, det er det sentrale områder som har. Dette tilsier at det i dag nesten ikke er lokal reproduksjon i mange distriktskommuner, og at de følgelig er avhengig av storstilt tilflytting for å få en positiv befolkningsutvikling. Slik er det også på Utsira.

For å nå en målsetting om 350 innbyggere i 2020, det vil si om rundt 10 år, må det skje en tilflytting av kvinner og menn som ønsker å få barn på Utsira og bli boende der over tid. Det er her snakk om rundt 130 nye individer over en 10 års-periode, med andre ord en tilvekst på rundt 60 prosent i forhold til dagens 216 registrerte innbyggere. En slik målsetting er, om ikke realistisk, viktig som et mål å strekke seg mot.

5.9.2 Det finnes ikke enkle løsninger

Det har vært forsket mye på tilflytting og det skal forskes mer. Likeledes har det vært gjennomført en rekke forsøk og tiltak rundt om i landet for å få tilflytting til fraflyttingskommuner. Stort sett er resultatet negativt, en klarer ikke å stoppe utflytting og få ny tilflytting til de kommuner som trenger det mest.

Om ett eller flere tiltak har virket ett sted, er det ikke sikkert det virker ett annet sted. Til det er steder og kommuner for forskjellig med hensyn til beliggenhet, topografi, næringsstruktur, kommunikasjoner/tilgjengelighet osv.. Slik sett er det vanskelig å identifisere suksessoppskriften for å få øket tilflytting til Utsira – og på sikt få en positiv befolkningsvekst. Små periferikommuner som Utsira med heller dårlig tilgjengelighetssituasjon til arbeidsmarkeder (og andre markeder) utenfor kommunen – og ikke minst til større byer eller regionsentre, er i en helt spesiell situasjon.

5.9.3 Noen er kanskje viktigere enn andre...

For å få befolkningsvekst må kommunen både ha nettotilflytting og fødselsoverskudd. Det vil si at de som flytter til kommunen, også må være i reproduktiv alder. Utfordringen vil følgelig ligge i å trekke til seg – og holde på – unge kvinner og menn.

Integrering og tilflytterhjelp for innflyttere til kommunen er viktig. Det er her viktig at kommunen viser ansvar for nykommere stedet: Det er viktig at ikke tilflyttere føler seg lurt, dvs tilflyttere må oppleve at de er velkomne og at de ikke er lovet ting de ikke får. Dette er et svært viktig punkt som dreier seg om oppfølging.

5.9.4 Hva om vi finner på noe spektakulært?

Siden Utsira har sin spesielle beliggenhet å ta hensyn til, vil trolig ikke tradisjonelle virkemidler for å få tilflytting fungere særlig godt. En løsning kan være å satse på et spektakulært prosjekt som vil få mye nasjonal og internasjonal oppmerksomhet - og som viser Utsira som den spesielle øykommunen den er. En må bygge på naturgitte forutsetninger og vektlegge beliggenhet og de naturressurser som finnes; energi i form av vind og bølger, fisk i havet rundt øya, og et særmerkt kystlandskap. De 216 innbyggerne i kommunen må også framheves. Det er de som gjør øya til et samfunn – med muligheter til å bli et spennende samfunn.

Nederlendere eller andre utlendinger kan inviteres til å komme til Utsira? Markedsføre Utsira som noe helt spesielt. Dette bør trolig gjøres innenfor rammene av et prosjekt – med støtte fra f.eks Rogaland fylkeskommune, Distriktssenteret og gjerne i samarbeid med Innovasjon Norge.

5.10 Avslutning

5.10.1 Hvilke suksesskriterier må vektlegges for befolkningsvekst gjennom tilpasset tilrettelegging for bolig og næring?

Det er vanskelig å overføre suksesskriterier fra andre steder til et såpass spesielt sted som Utsira. Rapporten peker likevel på muligheten til å transformere løer og andre ikke-bolighus til bolighus slik som det blant annet er gjort på Vegårshei, samt gjennom å tilrettelegge lokaler for mindre virksomheter som ikke er avhengig av et lokalt kundegrunnlag eller tilførsel av råstoff utenifra.

Ellers vil vi understreke det viktige i å ha tilgjengelige boliger for husstander i ulike livsfaser. Dette er tradisjonelt et problem i mindre distriktskommuner der hovedtyngden av boligmassen er eneboliger og våningshus, og som gjerne blir brukt som feriehus om de ikke er i bruk som bolighus.

5.10.2 Hvilke grep bør og kan Utsira kommune ta for å ivareta de mulighetene som måtte oppstå som følge av T-forbindelsen og Rogfast?

Gjennomgangen har vist at T-forbindelsen og Rogfast er positivt for den regionen Utsira ligger på utsiden av, men at også Utsira vil merke positive virkninger av tiltakene.

Det mest håndfaste – og realistiske – grepet Utsira kan ta for å ivareta de mulighetene som måtte oppstå som følge av T-forbindelsen og Rogfast, er å endre anløpsstedet for rutebåten fra Haugesund til Karmøy. Dette vil sikre en noe mer direkte tilgang til det nye veisambandet og følgelig gi bedre tilgjengelighet til E39 og forbindelser mot Stavangerområdet gjennom Rogfast og mot nord (Bergen). Gjennomgangen har også vist at Utsira trolig ikke må ha for store forventninger til de nye samferdselstiltakene på fastlandet, siden de ikke kan forventes å gi vesentlige direkte positive virkninger for verken tilflytting eller næringsetablering i kommunen.

Det er minst to aspekt knyttet til forholdet mellom Utsira og de to store samferdselstiltakene på fastlandet. Det ene dreier seg om samferdselstiltak som virkemidler for regional og lokal utvikling, mens det andre dreier seg om mer om hvilket båtanløp som vil gi best hverdagslivsorganisering for Sirabuene. Begge aspekt dreier seg om tiltak som kan virke avgjørende inn på om en blir boende på øya, alternativt flytte til øya.

5.10.3 Hva betyr mest? Hyppige avganger, nær arbeidsmarked på Karmøy, kort vei til shoppingssenter eller tilgjengelighet til bysentrum, med eller uten bil?

Gjennomgangen har vist at spørsmålet om anløpssted for rutebåten er komplekst, og at både Haugesund og Karmøy har sine fordeler og ulemper som anløpssted med tanke på tilgang til arbeidsmarked, kulturtilbud og tjenestetilbud. Svaret på spørsmålet er avhengig av hvilken livsfase en er i, hva en jobber med – eller vil jobbe med, utdanning, om en har bil eller ikke og om en har slekt og venner i Haugesund eller på Karmøy.

5.10.4 Gjøre trusler til styrker og muligheter

Firefeltstabellen under oppsummerer på en kortfattet måte rapportens innhold; Utsira har noen sterke sider bestående av menneskene som bor der, naturressursene på øya og dens unike beliggenhet. Utsira har også svake sider som sårbar demografisk struktur, sårbart næringsstruktur og avstanden til større arbeidsmarkeder. Mulighetene er knyttet til øyas unike beliggenhet, hvilket kan virke som et paradoks siden beliggenhet også utgjør øyas

største trussel. Poenget er at en vanskelig kan gjøre noe med avstander til arbeidsmarkeder og andre markeder – som er en reell trussel, men at en kan forsøke å utnytte den unike beliggenheten som grunnlag for ett spektakulært prosjekt som kan pirre interessen til både potensielle tilflyttere med egne prosjekt/jobber og virksomheter som ser muligheter på øya.

STYRKER Menneskelige ressurser Naturressurser Beliggenhet / unik plassering	SVAKHETER Sårbar demografisk struktur Sårbar næringsstruktur Beliggenhet / avstand til arbeidsmarked
MULIGHETER Naturressurser Mennesker Beliggenhet	TRUSLER Demografisk uttynning Redusert tjenestetilbud Beliggenhet - avstandsfaktoren

5.10.5 utfordringer

Vi vil avslutningsvis peke på tre viktige utfordringer kommunen står overfor med hensyn til målsettingen om å øke folketallet i kommunen:

- *Boliger:* Det er i dag ikke ledig boliger for tilflyttere. Det trengs bolig av ulike størrelser tilpasset ulike familiestørrelser og livsfaser. Uten attraktive boliger, ingen tilflytting.
- *Arbeid:* Tilflyttere må ha arbeid, helst i kommunen. Hvor realistisk er det å skape mange nye arbeidsplasser på øya? I kommuner som sokner til et felles bo- og arbeidsmarked, kan løsningen være å pendle. På Utsira vil dette være en stor utfordring på grunn av reisetid til Haugalandet eller andre arbeidsmarkeder. Flytting av rutebåten anløp fra Haugesund til Karmøy vil redusere selve båtreisen, men det er likevel ikke sikkert at det betyr kortere reise til arbeidsplasser. T-sambandet vil gjøre tilgjengeligheten til f.eks Kårstø bedre, enten båten legger til kai i Haugesund eller på Karmøy. Rogfast vil gjøre reisetiden til Stavanger og Nord-Jæren kortere, men reisetiden vil ligge langt over det en normalt vil akseptere som reisetid til og fra arbeid.
- *Integrering og tilflytterhjelp* (kommunen må vise ansvar): Det er viktig at ikke tilflyttere føler seg lurt, dvs tilflyttere må oppleve at de er velkomne og at de ikke er lovet ting de ikke får. Dette er et svært viktig punkt som dreier seg om oppfølging.

Hjartåsvegen 24
5555 Førde i Hordaland

Tlf. 901 01 541
E-post: ragna@heraklit.no
Heimeside: www.heraklit.no

Haugaland Vekst
v/ Anette Sæther

14. november 2011

Oversendelse av rapport fra fokusgruppeintervju Utsira og Røvær

Oversender med dette rapport fra fokusgruppeintervju høsten 2011

Betydningsfull bolig for fremtidens øysamfunn.

Kartlegging av boligbehov for innbyggere på Utsira og Røvær.

Med vennlig hilsen
Heraklit Endringsnavigatøren

Ragna Flotve
Sign

Vedlegg: Rapport fra fokusgruppeintervju høsten 2011

Betydningsfull bolig for fremtidens øysamfunn. Kartlegging av boligbehov for innbyggere på Utsira og Røvær. Rapport fra fokusgruppe - intervju Utsira og Røvær oktober 2011

Bakgrunn og hensikt

Haugaland Vekst fikk i 2010 tildelt midler fra Kommunal- og regionaldepartementet til prosjektet "Bolyst 2010 - Betydningsfull bolig for fremtidens øysamfunn". Det eksisterer en manglende boligutvikling på Utsira og Røvær. Dette bremser viktige prosesser i den lokale stedsutviklingen. Prosjektet har skaffet til veie informasjon om boligbehov og boligkvalitet på øyene

Brakerundersøkelsen har kartlagt boligbehov for personer i ulike livsfaser.

"Det antas at behov knyttet til både bolighet og bostedsområde er relevant for kartleggingen. Fra et brukerperspektiv skal boligen dekke fysiologiske (varme, lys, luft), praktiske (relatert til daglige aktiviteter relatert til ulike livsfaser), psykologiske (trygghet, identitet, estetikk osv) og sosiale (samvær med familie, venner osv) behov.

Relatert til boligområder vil det blant annet være viktig å kartlegge behov knyttet til beliggenhet, fellesarealer og muligheter for intern flytting når livsfasene endres.

Det vil også være viktig å kartlegge innbyggernes oppfatning av øyenes bostedskvalitet, som for eksempel kommunikasjons/infrastruktur (veg- og ferjeforbindelser, bredbånd osv), myk infrastruktur (samlingssteder – pub/cafe, kulturtilbud, skole, barnehage) osv. Attraktivitet for bosetting henger bl.a. sammen med mulige arbeidsplasser, hvor integrert bo- og arbeidsmarkedsområdene er, boligbygging, arealtilgang og sosiale forhold som kaféitetthet, kulturtilbud, osv. "

(Fra bestillingsbrev fra Haugaland Vekst juni 2011)

Sammenfatninger og konklusjoner

Alle spørsmålene i intervjuene var koblet til bolyst og bomiljø.

Undersøkelsen viser mange fellestrekk mellom Utsira og Røvær, men også mange forskjeller. Alle gruppene understreket trygghet som en viktig bolyst-faktor. Informantene gav i stor grad uttrykk for stort engasjement og sterk tilknytning til sin øy. Mange i ungdomsgruppene ønsket en framtid på øya si, og hadde sterke meninger om hva som skal til for å oppnå bolyst og folketallsvekst.

Boligforhold var, ikke uventet, det området der flest hadde sterke synspunkter. Her var det svært mange likhetstrekk mellom gruppene og øyene. Undersøkelsen viser tydelig at det haster med avklaringer, regulering og tilrettelegging av attraktive tomter. Alle gruppene understreker utsikt og nærhet til / tilgang til sjø og båt som viktig. Det var samtaler og diskusjon om alternativ plassering for tomter, men flere pekte på at en må tenke rasjonelt når det gjelder infrastruktur, for å unngå fordyrende element. Det var ulike meninger om økt hyttebygging, men det var en klar holdning i alle gruppene at en ønsker hovedvekt av helårsboliger og fast bosetning. Utleieboliger for utleie for en kortere periode blir sett på som en kritisk faktor for bosetning og stedsutvikling. Noen hadde meninger om antall boliger og størrelse på boliger for ulike grupper. Dette kommer frem i kapittelet Resultat. Informantene er i noen av tilfellene ikke selv aktuelle for slike boligalternativ på det nåværende tidspunkt. Realistisk behov må derfor avdekkes i kvantitativ undersøkelse. Noen av leilighetene må tilrettelegges for eldre og funksjonshemmede. Det er viktig at en har fleksibilitet i bruk av utleieboligene. Leilighet for korttidsutleie må kunne brukes i reiselivssammenheng dersom de i perioder står tomme, og ungdom kan bo i leiligheter tilpasset eldre og funksjonshemmede for en periode. Undersøkelsen viser videre at det også er et behov for utleieboliger av mer varig karakter.

Næringsutvikling var et annet sentralt tema. Særlig på Utsira var det mange sterke meninger omkring dette feltet. Kvinner ønsker i større grad enn tidligere yrkeskarriere og full stilling, og mange av dem har høyere utdanning. Studien avdekket behov for sterkere fokus på næringsutvikling og større optimisme på feltet. Arbeid for å undersøke muligheten for etablering av ny maritim virksomhet på Utsira bør settes i gang. Her trengs entusiastiske pådrivere. Mange har tro på at tilrettelegging for stedsuavhengige arbeidsplasser vil kunne bidra til flere lokale arbeidsplasser og at flere vil kunne finne interessante muligheter for etablering av egen bedrift. Butikk ble understreket som avgjørende for stedsutvikling og bolyst.

Innenfor områdene skole, barnehage og SFO ser en ulike utfordringer. Røvær – gruppene synliggjorde store behov for ny og oppgradert bygningsmasse. På Utsira er behovet for kompetanseutvikling og motivasjon fremhevet.

Innenfor helse og omsorg var det hovedsakelig behov for hjemmesykepleie og hjemmehjelp på Røvær som ble vektlagt. Særlig de eldste deltakerne ga tydelig uttrykk for at de ønsker å bo på Røvær frem til de har behov for institusjonsplass.

Båtavganger var et sentralt tema, spesielt på Utsira. Det kom tydelig frem behov for flere avganger, særlig på vinterstid. Alle gruppene påpekte dette. På Røvær var de fleste svært fornøyde med kommunikasjonene mot Haugesund. Informantene hadde her hovedsaklig

fokus på viktigheten av å opprettholde rutetilbudet og å få en båt som er sertifisert for større sjø.

De fleste var relativt fornøyde med kulturtilbud og sosiale arenaer i sitt nærmiljø. Mange omtalte positivt verdien i å ta egne initiativ, og det å kunne bidra ut fra egne interesser. Gode nettverk omtales også som viktig av mange. Informantene fra Røvær understreket særlig tydelig at det var godt samhold i lokalsamfunnet, og at en tar vare på hverandre.

Statlige regler var et gjennomgående tema i intervjuene. Røvær får særlig merke dette, siden øysamfunnet ligger i en bykommune. Det fremkom sterke frustrasjoner over at en må forholde seg til "firkantede" regler som ikke er tilpasset denne type samfunn, og at dette får negative konsekvenser for bosetning og stedsutvikling. Disse forholdene gjelder også mange andre, tilsvarende samfunn. En mulig måte å møte dette på kan være å gjennomføre et samarbeidsprosjekt innen småsamfunns- satsingen, der en får med flere øysamfunn, og sammen kan påvirke gjennom en sterkere stemme.

Metode

Metoden Fokusintervju ble benyttet i arbeidet. Gjennom denne metoden kan de ulike temaene utforskes mer åpent, og man tillater informantene å uttrykke sine ideer og meninger med egne ord. Det er intervjuobjektens responser som former strukturen og retningen av intervjuet. Denne metoden ble valgt for å få en dypere innsikt i erfaringer og refleksjoner. Samhandlingen i fokusgruppa stimulerer deltakerne til å supplere, rette på og bekrefte hverandres fremstillinger. Den vil også kunne bidra til at informasjonen blir mer omfattende, ved at glemte erfaringer aktiveres, og kan dermed utløse informasjon som ellers ikke ville ha kommet frem (Halvorsen, 2002).

Metoden har også sine utfordringer. Fokusgruppeintervju er en sosial prosess. Noen er mer dominerende enn andre, og det kan skje at noen ikke ønsker å gi uttrykk for meningene sine. Generelt sett ble deltakerne i disse intervjuene oppfattet som åpne og tydelige i intervjusituasjonen.

Det er gjort intervjuer av 30 personer på Utsira og 36 personer på Røvær, i grupper på fire til elleve personer. Informantene tilhører ulike livsfaser, og var så godt det lot seg gjøre gruppert ut fra det. Det har ikke latt seg gjøre å få samlet den eldste aldersgruppa på Utsira. Det førte til at noen element ikke er tilstrekkelig belyst.

Fokusgruppeintervjuet ble gjennomført i oktober 2011. Ragna Flotve fra Heraklit Endringsnavigatøren var moderator for gruppene, og hadde ansvar for å holde diskusjonen i

gang og å sørge for at alle deltakerne var aktive og at alle tema ble diskutert. Det ble vektlagt å skape en uformell atmosfære.

Rapporten viser resultat fra Utsira og fra Røvær hver for seg. Kapittelet "Sammenfatninger og konklusjoner" peker på likhetstrekk og særtrekk, og understreker de viktigste funnene.

Sitat er tatt med etter godkjenning. Alle sitat er skrevet på samme språk / dialekt, for å anonymisere sitatene.

Resultat

Intervjuene tok utgangspunkt i viktige faktorer for et godt bomiljø, der informantene selv skulle finne og vurdere viktigheten av de ulike faktorene.

Disse faktorene ble belyst:

- Trygghet, nettverk og sosialt samspill
- Bolig for ulike behov
- Kommunikasjon – båt
- Næringsliv og arbeidsplasser
- Helse og omsorg
- Oppvekstmiljø (skole, barnehage, SFO)
- Butikk
- Natur og kulturlandskap

Utsira

Trygghet, nettverk og sosialt samspill

Trygghet var det aller første ordet som ble tatt fram i beskrivelsen av bolyst / godt bomiljø i de fleste gruppene. Å kunne la barna boltre seg fritt utendørs ble understreket som en viktig bolyst-faktor. Nettverk og kontakt med mennesker på din egen alder ble også nevnt som en svært viktig trivselsfaktor.

Flere informanter sa at det er mange kjekke folk på Utsira, men at det krever initiativ om du skal trives på øya. Flere sa at det kan være en utfordring å komme ny til Utsira uten et etablert nettverk. Mange sosiale samlingspunkt er knyttet til barn og jobb, og du kan ikke forvente at noen banker på døra di. Det ble sagt av flere informanter at en også lett kan komme på sidelinja når barna blir voksne og når en slutter i jobb, og at mange, som har mye å gi, blir for lite tatt med som ressurspersoner.

"Du må krevja din plass. Du kan ikkje vera her og forventast at du skal bli tatt med."

Nesten alle som bor på Utsira har familietilknytning til øya. Godene ved å ha familie nært ble understreket av mange informanter.

Det er mange ildsjeler på Utsira, og disse har mange forskjellige roller. Det er stor aktivitet i nærmiljøet. Mye av dette er knyttet til barn og ungdom. Flere pekte på kommunen sin vilje til å sette ting i gang, gjerne i samarbeid med andre, som positivt. Siradagane ble nevnt spesielt. Det ble også vist til idrettsarrangement og arrangement i regi av skolen. Kulturskolen ble fremhevet som svært viktig. Flere informanter nevnte treningssenteret som viktig. Alle gruppene pekte på fri bruk av hallen og svømmebassenget som svært positivt. Mange ytret at det er vanskelig å få til faste aktiviteter som forplikter deltagerne over tid, særlig når det gjelder idrettsaktivitet (lagspill). Det er relativt lite aktivitet for de minste, men eventyrstund ble nevnt som et positivt tiltak.

Det var mange som fremhevet at det er bra med aktiviteter på eget initiativ, og at initiativ blir godt mottatt i lokalsamfunnet.

"Du lage dine egne løsningar på ting du verkeleg brenne for"

Ungdomsgruppa ønsket at det skulle være mulig med åpne hus for ungdom, slik ordningen var på Gamleskolen tidligere. Gruppa mente at det burde være mulig å gjøre avtaler med ungdomsgruppa om regler for bruk.

Bolig for ulike behov

Det er stort behov for boliger på Utsira. Det var særlig utleieboliger som ble vektlagt i intervjuene, men det kom også sterke og mange innspill på tomter og husbygging. Mange mente at det må være mulig å benytte mer av øya til boliger, og at nærhet til sjø er en viktig faktor. På spørsmål om ønsket bosted var informantene svært samstemte om at en ønsket å bo i sør. Det ble også ytret ønske om relativt store tomter med rom omkring seg, og mulighet for å kunne trekke seg litt tilbake.

"Det er viktig å bu godt når du bur her ute"

Det ble hevdet at det er for dårlig oversikt over mulige tomter, og om "hvem som eier hva". Det var frustrasjon omkring dette. De av informantene som ikke har bolig selv ønsker primært å bo i enebolig, men mente at dette ikke er vesentlig når det gjelder korttidsleie.

Det var stor enighet om at leiligheter for utleie bør ligge sentralt på øya, at det kan bygges flere sammen, og at en trenger leiligheter for ulike behov. Utleieboligene må ha en viss standard og komfort. Det var særlig mindre boliger for ungdom og familieleiligheter som ble omtalt. Flere informanter mente at det var viktig at familieleilighetene lå i sør. Begrepet "prøveboliger" ble benyttet, og det kom innspill på at korttidsutleie bør dreie seg om 1-2 år. Forslag om plassering av utleieboliger nær Gamleskolen ble positivt kommentert. Det ble også

påpekt at leiligheter må stå klare til å ta imot nye innbyggere. Ingen av gruppene hadde konkrete innspill til antall boliger.

Det ble dessverre ikke mulig å organisere intervju med pensjonistgruppe. Det foreligger derfor ikke data i forhold til behov for tilrettelagte boliger for eldre.

Kommunikasjon – båt

Det var mange meninger omkring kommunikasjon og rutetilbud. Alle gruppene mente det bør være flere båtavganger, særlig på vinterstid. Båt senere om kvelden ble også ytret sterkt ønske om fra flere informanter. Mange har "tilleggshus" eller må ofte overnatte på annen måte på fastlandet. Rutetilbud kombinert med mulighet for å drive næring ble nevnt spesielt. Reiselivsvirksomhet har utfordringer knyttet til få avganger.

Det har vært diskutert alternativ rute til Karmøy i stedet for Haugesund, for å korte ned reisetida med båten. Det var uenighet i flere av gruppene om dette. I ungdomsgruppa var de samstemt "veldig imot" dette innspillet.

Næringsliv og arbeidsplasser

Med relativt få båtavganger betyr lokale arbeidsplasser mye for Utsira. Dette kom fram i alle intervjuene. Mange menn arbeider som pendlere. Det ble pekt på, som problematisk, at en har relativt få arbeidsplasser for ungdom og kvinner, og at å kombinere arbeid utenfor øya for mor og far i barnefamilier ikke er mulig. De fleste kvinnene er i arbeid, men få er i 100% stilling. De fleste kvinnelige informantene er ansatte i kommunesektoren.

"Du må vera sjeleglad berre du får ein jobb - og tviholda på han"

På spørsmål om tilrettelegging for gründere og etablerere ble Innovasjon Norge nevnt som en god støttespiller. Det ble også vektlagt at det er viktig at mennesker som ønsker å skape noe blir oppmuntret til det. Mange informanter mente at det er svært krevende å drive bedrift på Utsira, særlig på grunn av rutetider og fraktpriser, og at mange hadde gitt opp. Det ble ytret ønske om bedre kaiforhold, og at det bør arbeides aktivt for etablering av en større arbeidsplass innenfor fiskeoppdrett. Det var stor enighet om at det var behov for drahjelp fra kommunen i dette arbeidet.

Mange informanter, særlig ungdom, ønsket Internett-baserte, stedsuavhengige, arbeidsplasser, og stimulering av nye etableringer innenfor disse områdene. Det kom frem forslag om å tilrettelegge for samlokalisering for denne type etableringer. Det ble pekt på at denne type samlokalisering også kan gi plass til studierom for fjernstudier. Utdanning via lyd/bilde er etter hvert godt utviklet, og kan gi muligheter til å ta høyere utdanning med base på Utsira.

"Det e måkje av dei samme tankane som går igjen. Eg trur me må tenka ut av boksen og satsa på Internett, - og tenka heilt annerledes."

Helse og omsorg

Det var svært positive svar på spørsmål omkring helse- og omsorgstilbud. Gruppene mente at det er grunn til å være fornøyd med akuttberedskap og oppfølging, sett i forhold til geografisk plassering og kommunestørrelse. Eldreomsorg og fysioterapitjeneste ble nevnt spesielt positivt. Noen informanter ytret ønske om enkel tannbehandling på øya, særlig sett i forhold til kommunikasjoner og at det kan gå en skoledag / arbeidsdag til et tannlegebesøk.

Oppvekstmiljø (skole, barnehage, SFO)

Oppvekstmiljø ble vektlagt høyt på spørsmål om bomiljø og bolyst. Flere ytret at "når barna trives, trives også foreldrene bedre". Sirakompasset ble løftet frem som et viktig bidrag i å skape gode rammer omkring oppvekstmiljøet. Flere av informantene påpekte sårbarheten i spesialpedagogisk arbeid i små og gjennomsluktige samfunn, og viktigheten av oppdatering og motivasjon for ansatte i arbeid med barn og unge. Hospitering ble nevnt som et virkemiddel.

Butikk

Butikken ble av alle gruppene nevnt som viktige for bomiljøet.

Natur og kulturlandskap

Nærhet til natur, og det å kunne velge stillhet og naturopplevelser rett utenfor døra ble fremhevet som en viktig bolyst - faktor av mange informanter.

Røvær

Trygghet, nettverk og sosialt samspill

Alle gruppene på Røvær mente at trygghet preget lokalsamfunnet, og at dette er særlig viktig for et godt bomiljø. Å kunne ha mindre stress og "et enklere liv" var begrep som gikk igjen. Flere grupper, og særlig pensjonistgruppa, uttrykte uro for at samfunnet skulle endre seg for mye, og for at en kunne bli mindre skjermet for problem i framtida.

Bomiljøet ble beskrevet som åpent og gjennomsluktig.

"Viss du gjør noe veit alle om det"

Det var diskusjoner omkring dette temaet, der en påpekte småsamfunnets gjennomsluktighet. Mange understreket at dette er en del av det å bo i et slikt samfunn. "Folk bryr seg" var en

setning som gikk igjen. Det ble også lagt vekt på at barn og unge har god kontakt på tvers av alder, og tar vare på hverandre.

Alle gruppene beskrev lokalsamfunnet som åpent og inkluderende. Fra flere grupper ble dette knyttet historisk til Røvær – ulykka, som rammet hardt og knyttet folk tett sammen.

"Det er ikkje klanar her ute"

Gruppene pekte på at det er viktig å følge "spillereglene" i et slikt samfunn, og at innflyttere må vise respekt for samfunnet, slik det er. Særlig innflyttere pekte på at dette er viktig for å skape et godt sosialt miljø.

Sosiale møteplasser og arrangement ble også understreket som en viktig side ved det gode bomiljøet. "Sjøhuset vårt", sammen med hotellet, ble fremhevet særlig positivt.

Det er mange arrangement på øya.

"Det er alltid noe som skjer"

Mange fra ungdomsgruppa kommer ofte hjem i helgene, og viste sterk positivitet til lokalsamfunnet. Det var ønske om fortgang i bygging av idrettshall. "Komlejazzen" ble nevnt av flere grupper som et viktig arrangement, og søndagsmiddagen blir nevnt av flere som et positivt tiltak.

Pensjonistgruppa ønsket seg flere sosiale møteplasser, og gjennom intervjuet kom det fram et forslag om fast møteplass på Sjøhuset hver dag fra elleve til tolv. Gruppa mente dette kunne organiseres på en enkel måte. Denne gruppa ønsket seg også flere felles arrangement av typen dagsturer en gang i året, slik en hadde før.

Hjelpsomhet og dugnadsånd var også ord som gikk igjen.

"Du får'kje lov å jobba aleine her ute."

De fleste som bor på Røvær har familie eller annen tilknytning til lokalsamfunnet. Viktigheten av å inkludere partnere i samfunnet ble fremhevet av flere.

Nye fritidstilbud ble ikke etterspurt. Det å ta initiativ selv ble pekt på som en styrke for lokalsamfunnet. Ungdomsgruppa hadde ønske om mer aktivitet for ungdom, men de mente at mye var vanskelig å gjennomføre fordi det var for få innbyggere innenfor aldersgruppa.

Bolig for ulike behov

Det var gjennomgående mye debatt omkring boligbehov. Behov for utleieboliger for ulike grupper og flere tomter var det som gikk igjen i samtalene. Primært ønsket mange av informantene spredt bosetning, men mente det var mer realistisk med en viss fortetting. Det ble ytret av mange informanter, at byggefelt i tradisjonell forstand ikke er ønskelig. Elles ble

dette vektlagt: Tomtene må ha tilgang til sjø og gi mulighet til å ha båt. Det bør være "luft" rundt huset, slik at en ikke ser inn i hverandres stuer. Det er svært lite tilgjengelig tomteareal i dag, og det tar for lang tid å realisere husbygging. Det var stor frustrasjon knyttet til lite fleksibilitet fra det offentlige, særlig stats- og fylkesmannsnivå, særlig i forhold til forvaltning av strandsonen og krav til lekeplass i boligområder.

Det var ulike syn på Røvær som feriested og økende hyttebygging. Ungdomsgruppa var mest skeptisk til dette. Det ble ytret av mange at tomter som blir lagt ut bør være for helårsbruk og brukes primært av fastboende. En del av informantene mente at "hyttefolket" bidrar positivt i samfunnet og får økt tilknytning til Røvær.

Det var stor enighet om behov for utleieboliger og standarden for disse. Flere påpekte at det er viktig at utleieboliger har god standard. Flere informanter mente at det bør bygges minst tre leiligheter tilrettelagt for eldre. Dette kan være små leiligheter, gjerne med felles stue i huset og felles gjesterom. I pensjonistgruppa ble leilighet med ett soverom nevnt som ideelt. En må videre ha lett tilkomst til butikk og båt, og ha universell utforming. Eldre må i dag flytte til Haugesund eller andre steder dersom de ikke kan bo i egne hus på øya. Leilighetene må kunne brukes som omsorgsboliger. Det er viktig med fleksibilitet. Dersom en leilighet står tom må den kunne leies ut til andre. Begrepet "prøveboliger" ble omdiskutert. Det var full enighet om at det var behov for utleieboliger for kortere periode til ungdom og familier. Leiligheter for ungdom og enslige bør være små. Det bør være 4 – 5 familieleiligheter med tre soverom (90-100 m²), tilgjengelige for familier som ønsker å prøve livet på Røvær eller trenger en plass å bo under husbyggingsperiode. Det kom også frem behov for leiligheter som kan leies over lenger tid. Ikke alle har ønske om, eller mulighet til, å bygge hus. Slike boliger bør være relativt store og ha en høyere pris enn de midlertidige boligene. Det var ulike syn på om bolig for forskjellige grupper og livsfaser skulle bygges adskilt eller om en kunne bygge tettere og ha god lydisolering.

.Kommunikasjon – båt

Alle gruppene var positive til at en de siste årene har fått flere båtavganger. Ungdomsgruppa uttrykte seg aller mest positivt på dette punktet. Å opprettholde det rutetilbudet en har i dag ble framhevet som svært viktig for folketallsvekst og bolyst. Det kom fram ønske om større båt som tåler større sjø og rommer flere passasjerer. Noen av informantene ytret ønske om flere avganger, særlig rute senere på kvelden

Næringsliv og arbeidsplasser

Utvikling av nye næringer og fokus på nye etableringer ble generelt sett ikke tatt med som en særlig viktig side ved bolyst på Røvær. Nærheten til Haugesund og gode kommunikasjoner ble særlig framhevet her. Det skjer en god del pendling i begge retninger. Flere grupper

påpekte at det var viktig å støtte eksisterende bedrifter. Blant de som hadde fokus på å utvikle næringslivet videre ble det argumentert med at mangfold i næringslivet gjør det lettere å skaffe rekruttering til bedriftene og varig bosetning. Noen av informantene påpekte at de kjente mennesker som kunne tenke seg å bo på Røvær, men som ikke vil pendle.

Flere grupper understreket at det er viktig å ta vare på det som var igjen av landbruk, både av hensyn til næringsvirksomheten og for å ta vare på det viktige kulturlandskapet.

Nettrelaterte arbeidsplasser ble løftet frem som et eksempel på nytenking innenfor næringsvirksomhet. Det finnes ikke tilrettelagte næringslokale for samlokalisering. Det var ulike syn på viktigheten av dette. Noen av informantene mente at et bygg kunne stimulere til næring mens andre mente at en først skulle ha ideen og så bygge.

Det er i gang et sterkere samarbeid mellom en del næringsdrivende på Røvær, Det ble sagt at det kan være aktuelt å etablere et næringsforum.

Skolen har elevbedrifter. Dette ble nevnt som positivt for nærmiljøet og for eksisterende næringsliv, og for å stimulere til etableringer i fremtiden.

Helse og omsorg

De fleste var godt fornøyde med tilgjengelighet for helsetjenester, ut fra god båtforbindelse til Haugesund.

Det kom tydelig fram et behov for bedre tjenester for eldre. Å kunne bo hjemme eller i omsorgsbolig på Røvær er viktig for informantene, og det var stor frustrasjon knyttet til manglende tjenester innenfor hjemmehjelp og hjemmesykepleie.

Treningssenter ble nevnt som viktig av flere av informantene.

Oppvekstmiljø (skole, barnehage, SFO)

Ny barnehage er svært etterlengtet på Røvær. Lokalene i den eksisterende barnehagen er lite funksjonelle. Det er relativt få som bruker SFO. Noen informanter tok dette opp, og ytret ønske om mer bruk av ordningen. De fleste var relativt fornøyd med skolelokalene, men ønsket separat gymnastikksal og større mulighet for fysisk aktivitet innendørs. Innholdsmessig var gruppene gjennomgående fornøyde med skole- og barnehagetilbudet.

Butikk

Butikken ble fremhevet som svært viktig i alle gruppene.

Natur og kulturlandskap

Alle gruppene tok med natur og sjø som viktig for bomiljøet. Stillhet ble også nevnt som en viktig verdi.

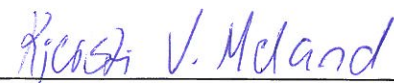
Bolig og bostedsevaluering av Utsira - utflyttede øyboere

En undersøkelse av utflyttede øyboeres ønsker og behov relatert til bolig, arbeid, steds- og miljømessige forhold ved bosetting på Utsira

POLYTEC

Project number: 11214	Rev. no.: 1	Number of pages: 27
Client: Haugaland Vekst	Authors: Kjersti Vikse Meland	
Client reference: Annette Sæther		

Principal Investigator
KJERSTI VIKSE MELAND

Quality Assurance Responsible
EIRIK ASKEVOLD

Chief Executive Polytec
GUNNAR W BIRKELAND

Innholdsfortegnelse

1	Sammendrag.....	4
2	Bakgrunn.....	8
3	Teori.....	8
3.1	Demografiske variabler	8
3.2	Strukturelle forhold – bolig, jobb og offentlige tjenester	9
3.3	Steds- og miljø forhold	10
3.4	Overordnet modell	11
4	Metode og analyse	12
5	Resultater.....	12
5.1	Demografiske kriterier.....	12
5.2	Intensjoner om tilbakeflytting.....	14
5.3	Ønsker og behov relatert til bolig.....	14
5.3.1	Kjøp av bolig høyere prioritet enn kjøp av tomt, arv og leie.....	15
5.3.2	Boliger ved sjøen eller i områder med utsikt mest etterspurt	15
5.3.3	Størst etterspørsel etter NYE boliger	15
5.3.4	Større etterspørsel etter eneboliger enn leilighet og rekkehus	16
5.3.5	Størst etterspørsel etter boliger med 3 eller flere soverom	16
5.3.6	Boliger i prisklassen NOK 600 000-1 000 000 og NOK 2 000 000-2 900 000 mest etterspurt.....	17
5.3.7	For få NYE boliger for salg/leie	17
5.4	Ønsker og behov relatert til arbeid	18
5.4.1	Arbeidsplassens lokalisering.....	18
5.4.2	"Undervisning, helse og sosial", "oljeutvinning" og "offentlig administrasjon" mest etterspurte næringer	19
5.4.3	Ønske om næringsetablering	20
5.4.4	Viktigheten av lokalt tilbud relatert til næringsetablering	20
5.5	Det lokale offentlige tjenestetilbudet	20
5.6	Steds- og miljøforhold	21
5.7	Vurdering av anløpssted.....	23
5.8	Hva er attraktivt ved Utsira som bo- og arbeidssted?.....	24
6	Konklusjon og diskusjon – hva kan undersøkelsen brukes til?.....	25
6.1	Tiltak for næringsutvikling på øya – Utsira i liten grad del av et regionalt arbeidsmarked	25
6.2	Etablering av en strategisk boligutvikling.....	25
6.3	Tiltak for å synliggjøre Utsiras kvaliteter	26
7	Referanser.....	27

1 Sammendrag

Polytec har på oppdrag fra Haugaland Vekst gjennomført en undersøkelse vedrørende utflyttede øyboere (og de som på annen måte har røtter til Utsira) sine behov og ønsker relatert til bolig og bosetting på Utsira. Undersøkelsen er et delprosjekt i prosjektet "Bolyst 2010 – Betydningsfull bolig for fremtidens øysamfunn". Tidligere undersøkelser vedrørende tilflytting til øya har dokumentert at det er vanskelig å skaffe seg bolig, da boligene ofte blir værende i familiene som ferieboliger.

Hovedmålsettingen med prosjektet er å få økt kunnskap om de utflyttede øyboernes behov og ønsker relatert til bolig (type, standard, størrelse, beliggenhet osv), arbeid og ulike steds- og miljømessige faktorer ved en eventuell tilbakeflytting til Utsira. I tillegg har vi undersøkt denne målgruppens nåværende oppfatning av Utsira som potensielt bosted. Oppsummert skal rapporten svare på følgende spørsmål:

* Hvilke krav og ønsker har utflyttede øyboere relatert til bolig, arbeid og steds- og miljøfaktorer ved en eventuell permanent bosetting på øya? * Hvilke faktorer knyttet til bolig, arbeid og bosetting fremstår som attraktive ved Utsira i dag? * Hvordan kan øysamfunnet blir bedre på å tiltrekke seg innbyggere?

Teori

Prosjektet har valgt å ta utgangspunkt i Sørli (2009) sin modell for bo- og flyttemotiver. Bo- og flyttemotivene deles inn i seks motivsett med arbeid, bolig, sted/miljø og familie som kjernegruppene i hierarkiet. Tidligere undersøkelser har vist at disse fire motivene til sammen utgjør over 90 % av alle motivsammensetningene (Sørli 2009). De to gjenstående motivene er helse og utdanning som til sammen utgjorde 7 % av motivmassen. De to sistnevnte motivene ble ikke inkludert i denne undersøkelsen, da de anses som mindre relevante for undersøkelser av bolyst for øysamfunn.

Metode

For å få økt kunnskap om de utflyttede øyboernes behov og ønsker relatert til bolig og bosetting ved en eventuell tilbakeflytting til Utsira, ble det gjennomført en kvantitativ undersøkelse i form av en elektronisk survey. Ved hjelp av kvantitative undersøkelser innhentes data som kan tallfestes og kartlegges. På denne måten kan man si noe generelt om utvalget, som i dette tilfelle er utflyttede øyboere. Spørreskjemaet inneholdt hovedsakelig spørsmål med fastsatte svaralternativer. Det ble i tillegg inkludert noen åpne spørsmål med muligheter for utdyping av svarene.

Oppdragsgiver har vært ansvarlig for innhenting av e-mail adresser fra utflyttede øyboere og de som på andre måter har røtter til øya. Denne type utvalg karakteriseres som et selektivt utvalg, da antall respondenter ikke representerer et statistisk utvalg, men et mindre utvalg valgt ut av oppdragsgiver. Spørreundersøkelsen ble totalt sendt ut til 119 respondenter. Vi fikk tilbakemelding fra 1 respondent om at vedkommende ikke hadde bodd på Utsira og derfor ikke ønsket å svare. Totalt mottok vi 49 utfylte spørreskjemaer som tilsvarer en svarprosent på 41 %.

Resultatene fra undersøkelsen

Først presenteres resultatene i form av demografiske variabler. Deretter presenteres resultater for de strukturelle variablene - bolig, jobb og barnehage/skoletilbud osv. Med strukturelle faktorer menes forhold relatert til bosetting som er viktig for å skape en smidig og effektiv hverdag. Videre presenteres respondentenes ønsker relatert til ulike steds- og miljømessige forhold (dvs. kommunikasjons og pendlingsmuligheter, tilgang til dagligdagse varer og tjenester, fysiske og sosiale forhold ved nærmiljøet, og den følelsesmessige tilhørigheten til stedet) på øya.

Til slutt presenteres de utflyttede øyboernes oppfatning av hvilke forhold som anses som attraktive ved Utsira som bosted, slik øya fremstår i dag.

Demografisk fordeling – alder

- 43 % av respondentene var i alderen 29-44 år. Denne aldersgruppen representerer den ene store "flyttetendens livsfasen" i Norge, dvs. personer fra slutten av 20 årene til begynnelsen av 40 årene som flytter i forbindelse med familieetablering
- 13 % av respondentene representerer den andre store flyttetendens livsfasen, dvs personer i aldersgruppen 21-28 år som flytter for å ta utdanning, søke jobb eller på annen måte oppleve noe nytt. Denne aldersgruppen anses som mindre relevant med tanke på tilbakeflytting til Utsira
- 19 % av respondentene var i aldersgruppen 45- 52 år, mens 13 % var i aldersgruppen 53-60 år
- De eldste aldersgruppene 61-68 år var representert med 10 % av respondentene og den yngste aldersgruppen 13-20 år med 2 %

Demografisk fordeling – barnas alder

- 35 % av respondentene hadde ikke barn
- 31 % av respondentene hadde barn i alderen 0-5 år
- 27 % hadde barn i alderen 6-12 år, 15 % i alderen 13-16 år
- 19% hadde barn i alderen 17-19 år

Ønsker og intensjoner om permanent bosetting eller feirebolig

- Kun 6 % hadde et sterkt eller veldig sterkt ønske om å flytte tilbake til Utsira
- 26 % var nøytrale, dvs. hadde verken svake eller sterke ønsker relatert til en eventuell tilbakeflytting
- 92 % oppga at det var svært usannsynlig eller lite sannsynlig å flytte tilbake til Utsira de neste 1-3 årene
- 53 % ønsket å ha feriebolig på øya

Ønsker og behov relatert til bolig

Relatert til bolig målte vi hvilken tilegnelsesmåte (kjøp, leie, arv og bygge selv), boligtype (leilighet, rekkehus, enebolig), beliggenhet, standard (ny, gammel, livsløpsstandard), størrelse (antall rom) og prisnivå som de utflyttede øyboerne i størst grad foretrakk.

- Flere ønsket å kjøpe bolig fremfor kjøp av tomt, arv av bolig eller leie
- Størst etterspørsel etter NYE boliger - enten for leie eller eie
- Boliger i nærheten av sjø eller i områder med utsikt mest etterspurt
- Større etterspørsel etter eneboliger enn leilighet og rekkehus
- Størst etterspørsel etter store boliger, dvs. boliger med 3 eller flere soverom
- Boliger i lave prisklasser NOK 600 000-1 000 000 eller relativt høye prisklasser NOK 2 000 000-2 900 000 mest etterspurt

Fra vurderingen av dagens boligtilbud på Utsira, viste det seg at de utflyttede øyboerne var minst fornøyd med tilgjengeligheten av NYE boliger, enten for salg eller leie. De syntes videre at det var et dårlig tilbud av ledige boliger generelt sett på Utsira. De oppfattet i mindre grad at lokaliseringen eller at boligene var for små eller for kostbare, som et problem.

Ønsker og behov relatert til arbeid

Relatert til arbeid målte vi viktigheten av tilrettelegging for stedsuavhengige arbeidsplasser, arbeidsstedets lokalisering, pendlingstid, standarden på offentlige transportmidler, hvilken type næring de ønsket å arbeide innenfor og i hvilken grad de ønsket å starte egen bedrift.

- God tilrettelegging for stedsuavhengige arbeidsplasser og tilbud om relevant jobb på øya til en eller begge ektefellene var viktigst med tanke på tilbakeflytting
- Størst ønske om arbeid innenfor "undervisning, helse og sosial", "oljeutvinning og bergverksdrift" og "offentlig administrasjon"
- 13 % ønsker å etablere egen bedrift ved tilflytting til Utsira

Steds og miljø motiv

Sted og miljø faktorene reflekterer livsstilsfaktorer knyttet til det gode, trygge livet og selvrealisering gjennom natur og kultur (Vasstrøm og Karlsen 2011). Det reflekterer også faktorer som relateres til tilknytning til stedet, dvs. drømmen om å flytte tilbake til familiære relasjoner og et gammelt sosialt nettverk. Prosjektet valgte å operasjonalisere steds- og miljøfaktorer i fem delsett av spørsmål; avstand og kommunikasjonsmuligheter, tilgang på dagligdagse varer/tjenester, forhold ved nærmiljøet (fysiske og sosiale) og stedstilhørighet eller – identitet ved en tilbakeflytting til Utsira.

Avstand og kommunikasjonsmuligheter:

- Nye, sikre ferjer og gode kommunikasjonsmuligheter til nærmeste by i helger/ettermiddag er viktigere enn kort pendlingstid mellom hjem og arbeid

Tilgang på dagligdagse varer og tjenester

- God tilgang på dagligdagse varer/tjenester (mat, husholdningsartikler osv) og lokal idrettshall er viktigere enn et lokalt kulturtilbud (kino, teater, kafé)

Fysiske omgivelser

- Nærheten til havet, tilgang til områder for friluftsliv og rekreasjon, og gode lys, luft og utsiktsforhold er viktigere enn ivaretagelse av historisk landskap/kulturminner og en spredt bebyggelse

Sosialt miljø

- Lite trafikk og kriminalitet, god kontakt med naboer og venner er viktigere enn lite innblanding (sosial kontroll) og inkludering av innvandrere

Følelsesmessig tilhørighet

- Tilhørighet til stedets natur og gode opplevelser og erfaringer fra øya er viktigere enn eiendom i slekten og følelsesmessig tilknytning til landsdelen
- Familiemotivet synes å være av mindre betydning for de utflyttede øyboernes tilbakeflytting til Utsira

Til slutt oppsummeres kort hvordan de fraflyttede øyboerne oppfatter ulike forhold knyttet til bolig og bosetting på Utsira i dag.

Faktorer som oppfattes som svært attraktive og attraktive for en eventuell permanent bosetting på Utsira

- Gode lys, luft og utsiktsforhold og god tilgang til grøntområder
- Et godt lokalt eldreomsorgstilbud
- Positive erfaringer og opplevelser fra øya

Faktorer som oppfattes som mindre attraktive for en eventuell permanent bosetting på Utsira

- Jobbtilbudet på øya - både omfang av ledige stillinger og stillingenes attraktivitet
- Boligtilbudet – både det totale tilbudet og boligenes attraktivitet
- Transport-/pendlingsmuligheter til nærmeste by

2 Bakgrunn

Prosjektet er et delprosjekt i prosjektet "Bolyt 2010 – Betydningsfull bolig for fremtidens øysamfunn", hvor det skal gjennomføres en brukerundersøkelse på Utsira og Røvær med fokus på bolig. Erfaringen fra arbeidet med Småstedsamfunnsprosjektet i perioden 2007-2009 var at det er mulig å tiltrekke seg folk for å bo på øyene, men at det var usannsynlig vanskelig å finne bolig. Resultatene viste at det eksisterer en manglende boligutvikling, noe som bremser alle prosesser i den lokale stedsutviklingen. Når de eldre dør, blir de fleste boligene værende i familien som feriebolig, noe som bidrar til en vedvarende boligmangel i eksisterende boligmasse. Denne delundersøkelsen skal undersøke utflyttede øyboeres ønsker og krav relatert til bolig, jobb og steds- og miljø forhold ved en permanent bosetting på øyene.

3 Teori

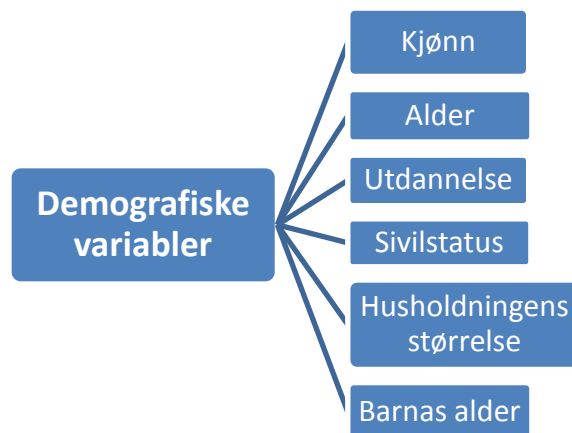
Tidligere undersøkelser har vist at det eksisterer to store "livsfase" flyttetendenser i Norge. Den ene flyttetendensen er at folk i ungdomsårene flytter for å ta utdanning, søke jobb eller på annen måte søke noe nytt. Den andre store flyttetendensen er at folk flytter igjen fra de er i slutten av 20 årene til begynnelsen av 40 årene i forbindelse med familieetablering (Vasstrøm og Karlsen 2011).

Et tredje flyttemotiv blir karakterisert som knyttet til "stedet", dvs. at folk flytter pga tilknytning til et sted eller fordi stedet oppleves som attraktivt. Stedsattraktivitet har fått mye oppmerksomhet de senere årene, på grunn av at arbeidsplassen er blitt mindre stedbunden og på grunn av opplevelser knyttet til stedets attraktivitet (Vasstrøm og Karlsen 2011). Det er viktig å understreke at stedattraktivitet kan være mange forskjellige ting og at personer i ulike livsfaser ofte har ulike perspektiver på hva som er attraktivt.

Prosjektet har valgt å bruke Sørli (2009) sin modell for bo- og flyttemotiver som utgangspunkt for undersøkelsen. Bo- og flyttemotivene deles inn i seks motivsett, med arbeid, bolig, sted/miljø og familie som kjernegruppene i hierarkiet. Tidligere undersøkelser har vist at disse fire motivene til sammen utgjør over 90 % av alle motivsammensetningene (Sørli 2009). I tillegg har man helse og utdanning som til sammen utgjør 7 % av motivmassen. De to sistnevnte ble ikke inkludert i denne undersøkelsen, da de anses som lite relevant for permanent bosetting på øysamfunn. Nedenfor presenteres kort de ulike variablene som er inkludert i undersøkelsen.

3.1 Demografiske variabler

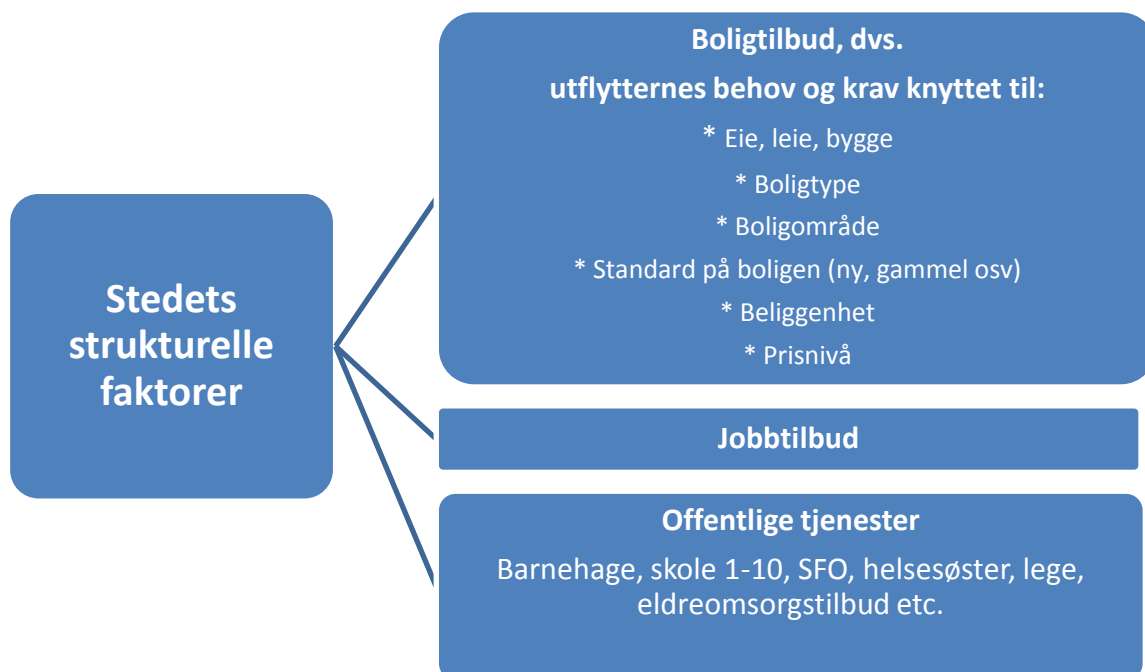
Personer i ulik alder eller livsfaser, med ulik utdanningsbakgrunn, familiestørrelse osv., har ulike behov knyttet til bolig og ulikt syn på hva som gjør et sted attraktivt for bosetting. For å kunne tilpasse boliger, næringsutvikling og steds- og miljø forhold til de ulike gruppernes behov, ble demografiske karakteristikk kartlagt. Prosjektet valgte å se på følgende demografiske variabler, jf Figur 1:

Figur 1 Undersøkelsens demografiske variabler

3.2 Strukturelle forhold – bolig, jobb og offentlige tjenester

Erfaringen fra ulike flyttemotivundersøkelser (Vasstrøm og Karlsen 2011) har tydelig vist at ingen har mulighet for eller vil flytte uten at de strukturelle faktorene er på plass. Med strukturelle faktorer menes bolig, jobb, barnehage osv, dvs. de faktorene som er viktige for å skape en hverdag. Det er først når disse faktorene er på plass, at sted og miljømessige forhold får en ekstra verdi. Relatert til strukturelle forhold som er av betydning for bosetting, har prosjektet valgt å måle de utflyttede øyboernes ønsker og krav relatert til bolig, jobbtilbud og tilbudet av offentlige tjenester på øya, jf Figur 2.

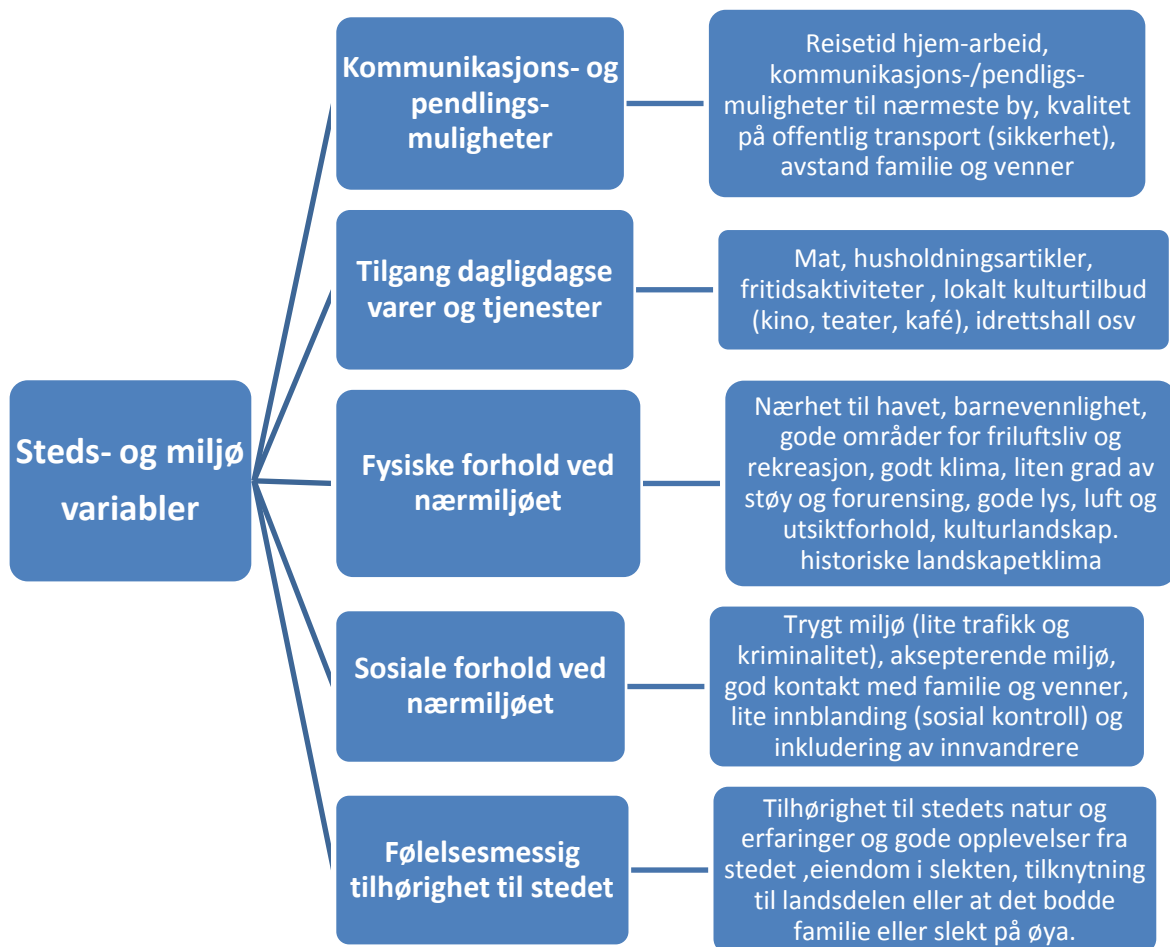

Figur 2 Undersøkelsens strukturelle variabler

3.3 Steds- og miljø forhold

Et steds "attraktivitet" har fått økt oppmerksomhet de siste årene (Vasstrøm og Karlsen 2011). Arbeids-plassen har blitt mindre stedbunden, og folk velger derfor bosted på grunn av forestillinger eller opplevelser om stedets attraktivitet. Et steds attraktivitet oppleves forskjellig av personer i ulike livsfaser og for personer med ulike verdier og holdninger. I arbeid med stedsutvikling vil det derfor være viktig å kartlegge forskjellige synspunkter, slik at man får en mer helhetlig tankegang rundt utvikling av stedet. Sted og miljø faktorene reflekterer livsstil faktorer som er knyttet til det gode, trygge livet og selvrealisering gjennom natur og kultur. Det reflekterer også faktorer som relateres tilknytning til stedet, dvs. drømmen om å flytte tilbake til familiære relasjoner og et gammelt sosialt nettverk. Prosjektet har valgt å operasjonalisere steds- og miljøfaktorer i følgende fem delsett av spørsmål (jf Figur 3):

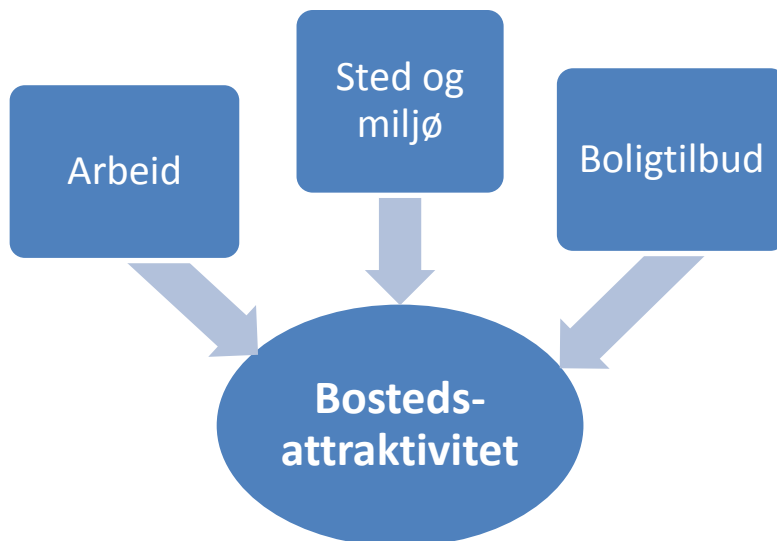
- Tilgang til varer, tjenester, kulturtilbud, mulighet for å dyrke fritidsinteresser
- Betydning av kommunikasjoner, avstander, transportmuligheter
- Fysiske forhold ved nærmiljøet: bebyggelse, lys/luft/utsikt, støy/forurensing, klima
- Sosiale forhold ved nærmiljøet: sosial kontroll, vennekontakt, aksept, trygghet
- Følelsesmessig tilhørighet: eiendom i slekten, erfaringer/opplevelser, type natur, type sted, tilknytning til fylke/landsdel

Figur 3 Undersøkelsens steds- og miljøvariabler

3.4 Overordnet modell

Oppsummert har dette prosjektet valgt å undersøke utflyttede øyboeres ønsker og behov relatert til bolig, arbeid og steds- og miljøforhold ved en eventuell permanent tilbakeflytting til øya, jf Figur 4. Familierelaterte forhold blir målt under steds- og miljø forhold.

Figur 4 Overordnet modell – faktorer som motiverer tilbakeflytting til øya

4 Metode og analyse

Prosjektet valgte å gjennomføre en kvantitativ undersøkelse i form av en elektronisk survey. På denne måten innhentes data som kan tallfestes og kartlegges, og som dermed kan brukes til å si noe generelt om utvalget. Spørreundersøkelsen inneholdt hovedsakelig spørsmål med fastsatte svaralternativer, i tillegg til noen åpne spørsmål. De fleste spørsmålene ble hentet fra etablerte skalaer, jf Sørli (2009). Grunnet et relativt beskjedent utvalg av utflyttede øyboere, ble hovedparten av spørsmålene definert som obligatoriske, dvs. at respondentene ikke kunne utelate å svar på enkelt spørsmål i spørreskjemaet. På denne måten fikk vi flere fullstendig utfylte skjemaer. Spørreskjemaet ble pre-testet på kollegaer og oppdragsgiver, noen mindre endringer ble foreslått. For å øke svarprosenten ble respondentene inkludert i trekningen av en IPAD. Anonymitet ble understreket og flere påminnelser ble sendt.

Oppdragsgiver var ansvarlig for innhenting av e-mail adresser fra de utflyttede øyboerne. Utvalget blir derfor karakterisert som et selektivt utvalg. Utvalget er ikke basert på et statistisk grunnlag, men på prosjekteiers oversikt over utflyttede øyboere. Den elektroniske undersøkelsen ble totalt sendt ut til 119 respondenter. Vi fikk tilbakemelding fra 1 respondent om at vedkommende ikke hadde bodd på Utsira. Totalt mottok vi 49 utfylte spørreskjemaer som tilsvarer en svarprosent på 41 %.

Resultatene presenteres nedenfor i form av frekvenstabeller, dvs. etter hvor mange undersøkelsesenheter (f) som er tilordnet hver verdi (x) på variabelen. I de tilfellene vi har brukt intervallskala, dvs. en skala der en ut fra subjektivt skjønn skal krysse av for hvor enig eller uenig en er i et utsagn, presenteres svaralternativene med gjennomsnittstall.

5 Resultater

5.1 Demografiske kriterier

Undersøkelsen ble gjennomført på personer i ulike livsfaser (ungdom/student, single, par uten barn, småbarnsfamilier, veietablerte familier, middelaldrende og seniorer). I tillegg til alder har vi valgt å se på kjønn, sivilstatus, antall personer i husholdning, antall barn og barnas alder, samt hvilken utdanningsbakgrunn respondentene hadde.

Det eksisterer to store livsfase flyttetendensene i Norge i dag; 1) Ungdommer som flytter for å ta utdanning, søke jobb eller gjøre noe nytt, og 2) Personer som fra slutten av 20 årene og til begynnelsen av førtiårene flytter i forbindelse med familieetablering (Vasstrøm og Karlsen 2011). Relatert til dette prosjektets tema som er tilbakeflytting til Utsira, synes aldersgruppen 29-36 år og 37-44 år å være mest relevant. En må være oppmerksom på at det kan være nye flyttetendenser i spill for den kommende "eldre generasjon", som anses som mer mobile enn tidligere pga bedre helse og økonomi – disse kan også tenkes å ha "stedets attraktivitet" som motiv for flytting (Vasstrøm og Karlsen 2011). På grunn av at denne undersøkelsens utvalg er av en relativt beskjeden størrelse og grunnet prosjektets økonomiske rammer, blir resultatene presentert for hele utvalget under ett. I

Tabell 1 presenteres respondentene demografiske fordeling.

Tabell 1 Respondentenes demografisk fordeling

Kjønn 54 % kvinner 46 % menn	Sivilstatus 56 % gift 22 % ugift 10 % samboere 4 % enke/-mann 2 % separert/skilt
Alder 33 % i aldersgruppen 29-36 år 19 % i aldersgruppen 45-52 år 13 % i aldersgruppen 21-28 år 13 % i aldersgruppen 53-60 år 10 % i aldersgruppen 37-44 år 10 % i aldersgruppen 61-68 år 2 % i aldersgruppen 13-20 år	Utdanning 33 % høyskole (mer enn 3 år) 29 % høyskole (1-3 år) 25 % videregående utdanning
Antall personer i husholdningen 29 % har 2 personer 23 % har 4 personer 21 % har 3 personer 13 % har 1 person 13 % har 5 personer 2 % har 6 eller flere personer	Barnas alder 35 % har ikke barn 31 % har barn i alderen 0-5 år 27 % har barn i alderen 6-12 år 19 % har barn i alderen 17-19 år 15 % har barn i alderen 13-16 år
Familie på Utsira 46 % har fjerne slektninger 44 % har søskenbarn, tanter, onkler 35 % har foreldre 35 % har søsken 29 % har ikke familie på øya	

Tabell 1 viser at det er litt flere kvinner (54 %) enn menn (46 %) som har svart. De fleste personene som har svart er i en livsfase hvor de skal etablere seg med jobb og/eller familie. 43 % av respondentene er i aldersgruppen 29-44 år, som tilsvarer aldersgruppen i flyttfase 2. Gruppen som representerer flyttefase 1, dvs. personer som flytter for å ta utdanning, søke jobb eller for på annen måte å søke noe nytt, er på 13 %. I aldersgruppen 45-60 år har 32 % svart. Videre viser tabellen at de eldste aldersgruppene i liten grad er representert. Seniorer 61-68 er kun representert med 10 %. Det er også svært få ungdommer i aldersgruppen 13-20 år.

62 % av respondentene har høyskoleutdanning, mens 25 % har videregående utdanning. Når det gjelder størrelsen på husholdningen, er den største gruppen (29 %) representert med 2 personer, mens 23 % har 4 personer i husholdningen. 21 % oppgir å ha 3 personer i husholdningen, mens 13 % oppgir å ha hhv. 1 eller 5 personer i husholdningen. Den største andelen av respondentene har ikke barn (35 %), mens 31 % har små barn (05-5 år) og 27 % oppgir å ha barn i alderen 6-12 år (her var det mulig å krysse av for flere alternativer). Hovedparten av respondentene har fjerne slektninger som bor på øya, dvs. 90 % har fjerne slektninger eller søskenbarn, tanter, onkler (også for dette spørsmålet var det mulig å oppgi flere svaralternativer). 70 % har nære slektninger som bor på øya, dvs. foreldre eller søsken. 29 % rapporterer om at de ikke har familie på øya.

5.2 Intensjoner om tilbakeflytting

Respondentene hadde svake ønsker om å flytte tilbake til Utsira. Kun 6 % hadde et sterkt eller veldig sterkt ønske om å flytte tilbake, mens 26 % oppga at de var nøytral. 68 % hadde et veldig svakt eller svakt ønske om å flytte tilbake. Hele 91 % ga tilbakemelding om at det var svært usannsynlig eller lite sannsynlig at de flyttet tilbake til Utsira de neste 1-3 årene, jf Tabell 2.

Tabell 2 Ønsker og intensjoner om tilbakeflytting

Ønske om å flytte tilbake til Utsira de nest 1-3 år	Sannsynligheten for å flytte tilbake til Utsira de nest 1-3 år
0 % veldig sterkt ønske	0 % svært sannsynlig eller sannsynlig
2 % sterkt ønske	8 % ikke sikker
7 % nøytral	27 % lite sannsynlig
33 % svakt ønske	65 % svært usannsynlig
38 % veldig svakt ønske	

Mange av respondentene, dvs. hele 52 % så for seg å ha fritidsbolig på øya de neste 10 årene, jf Tabell 3.

Tabell 3 Intensjoner om Utsira som bo- eller feriested

Utsira som bo- eller feriested
6 % ser for seg å bo fast på øya de neste 10 årene
10 % ser for seg å helgependle til øya de neste 10 årene
52 % ser for seg å ha fritidsbolig på øya de neste 10 årene

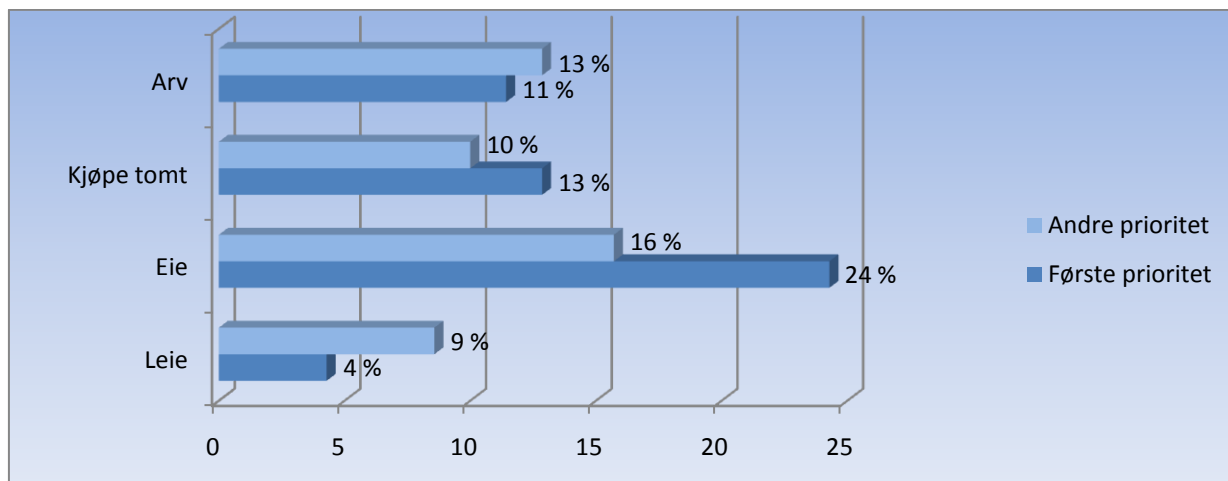
5.3 Ønsker og behov relatert til bolig

At relativt få personer har sterke intensjoner eller ønsker om permanent bosetting på øya, kan ha sammenheng med nåværende bolig-, arbeids- og steds- & miljømessige forholdene på øya.

For å kunne legge forholdene bedre til rette for bosetting på øya, er det nyttig å ha kunnskap om hvilken tilegnelsesmåte (kjøp, leie, arv og bygge selv), boligtype (leilighet, rekkehus, enebolig), beliggenhet, standard (ny, gammel, livsløpsstandard), størrelse (antall rom) og prisnivå de utflyttede øyboerne anså som ønskelig ved en eventuell tilbakeflytting til øya.

5.3.1 Kjøp av bolig høyere prioritet enn kjøp av tomt, arv og leie

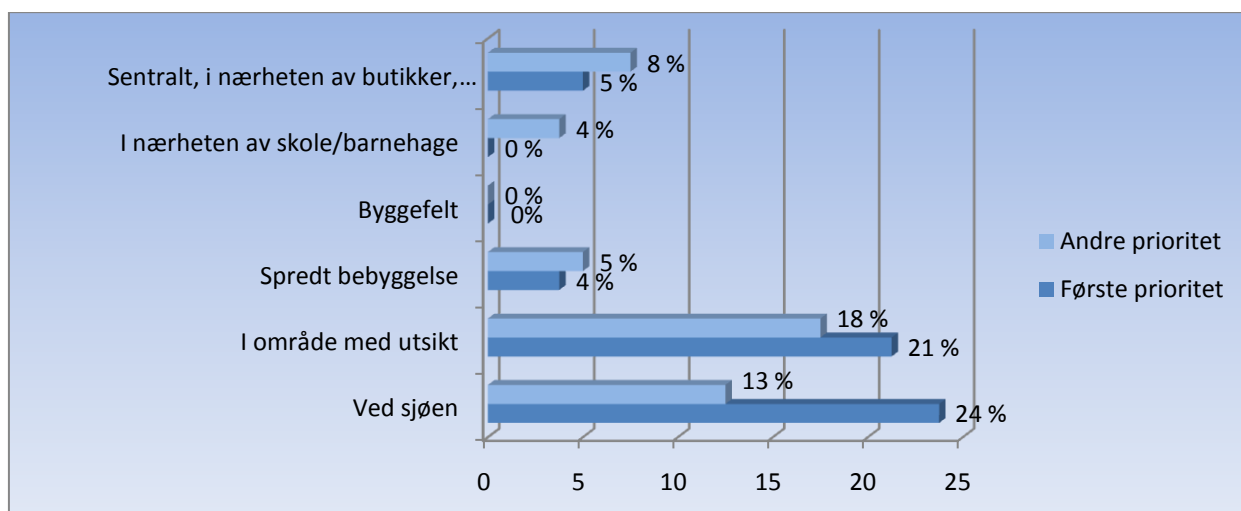
Når det gjelder hvilken måte de utflyttede øyboerne foretrekker å skaffe seg bolig på, var kjøp av bolig den mest populære tilegnelsesmåten. Å leie bolig var det alternativet som var minst attraktivt, jf Figur 5.

Figur 5 Prosentvis fordeling av respondentens første og andre prioritet for tilegnelse av bolig

5.3.2 Boliger ved sjøen eller i områder med utsikt mest etterspurt

Når det gjelder hvilken beliggenhet respondentene foretrakk for sin bolig var ved sjøen eller i område med utsikt mest populært, jf Figur 6. Ingen hadde valgt byggefelt som alternativ, beliggenhet i nærhet av skole, barnehage eller butikker, cafeer var i mindre grad etterspurt. Å ha bolig ved sjøen er ofte forenelig med å ha utsikt, disse alternativene er derfor til en viss grad overlappende.

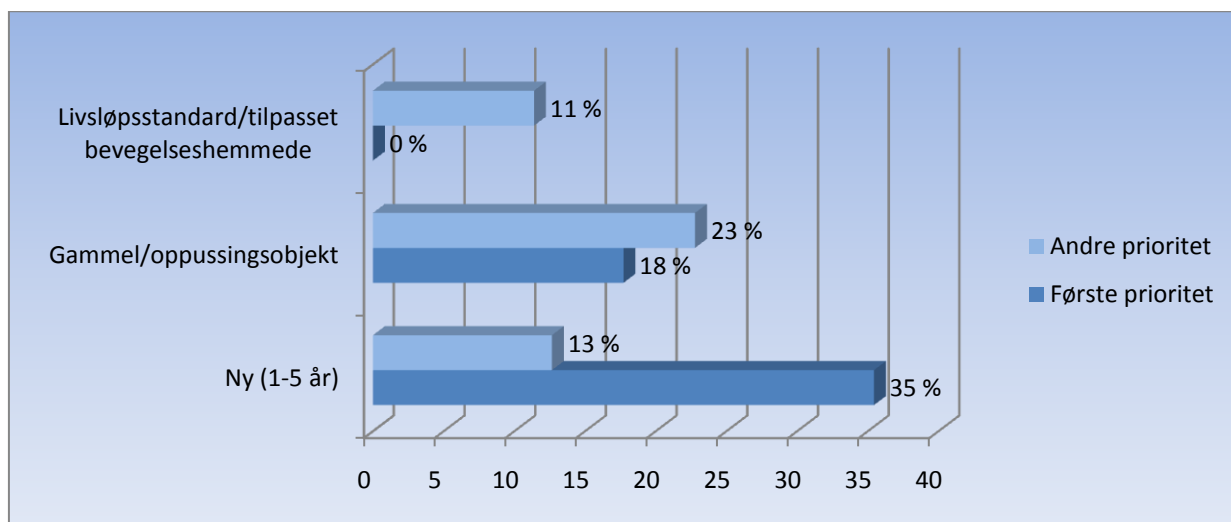

Figur 6 Prosentvis fordeling av respondentenes første og andre valg for beliggenhet av boligen

5.3.3 Størst etterspørsel etter NYE boliger

Erfaringen fra Småsamfunnsprosjektet 2007-2009 var at det var usannsynlig vanskelig å finne bolig og at det synes å eksistere en manglende boligutvikling. Denne undersøkelsens resultater viser at de utflyttede øyboerne i større grad ønsket å kjøpe en ny bolig (1-5 år), enn en eldre bolig som bar preg av

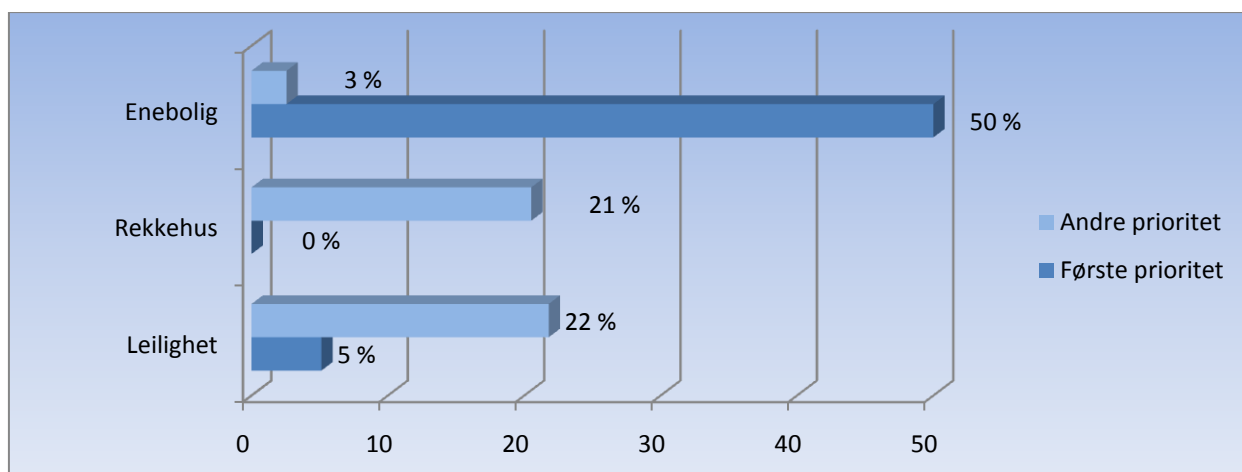
å være et oppussingsobjekt, jf Figur 7. Ca 35 % hadde ny bolig som første valg, mens ca 18 % hadde eldre bolig som førstevalg.

Figur 7 Prosentivs fordeling av respondentenes første og andre valg for boligstandard

5.3.4 Større etterspørsel etter eneboliger enn leilighet og rekkehus

De utflyttede øyboerne foretrekker i langt større grad enebolig fremfor leilighet eller rekkehus, jf Figur 8. Hele 50 % hadde enebolig som førstevalg, mens 5 % hadde leilighet og 0 % hadde rekkehus som førstevalg.

Figur 8 Prosentivs fordeling av respondentenes første og andre valg for type bolig

5.3.5 Størst etterspørsel etter boliger med 3 eller flere soverom

Resultatene viser videre at det er størst etterspørsel etter store boliger. Hele 48 % ønsker bolig med mer enn 3 soverom, mens ca 33 % ønsker bolig med tre soverom, jf Tabell 4.

Tabell 4 Boligens størrelse

Alternativer	Prosent	Verdi
1 Bolig med ett soverom	0,0 %	0
2 Bolig med to soverom	18,8 %	9
3 Bolig med tre soverom	33,3 %	16

4	Bolig med mer enn 3 soverom	47,9 %	23
5	Annet	0,0 %	0
Total			48

5.3.6 Boliger i prisklassen NOK 600 000-1 000 000 og NOK 2 000 000-2 900 000 mest etterspurt

Noe overraskende var det størst etterspørsel etter relativt billige boliger. Ca 30 % ønsket å kjøpe bolig i prisklassen NOK 600 000-1 000 000. Ca 22 % så for seg boligkjøp i størrelsen 2 000 000 – 2 900 000, mens 17 % så for seg å kjøpe bolig i prisklassen NOK 1 100 000 – 1 500 000.

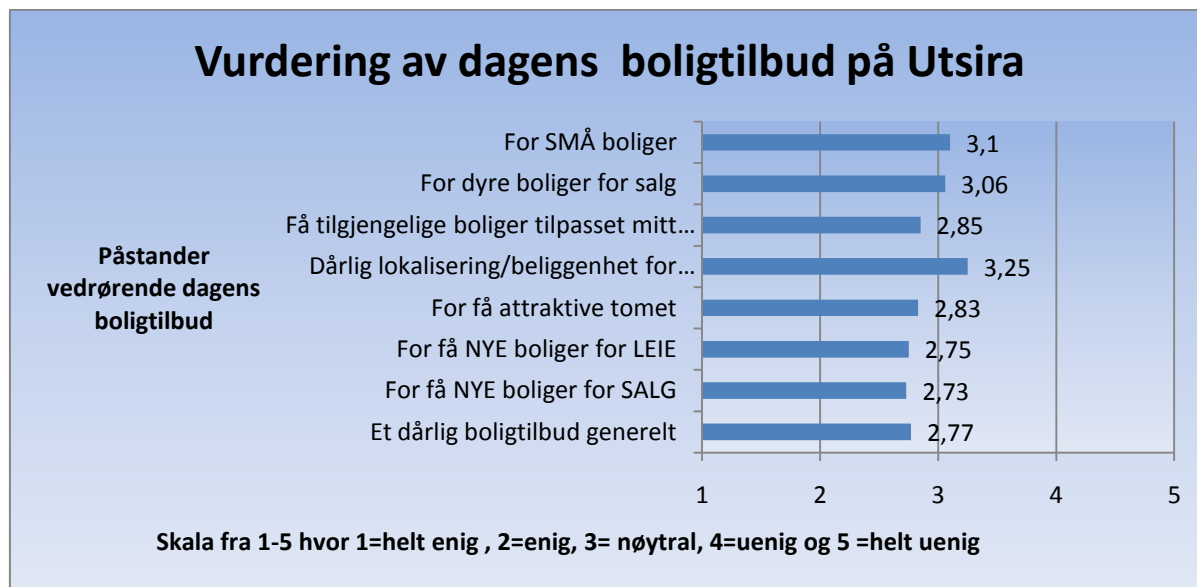
Tabell 5 Pris for boligen

Alternativer	Prosent	Verdi
1 NOK 0 - 500 000	13,0 %	6
2 NOK 600 000 - 1 000 000	30,4 %	14
3 NOK 1 100 000 - 1 500 000	17,4 %	8
4 NOK 1 600 000 - 1 900 000	13,0 %	6
5 NOK 2 000 000 - 2 900 000	21,7 %	10
6 NOK 3 000 000 eller dyrere	2,2 %	1
7 Annet	2,2 %	1
Total		46

5.3.7 For få NYE boliger for salg/leie

De utflyttede øyboerne ble også bedt om å vurdere dagens boligtilbud på Utsira. Respondentene ble bedt om å ta stilling til ulike påstander vedrørende dagens boligtilbud på øya på en skala fra 1-5, hvor 1=helt enig og 5 = helt uenig. Det var en relativ liten spredning i resultatene for de ulike alternativene. Resultatene viste at de utflyttede øyboerne var mest enig i at tilgjengeligheten av NYE boliger for salg eller leie var for dårlig og at det var et for dårlig tilbud av ledige boliger generelt sett, jf Figur 9.

De utflyttede øyboerne oppfattet i mindre grad at lokaliseringen av de tilgjengelige boligene er et problem, eller at boligene er for små eller for kostbare. Det er med andre ord tilgjengeligheten på nye boliger, både for salg og leie, som oppfattes som for dårlig på Utsira.

Figur 9 Vurdering av dagens boligtilbud på Utsira (respondentene vurderte påstandene fra en skala fra 1-5 hvor 1= helt enig, 3= nøytral og 5= helt uenig)

5.4 Ønsker og behov relatert til arbeid

Med en relativ lang reiseavstand mellom Utsira og Haugesund (1t 10 min) ønsket vi mer informasjon om viktigheten av å ha arbeidssted på øya versus i Haugesund og andre nabokommunene i regionen. Tidligere undersøkelser har vist at tilrettelegging for stedsuavhengige arbeidsplasser har vært av stor betydning for bosetting på småstedsamfunn som Utsira. Vi ønsket derfor også å kartlegge viktigheten av tilrettelegging for stedsuavhengige arbeidsplasser. Vi opererte med 3 delsett av spørsmål innenfor kartleggingen av arbeidsrelaterte forhold; arbeidsplassens lokalisering, type næring respondenten og samboer/ektefelle ønsker jobb innenfor og lokale forhold og tjenester relatert til bedriftsetablering.

5.4.1 Arbeidsplassens lokalisering

Når det gjelder viktigheten av ulike forhold relatert til lokalisering av arbeidssted, viste resultatene at god tilrettelegging for stedsuavhengige arbeidsplasser og tilbud om relevant jobb til en eller begge ektefellene på øya var viktigere enn tilbud om relevant jobb i Haugesund eller andre kommuner i regionen, jf Tabell 6. Den relativt lange reiseavstanden mellom Haugesund og Utsira (1t og 10 min med båt) antas å være den viktigste forklaringsvariabelen for denne prioriteringen.

Tabell 6 Viktigheten av forhold knyttet til arbeidsplassens lokalisering (respondentene har svart på en skala fra 1-5 hvor 1=svært viktig, 2= viktig, 3= nøytral, 4=lite viktig og 5=ikke viktig)

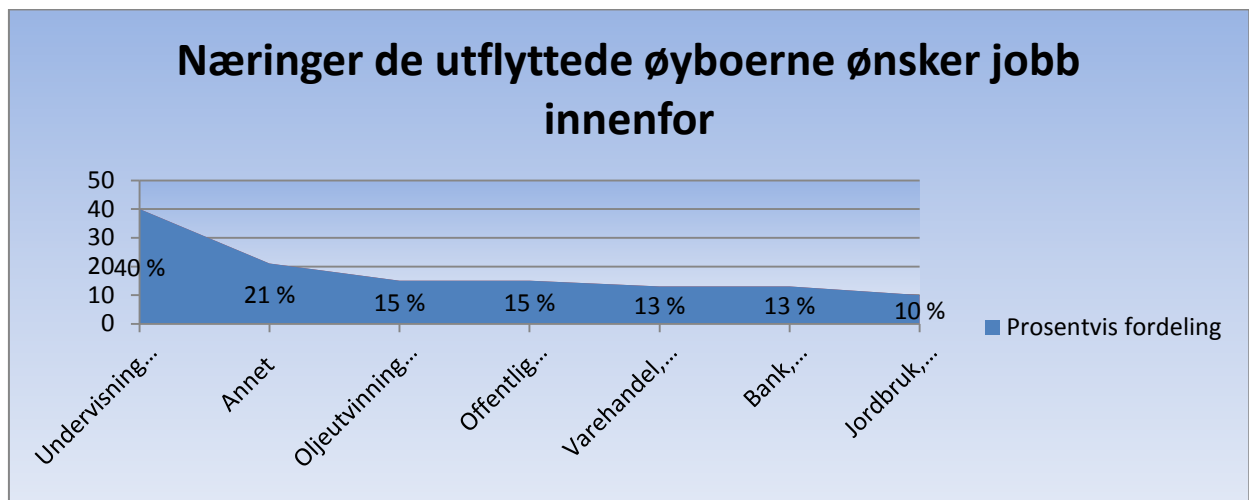
Forhold relatert til arbeid	
God tilrettelegging for stedsuavhengige arbeidsplasser (fiber, bredbånd osv)	1,71
Tilbud om relevant jobb til en av ektefellene/samboerne på øya	2, 02
Tilbud om relevant jobb til begge ektefellene/samboerne på øya	2,23
Tilbud om relevant jobb i Haugesund	3,02
Tilbud om relevant jobb i andre kommuner i regionen	3,38

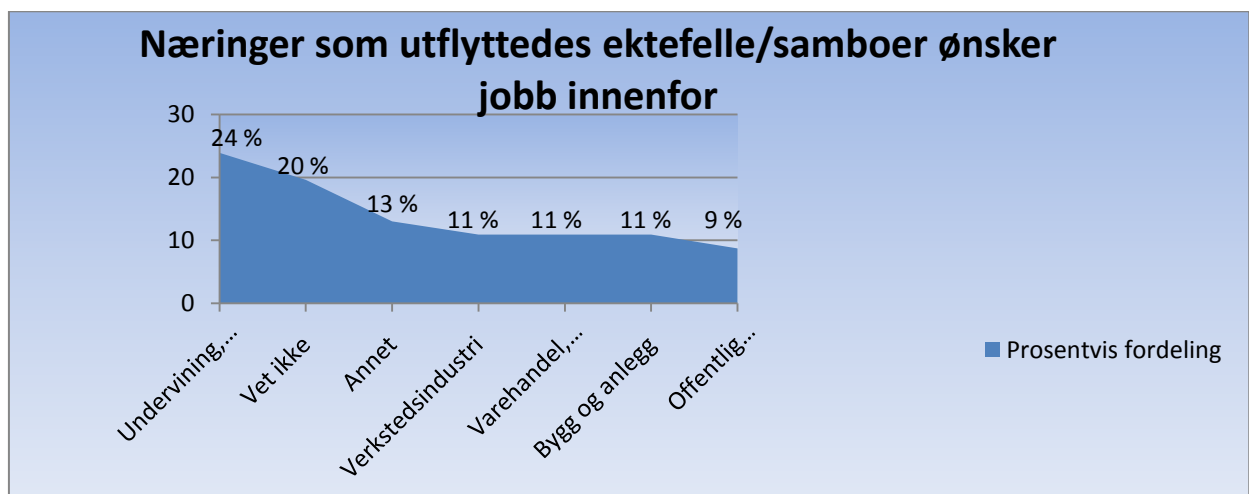
5.4.2 "Undervisning, helse og sosial", "oljeutvinning" og "offentlig administrasjon" mest etterspurte næringer

Respondentene ble også spurt om hvilken næring de og ektefelle/samboer ønsket jobb innenfor ved en eventuell tilbakeflytting. Av Figur 10 og Figur 11

Figur 10 Næringer som respondentene etterspør jobb innenfor ser man at "undervisning, helse og sosial" er de næringene som flest ønsker arbeid innenfor. Respondentene selv ønsker deretter jobb innenfor "oljeutvinning & bergverksdrift" og "offentlig administrasjon". Foruten oljeutvinning som representerer "nordsjøarbeiderne" som har lange friperioder, er det de typisk stedbundne arbeidsplassene, dvs "varehandel , hotell og restaurant" og "bank & finansiering" som er mest populære ved tilflytting til Utsira. For respondentenes ektefelle/samboer er også jobb innenfor verkstedsindustrien etterspurt.

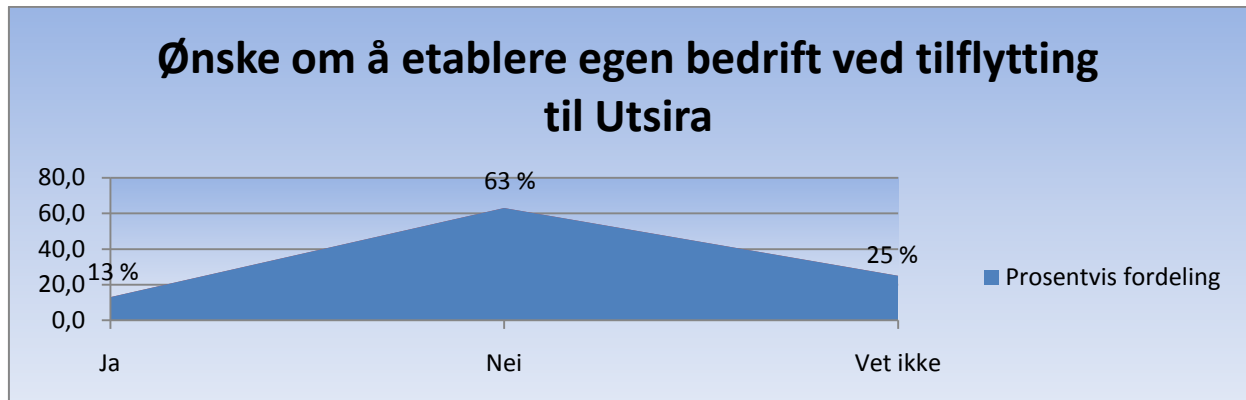
Figur 10 Næringer som respondentene etterspør jobb innenfor

Figur 11 Næringer som ektefeller/samboere etterspør jobb innenfor

5.4.3 Ønske om næringsetablering

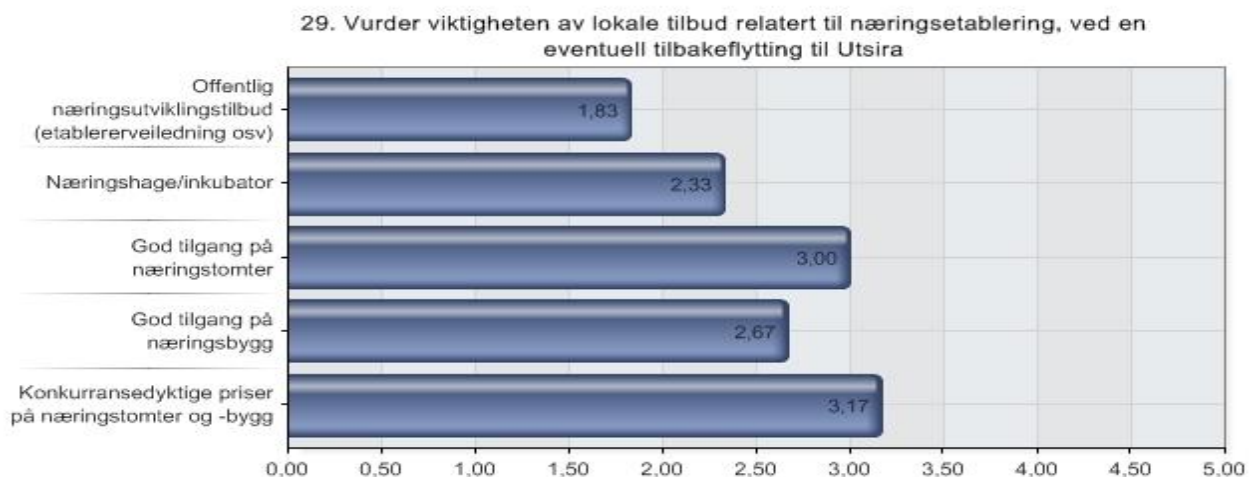
Ca 13 % av respondentene ønsket å etablere egen bedrift ved en eventuell tilbakeflytting til Utsira, mens 25 % var noe usikre på gründervirksomhet.

Figur 12 Ønske om å starte egen bedrift

5.4.4 Viktigheten av lokalt tilbud relatert til næringsetablering

Det gjøres innledningsvis oppmerksom på at dette spørsmålet kun ble besvart av de 13 % som ønsket å etablere egen bedrift. Når det gjelder hvordan Utsira best kan legge forholdene til rette for næringsetablering, var et offentlig næringsutviklingstilbud i form av etablererveiledning og en lokal næringshage av størst betydning for de potensielle gründerne, jf Figur 13.

Figur 13 Viktigheten av det lokale offentlige tilbudet relatert til næringsetablering (respondentene har svart på en skala fra 1-5 hvor 1=svært viktig, 2= viktig, 3= nøytral, 4=lite viktig og 5=ikke viktig)

5.5 Det lokale offentlige tjenestetilbudet

Når det gjelder tilbudet av offentlig tjenester på øya, viste resultatene at et godt eldreomsorgstilbud, lokal legeordning og skoletilbud 1-10 klasse ble oppfattet som viktigst. God barnehagedekning, SFO tilbud og kirke ble i noe mindre grad vurdert som viktig.

At en god lokal barnehagedekning og SFO tilbud var av mindre betydning var noe overraskende med tanke på at 43 % av respondenten var i alderen 29-44 år. Den relativt lange reisetiden, dvs. 1 t og 10 minutter til nærmeste by, har høyst sannsynlig spilt inn når det gjelder rekkefølgen på prioriteringen. Det synes rimelig å anta at kort avstand til de tilbudene en bruker daglig, som feks skole- og eldreomsorgstjenester er av større betydning for å ha et smidig og god hverdag. Lokalt tilbud om offentlig barnehage eller SFO kan enklere erstattes av alternative ordninger.

Tabell 7 Viktigheten av det lokale offentlig tjenestetilbud (Respondentene har svart på en skala fra 1-5 hvor 1=svært viktig, 2= viktig, 3= nøytral, 4=Lite viktig og 5=Ikke viktig)

Lokalt offentlig tjenestetilbud	
Godt lokalt eldreomsorgstilbud	1,71
Lokal legeordning	1,83
Lokalt skoletilbud 1-10 kl.	2,17
Lokal helsesøstertjeneste	2,21
Lokal helsestasjon	2,21
God lokal barnehagedekning	2,63
Godt lokalt SFO tilbud	2,77
Lokal kirke	3,13

5.6 Steds- og miljøforhold

Vi skal nå se nærmere på hvilke steds- og miljømotiver som er av størst betydning ved en eventuell tilbakeflytting til Utsira. Vi opererte med fem delsett av spørsmål under hovedoverskriften sted og miljø. De to første konsentrerer seg om forhold knyttet til tilgjengelighet og tilgang, og retter seg generelt mot kvaliteter eller attraksjonsfaktorer ved stedet. De to neste variablene fokuserer på forhold ved nærmiljøet (fysiske og sosiale forhold) og anses å være en mer individuell møteplass mellom attraktivitet og egeninteresse. Det siste punktet dreier seg om betydningen av stedstilhørighet og stedsidentitet og er gjerne mer ett uttrykk for en menneskelig egenskap enn en stedsegenskap (Sørli 2009.)

1. *Betydning av kommunikasjons- og pendlingsmuligheter*
2. *Tilgang til daglige varer og tjenester*
3. *Fysiske forhold ved nærmiljøet*
4. *Sosiale forhold ved nærmiljø*
5. *Følelsesmessig tilhørighet*

Tabell 8 Viktigheten av ulike steds- og miljøfaktorer (Respondentene har svart på en skala fra 1-5 hvor 1=svært viktig, 2= viktig, 3= nøytral, 4=Lite viktig og 5=Ikke viktig)

Kommunikasjons- og pendlingsmuligheter	
Nye og sikre ferjer	1,94
Gode kommunikasjons- og pendlingsmuligheter til nærmeste by i helgene	1,94
Gode kommunikasjons- og pendlingsmuligheter til nærmeste by på ettermiddag/kveld	2,04
Kort avstand til venner og familie	2,06
Maks 2 timers reisetid mellom hjem og arbeidssted	2,58
Maks 0,5 times reisetid mellom hjem og arbeidssted	2,58
Tilgang på daglige varer og tjenester	
God tilgang på dagligdagse varer og tjenester (matvarer, husholdningsartikler, frisør osv)	1,60
Idrettshall	1,85
Fritidsaktiviteter for voksne	1,90
Fritidsaktiviteter for barn	2,04
Kulturtilbud (kino, teater, kafé)	2,31
Fysiske forhold ved nærmiljøet	
Nærheten til havet	1,73
Gode områder for friluftsliv og rekreasjon	1,81
Gode lys-, luft og utsiktsforhold	1,83
Barnevennlig	1,88
Liten grad av støy og forurensing	1,94
Høy visuell kvalitet på ivaretagelse av naturlandskapet (uberørt natur med holmer, øyer og skjær)	2,02
Godt klima	2,06
Høy visuell kvalitet på kulturlandskapet (bebyggelsen, landemerker og identitetsobjekter)	2,19
God ivaretagelse av historisk landskap og kulturminner	2,35
Spredt bebyggelse	2,67
Det sosiale nærmiljøet	
Trygt miljø (trafikk, kriminalitet)	1,65
God kontakt med naboer og venner	1,65
Lett å bli akseptert	1,88
Inkluderende mot innvandrere	2,23
Lite innblanding, sosial kontroll	2,54
Stedstilknytning	
Stedets natur	1,85
Erfaringer og opplevelser fra stedet	1,96
Familie eller slekt som bor på øya	2,26
Småstedssamfunn	2,25
Eiendom i slekten	2,71
Tilknytning til fylket/landsdelen	2,88

Når en ser på alle steds- og miljø motivene under ett, var det *god tilgang på dagligdagse varer og tjenester, et trygt miljø, god kontakt med naboer og venner, nye og sikre ferjer, gode kommunikasjons- og pendlingsmuligheter til nærmeste by i helgene og stedets natur* som utpekte seg som de forholdene som ble ansett som viktigst ved til en eventuell tilbakeflytting til Utsira, jf Tabell 8.

Forhold som generelt sett syntes å være av mindre betydning for en eventuell tilbakeflytting, var *reisetid mellom hjem og arbeidssted, kulturtilbudet på øya (kino, teater og kafé), eiendom i slekten og tilknytning til landsdelen*, samt at det sosiale miljøet på øya bar preg av *inkludering mot innvandrere og sosial kontroll/lite innblanding*

Vi vil se nærmere på hvilke forhold ved det enkelte steds- og miljø motiv som var av størst betydning for en potensiell tilbakeflytting til Utsira, jf Tabell 8.

Avstand og kommunikasjonsmuligheter: Det var viktigere med nye og sikre ferjer og gode kommunikasjons-/pendlingsmuligheter til den nærmeste byen i helgene og på ettermiddag/kveld, enn at pendlingstiden til og fra jobb var kort.

Tilgang på dagligdagse varer og tjenester

God tilgang på ulike dagligdagse varer som mat, husholdningsartikler osv, og idrettshall, var viktigere enn et lokalt kulturtilbud (kino, teater, kafé).

Fysiske omgivelser

Nærheten til havet, gode områder for friluftsliv og rekreasjon, gode lys, luft og utsiktforhold var viktigere enn god ivaretagelse av det historiske landskapet/kulturminner og spredt bebyggelse.

Sosialt miljø

Et trygt miljø med lite trafikk og kriminalitet, god kontakt med naboer og venner var viktigere enn lite innblanding (sosial kontroll) og inkludering av innvandrere.

Følelsesmessig tilhørighet

Tilhørighet til stedets natur og gode erfaringer/opplevelser fra stedet var viktigere enn at man hadde eiendom i slekten eller at man følte en tilknytning til landsdelen. Familiemotivet synes å være av mindre betydning for de utflyttede øyboernes tilbakeflytting til Utsira.

5.7 Vurdering av anløpssted

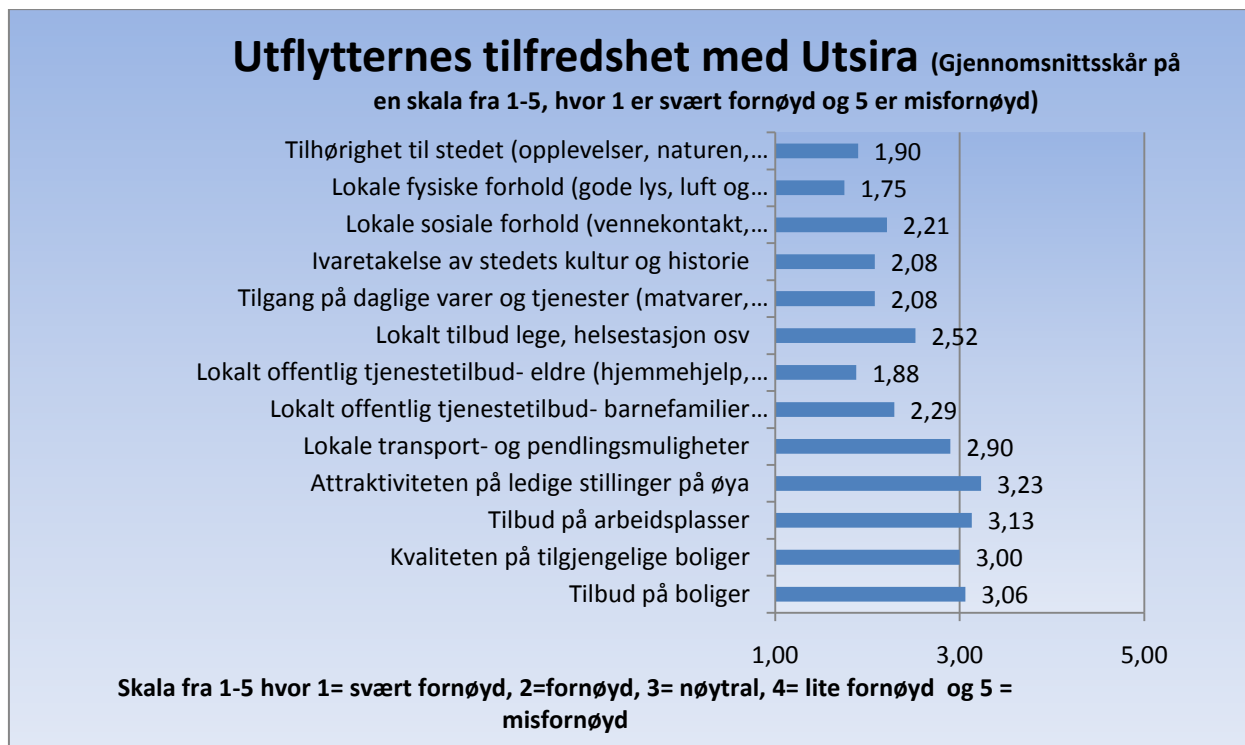
Respondenten ble også spurt om hvilket anløpssted de foretrakk med tanke på pendling til og fra Utsira. Av Tabell 9 ser man at Garpaskjærskaien foretrekkes av 75 % av respondentene, 19 % foretrekker Sæveland.

Tabell 9 Anløpssted fra Utsira

Alternativer	Prosent	Verdi
1 Haugesund (Garpaskjær)	75,0 %	36
2 Karmøy (Sæveland)	18,8 %	9
3 Annet	6,3 %	3
Total	48	

5.8 Hva er attraktivt ved Utsira som bo- og arbeidssted?

Hvilke forhold oppfatter de utflyttede øyboerne som attraktive ved Utsira som potensielt bo- og arbeidssted? Respondentene ble bedt om å vurdere sin tilfredshet med dagens Utsira når det gjelder bolig, arbeid og ulike steds- og miljøforhold, jf Figur 14.

Figur 14 Grad av tilfredshet ved ulike bolig-, arbeids-, steds- og miljøforhold på Utsira (Skala fra 1-5, hvor 1=svært fornøyd, 2= fornøyd, 3 =nøytral, 4= lite fornøyd og 5= misfornøyd)

Faktorer som oppfattes som velldig attraktive og attraktive ved Utsira som permanent bosted:

- Gode lys, luft og utsiktsforhold og god tilgang til grøntområder
- Et godt lokalt eldreomsorgstilbud
- Positive erfaringer og opplevelser fra øya
- Tilgang på daglige varer og tjenester (matvarer, husholdningsartikler, frisør osv),
- Ivaretagelse av øyas kultur og historie
- Sosiale forhold som vennekontakt, aksepterende, inkluderende og trygt miljø
- Lokalt offentlig tilbud til barnefamilier (barnehagedekning, skoletilbud, SFO)

De fysiske forholdene på øya; gode lys, luft og utsiktsforhold og tilgang til grøntområder er forhold som de utflyttede øyboerne er mest fornøyd med ved Utsira, tett etterfulgt av det lokale offentlig tjenestetilbud til eldre og den følelsesmessige tilhørigheten til stedet (erfaringer og opplevelser fra stedet, naturen, familie/slekt på øya osv).

Faktorer som oppfattes som middels og mindre attraktive ved Utsira som permanent bosted:

- Jobbtilbudet på øya - både omfang av tilgjengelig arbeid og stillingenes attraktivitet
- Boligtilbudet – både det totale tilbudet og boligenes attraktivitet
- Transport-/pendlingsmuligheter til nærmeste by

6 Konklusjon og diskusjon – hva kan undersøkelsen brukes til?

Det er de strukturelle faktorene; bolig- og jobbtilbudet og delvis lokale transport- og pendlingsmuligheter som oppfattes som minst attraktive med tanke på fast bosetting på Utsira. Det er rimelig å anta at det er få personer som har mulighet til eller vil flytte til et sted uten at de strukturelle faktorene som jobb og bolig er på plass. Tidligere undersøkelser vedrørende flyttemotiver har vist at stedets kvaliteter som de naturgitte, fysiske eller sosiale forholdene; god venne- og nabokontakt, ikke kan overskygge mangler i de strukturelle faktorer som anses som nødvendige for å skape en attraktiv hverdag (Sørli 2009).

Med tanke på et eventuelt fremtidig strategisk omdømmebyggingsarbeid for Utsira, er det viktig å ha de strukturelle faktorene på plass før en forsøker å tiltrekke seg innbyggere. Basert på resultatene fra denne undersøkelsen foreslås følgende tiltak for å tiltrekke seg potensielle innbyggere til Utsira.

6.1 Tiltak for næringsutvikling på øya – Utsira i liten grad del av et regionalt arbeidsmarked

Resultatene fra undersøkelsen viste at de utflyttede øyboerne i mindre grad var fornøyd med tilbudet av ledige stillinger på øya og attraktiviteten på dem. Med en relativ lang reisetid på 1t og 10 minutter til fastlandet anses nabokommunene i mindre grad å være innenfor pendlingssonen. Resultatene viste at tilrettelegging for stedsuavhengige arbeidsplasser og tilbud om jobb til en av ektefellene/samboerne på øya var viktigst med tanke på en eventuell flytting til øya. Basert på denne undersøkelsens resultater foreslås følgende tiltak for å utvikle et mer variert næringsliv på øya:

- Utarbeide en strategisk plan for utvikling av et mer variert jobbmarked på Utsira
- Gjennomføre en strategisk analyse av næringsstrukturen på øya for å definere næringsmessige utviklingsområder
 - Tilrettelegge for stedsuavhengige arbeidsplasser (for eksempel markedsføre hjemmekontor i næringshage, gode fiber- og bredbåndforbindelser osv.)
 - Vurdere tilrettelegging for etablering av næringsvirksomhet innenfor kultur & reiseliv, IKT og formidlingstjenester som anbefalt i "Steds- og mulighetsanalyse for Utsira 2009". Dette er i samsvar med de næringene som de utflyttede Utsira boerne etterspør arbeid innenfor:
 - Hotell, varehandel og restaurant virksomhet
 - Bank, finansiering
 - Etablere en prosjektgruppe som ser på behov og muligheter for å utbedre pendlings- og kommunikasjonsmuligheter mellom Utsira og Haugesund/Karmøy, både i ukedager og i helger.
 - Markedsføre og tilrettelegge for næringstomter og kommunale tjenester relatert til næringsetablering for potensielle tilflytter
 - Synliggjøre ledige stillinger på øya på kommunens nettsider osv.

6.2 Etablering av en strategisk boligutvikling

De utflyttede øyboerne var også i mindre grad fornøyd med boligtilbudet på Utsira. De synes at det er for få ledige boliger og at kvaliteten på dem var for dårlig. Resultatene viste at de utflyttede øyboerne ønsker seg flere nye boliger, enten for salg eller leie. 53 % av respondentene ser for seg å ha feriebolig på øya de neste 10 årene. Basert på denne undersøkelsens resultater foreslås følgende tiltak:

- Etablere en boligpolitisk handlingsplan med mål for fremtidig befolkningsvekst og tilhørende boligbehov for øya

- Lage en reguleringsplan for boligområder i nærhet av sjø eller i områder med utsikt
- Plan for bygging av nye boliger for salg eller utleie
- Markedsføre og tilby rimelige tomter til potensielle innbyggere, som de fraflyttede øyboerne
- Kampanje for å øke utleiekapasiteten av eksisterende boliger på øya (i første rekke nye boliger)
- Vurdere muligheter for kommunal fremleie av nye boliger
- Regulere og markedsføre tomtearealer for fritidsbolig
- Lage en markedsførings- eller kommunikasjonsplan for å synliggjøre næværende og nye boliger for kjøp og leie, samt tomtearealer til potensielle tilflyttere.
 - *For eksempel i større grad synliggjøre ledige boliger via kommunens, regionale næringsorganisasjoner og lokale bedrifters nettsider.*

6.3 Tiltak for å synliggjøre Utsiras kvaliteter

Motiv for flytting kan også være basert på livsstilsvalg, dvs. motiv preget av verdier knyttet til det ”gode liv” i et lite samfunn og til selvrealisering gjennom natur og kultur (Vasstrøm og Karlsen 2011). Resultatene fra denne undersøkelsen viste at respondentene opplevde de fysiske forholdene på øya, dvs. lys-, luft- og utsiktsforhold og tilgang til grøntområder som svært attraktiv relatert til Utsira som bosted. Respondentene oppfattet også at Utsira hadde et godt lokalt offentlig tjenestetilbud til eldre og de hadde en sterk følelsesmessig tilhørighet til stedet (dvs. gode erfaringer og opplevelser fra stedet, naturen, familie/slekt på øya osv).

Videre viste resultatene at de også var tilfreds med den lokale tilgangen på daglige varer og tjenester på øya, ivaretagelsen av øyas kultur og historie, de sosiale forholdene på øya som vennekontakt og et aksepterende, inkluderende og trygt miljø, samt det lokale offentlige tilbudet til barnefamilier (barnehagedekning, skoletilbud, SFO). For kommunen vil det være viktig å arbeide strategisk med å synliggjøre de kvaliteter som oppfattes som positive med tanke på tilflytting:

- Markedsføre og synliggjøre Utsiras bostedskvaliteter:
 - Lys, luft og utsiktsforhold
 - God tilgang til grøntområder
 - En god ivaretagelse av stedets kultur og historie
 - Gode sosial forhold som et aksepterende, inkluderende og trygt miljø
- Markedsføre øya’s relativt gode tilgang på daglige varer og tjenester (mat, husholdning osv) og et godt lokalt offentlig tilbud innenfor eldreomsorg, skole, barnehage og SFO. Dette er strukturelle forhold som anses å være viktige for tilflytting, da det er forhold som gjør det enklere å skape et godt og ”effektivt” liv for potensielle innbyggere.

Oppsummert vil det være viktig å tilby et mer helhetlig informasjonstilbud til potensielle innflyttere. Denne type informasjon bør inkludere en helhetlig oversikt over boliger og tomter (muligheter for å etablere seg), ledige stillinger i kommunen og eventuelt i nabokommunene, kommunale tjenester (for eksempel ledig barnehageplasser etc.) og tilslutt oversikt over øyas kultur- og fritidstilbud (lag, organisasjoner, arrangementer etc.).

7 Referanser

Asplan Viak (2009): Steds- og mulighetsanalyse for Utsira

Haugaland Vekst (2011): Utsira Kommune Næringsplan 2011-1004

Vasstrøm, M., Karlsen, J. (2011): Flyttemotiver i Risør. Et innblikk i tilflyttingsmotiver.

Sørli, K. (2009): Bolyst og stedsattraktivitet – motiver for å flytte og bo i distriktene. Notat 2009:111

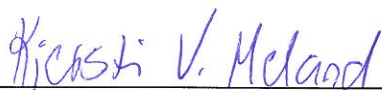
Bolig og bostedsevaluering av Røvær-utflyttede øyboere

En undersøkelse av utflyttede øyboeres behov og ønsker relatert til bolig, arbeid, steds- og miljømessige forhold ved permanent bosetting på Røvær

POLYTEC

Project number: 11214	Rev. no.: 1	Number of pages: 28
Client: Haugaland Vekst IKS	Authors: Kjersti Vikse Meland	
Client reference: Annette Sæther		

Principal Investigator
KJERSTI VIKSE MELAND

Quality Assurance Responsible
EIRIK ASKEVOLD

Chief Executive Polytec
GUNNAR W. BIRKELAND

Innholdsfortegnelse

1	Sammendrag.....	5
2	Bakgrunn.....	10
3	Teori.....	10
3.1	Demografiske variabler	10
3.2	Strukturelle forhold – bolig, jobb og offentlige tjenester (barnehage, skole, eldreomsorg)	11
3.3	Steds- og miljøforhold	11
3.4	Rapportens overordnede model	12
4	Metode og analyse	14
5	Resultater - ønsker og behov relatert til bolig, arbeid og sted og miljø ved bosetting på Røvær	14
5.1	Demografiske kriterier.....	14
5.2	Svake intensjoner om tilbakeflytting.....	16
5.3	Ønsker og behov relatert til bolig.....	16
5.3.1	Kjøp av bolig mer relevant enn leie og arv	16
5.3.2	Beliggenhet ved sjø eller i områder med utsikt mest etterspurt	17
5.3.3	Størst etterspørsel etter NYE boliger	17
5.3.4	Større etterspørsel etter eneboliger enn leilighet og rekkehus.....	18
5.3.5	Størst etterspørsel etter boliger med 3 eller flere soverom	18
5.3.6	Boliger i prisklassen NOK 2 000 000-2900 000 eller NOK 1 600 000-1 900 000 mest relevant	19
5.3.7	For få NYE boliger for salg/leie på Røvær.....	19
5.4	Ønsker og behov relatert til arbeid	20
5.4.1	Arbeidsplassens lokalisering.....	20
5.4.2	"Utdanning, helse og sosial" og "oljeutvinning og bergverksdrift" mest etterspurt	21
5.4.3	Ønske om næringsetablering	21
5.5	Det lokale offentlige tjenestetilbudet	22
5.6	Steds- og miljøforhold	22
5.7	Hva er attraktivt ved Røvær som bo- og arbeidssted?.....	25
6	Konklusjon og diskusjon – hva kan undersøkelsen brukes til?	26
6.1	Tiltak for å bedre boligtilbudet - en strategisk boligutvikling	26
6.2	Tiltak for å bedre jobbtildet – markedsføre et regionalt arbeidsmarked	26
6.3	Tiltak for å synliggjøre Røværers kvaliteter (steds og miljømessige forhold)	27
7	Referanser.....	28

Figuroversikt

FIGUR 1 UNDERSØKELSENS DEMOGRAFISKE VARIABLER	11
FIGUR 2 UNDERSØKELSENS STRUKTURELLE VARIABLER	11
FIGUR 3 UNDERSØKELSENS STEDS- OG MILJØ VARIABLER	12
FIGUR 4 OVERORDNET MODELL – FAKTORER SOM MOTIVERER TILBAKEFLYTTING TIL ØYA	13
FIGUR 5 PROSENTVIS FORDELING AV RESPONDENTENS FØRSTE OG ANDRE PRIORITET FOR TYPE TILEGNELSESMÅTE	17
FIGUR 6 PROSENTVIS FORDELING AV RESPONDENTENS FØRSTE OG ANDRE PRIORITET FOR BELIGGENHET FOR BOLIGEN	17
FIGUR 7 PROSENTVIS FORDELING AV RESPONDENTENS FØRSTE OG ANDRE PRIORITET FOR STANDARD FOR BOLIGEN	18
FIGUR 8 PROSENTVIS FORDELING AV RESPONDENTENS FØRSTE OG ANDRE PRIORITET FOR VALG AV BOLIGTYPE	18
FIGUR 9 VURDERING AV DAGENS BOLIGTILBUD PÅ RØVÆR)	20
FIGUR 10 NÆRINGER SOM DE UTFLYTTEDE ØYBOERNE ETTERSØR JOBB INNENFOR	21
FIGUR 11 NÆRINGER SOM EKTEFELLE/SAMBOER ETTERSØR JOBB INNENFOR	21
FIGUR 12 ØNSKE OM Å STARTE EGEN BEDRIFT	22
FIGUR 13 GRAD AV TILFREDSHET VED ULIKE BOLIG-, ARBEIDS-, STEDS- OG MILJØFORHOLD PÅ RØVÆR	25

1 Sammendrag

Polytec har på oppdrag fra Haugaland Vekst gjennomført en undersøkelse vedrørende utflyttede øyboere (og personer som på andre måter har røtter til Røvær) sine behov og ønsker relatert til bolig og bosetting på Røvær. Undersøkelsen er et delprosjekt i prosjektet "Bolyst 2010 – Betydningsfull bolig for fremtidens øysamfunn". Tidligere undersøkelser vedrørende tilflytting til øya har dokumentert at det er vanskelig å skaffe seg bolig, da boligene ofte blir værende i familiene som ferieboliger.

Hovedmålsettingen med prosjektet er å få økt kunnskap om de utflyttede øyboernes ønsker og behov relatert til bolig (type, standard, størrelse, beliggenhet osv), arbeid og ulike steds- og miljømessige forhold relatert til Røvær som permanent bosted. I tillegg har vi undersøkt målgruppens nåværende oppfatning av Røvær som potensielt bosted. Oppsummert skal rapporten svare på følgende spørsmål:

* Hvilke behov og ønsker har utflyttede øyboere relatert til bolig, arbeid og steds- og miljøfaktorer ved en eventuell permanent bosetting på øya? * Hvilke faktorer knyttet til bolig, arbeid og bosetting fremstår som attraktive ved Røvær i dag? * Hvordan kan øysamfunnet bli bedre på å tiltrekke seg innbyggere?

Teori

Prosjektet har valgt å ta utgangspunkt i Sørli (2009) sin modell for bo- og flyttemotiver. Bo- og flyttemotivene deles inn i seks motivsett med arbeid, bolig, sted/miljø og familie som kjernegruppene i hierarkiet. Tidligere undersøkelser har vist at disse fire motivene til sammen utgjør over 90 % av alle motivsammensetningene (Sørli 2009). De to gjenstående motivene er helse og utdanning som til sammen utgjorde 7 % av motivmassen. De to sistnevnte motivene ble ikke inkludert i denne undersøkelsen, da de anses som mindre relevante for undersøkelser av bolyst for øysamfunn.

Metode

For å få økt kunnskap om utflyttede øyboeres og personer som på andre måter har røtter til øya, sine behov og ønsker relatert til bolig, arbeid og bosetting ved en permanent tilbakeflytting, ble det gjennomført en kvantitativ undersøkelse i form av en elektronisk survey. Ved hjelp av kvantitative undersøkelser innhentes data som kan tallfestes og kartlegges. På denne måten kan man si noe generelt om utvalget, som i dette tilfelle er utflyttede øyboere. Spørreskjemaet inneholdt hovedsakelig spørsmål med fastsatte svaralternativer. Det ble i tillegg inkludert noen åpne spørsmål med muligheter for utdyping av svarene.

Oppdragsgiver har vært ansvarlig for innhenting av e-mail adresser fra utflyttede øyboere og personer som på andre måter hadde røtter til øya. Denne type utvalg karakteriseres som et selektivt utvalg, da antall respondenter ikke representerer et statistisk utvalg, men et mindre utvalg valgt ut av oppdragsgiver. Undersøkelsen ble sendt til 120 personer. Vi fikk tilbakemelding fra 3 personer som ikke ønsket å svare, fordi de ikke hadde bodd på øya tidligere. Vi mottok 54 fullstendig utfylte skjemaer som tilsvarer en svarprosent på 46 %.

Resultatene fra undersøkelsen

Først presenteres resultatene i form av demografiske variabler. Deretter presenteres resultater vedrørende de strukturelle variablene - bolig, jobb og barnehage/skoletilbud osv. Med strukturelle faktorer menes forhold ved bostedet som er viktig for å skape en smidig og effektiv hverdag, som for eksempel kort veg til skole, barnehage/tilbud osv. Videre presenteres de utflyttede øyboernes ønsker og krav relatert til ulike steds- og miljømessige forhold (kommunikasjons og pendlingsmuligheter, tilgang til dagligdagse varer og tjenester, vennekontakt, gode lys, luft og utsiktsforhold osv). Til slutt

presenteres hvilke forhold de utflyttede øyboerne oppfatter som attraktive ved Røvær som bosted slik øya fremstår i dag.

Demografisk fordeling - alder

- 44 % av respondentene var i alderen 29-44 år. Denne aldersgruppen representerer den ene store "flyttetendens livsfasen" i Norge, dvs. personer fra slutten av 20 årene til begynnelsen av 40 årene, som flytter i forbindelse med familieetablering.
- 26 % av respondentene representerte den andre store "flyttetendens livsfasen" i Norge, dvs. personer aldersgruppen 21-28 år som flytter for å ta utdanning, søke jobb eller for på annen måte søker noe nytt. Denne gruppen anses som mindre relevant med tanke på permanent bosetting på Røvær
- 20 % av respondentene representerer aldergruppen 45-52 år
- 7 % av respondentene representerer ungdommer i aldersgruppen 13-20 år
- Aldergruppene 61-68 år og 69 år eller eldre er ikke representert i undersøkelsen.

Demografisk fordeling – barnas alder

- 35 % av respondentene har små barn (0-5 år)
- 30 % har barn i alderen 6-12 år

Ønsker om permanent bosetting eller feirebolig

- Kun 6 % oppgir å ha et sterkt eller veldig sterkt ønske om å flytte tilbake til øya
- 26 % var nøytral, dvs. de hadde verken sterke eller svake ønsker vedrørende tilbakeflytting
- Hele 91 % ga tilbakemelding om at det var svært usannsynlig eller lite sannsynlig at de flyttet tilbake til Røvær de neste 1-3 årene
- 63 % ser for seg å ha fritidsbolig på øya

Ønsker og behov relatert til bolig

Relatert til bolig målte vi hvilken tilegnelsesmåte (kjøp, leie, arv og bygge selv), boligtype (leilighet, rekkehus, enebolig), beliggenhet, standard (ny, gammel, livsløpsstandard), størrelse (antall rom) og prisnivå som de utflyttede øyboerne i størst grad foretrakk.

Tilegnelsesmåte

- Å kjøpe bolig ble foretrukket fremfor arv, kjøp av tomt og leie.
- Å leie bolig var minst attraktivt/relevant

Beliggenhet

- Nærhet til sjø eller områder med utsikt var mest populært
- Å bo sentralt i nærheten av butikker eller skole/barnehage var minst populært

Standard

- Nye boliger (1-5 år) var mer etterspurt enn eldre boliger
- Enebolig ble i langt større grad foretrukket fremfor leilighet og rekkehus

Størrelse

- 48 % ønsker bolig med mer enn 3 soverom
- 30 % ønsker bolig med tre soverom
- Ingen ønsket bolig med ett soverom

Prisklasse

- 29 % anså boliger i prisklassen NOK 2,0-2,9 mill som mest relevant
- 22 % ønsker bolig i prisklassen NOK 1,6-1,9 mill som mest relevant
- 16 % ønsket bolig i prisklassen NOK 0,6 – 1,5 mill som mest relevant

Vurdering av dagens boligtilbud på Røvær

- Tilgjengeligheten av NYE boliger for salg eller leie var for dårlig
- Et dårlig tilbud av ledige boliger generelt sett på Røvær

Vurderingen av dagens boligtilbud på Røvær viste at de utflyttede øyboerne var minst fornøyd med tilgjengeligheten på NYE boliger, enten for salg eller leie. De syntes videre at det var et dårlig tilbud av ledige boliger generelt sett på Røvær. De oppfattet i mindre grad at lokaliseringen eller at boligene var for små eller for kostbare som et problem. Det er med andre ord tilgjengeligheten på nye boliger, både for salg og leie, som oppfattes som for dårlig.

Arbeidsmessige forhold

Relatert til jobb målte vi viktigheten av tilrettelegging for stedsuavhengige arbeidsplasser, lokalisering av arbeidssted, pendlingstid, standarden på offentlig transportmuligheter, hvilken type næring de ønsket å arbeide innenfor og i hvilken grad de ønsket å starte egen bedrift ved en eventuell tilbakeflytting.

- God tilrettelegging for stedsuavhengige arbeidsplasser ble ansett som viktigst. Tilbud om relevant jobb i Haugesund var nest viktigst med tanke på en eventuell tilbakeflytting
- Næringer som det ble etterspurt jobb innenfor (i prioritert rekkefølge)
 1. "Undervisning, helse og sosial"
 2. "Oljeutvinning og bergverksdrift"
 3. "Jordbruk, skogbruk og fangst"
 4. "Varehandel, hotell og restaurant"
- Næringer som respondentenes respektive ektefeller/samboer etterspurte arbeid innenfor:
 1. "Undervisning, helse og sosial"
 2. "Oljeutvinning og bergverksdrift"
 3. "Verkstedsindustri"
 4. "Kraftkrevende industri"
- Kun 7 % av respondentene ønsket å etablere egen bedrift ved en eventuell tilbakeflytting til Røvær, 22 % oppga at de var usikre på gründervirksomhet.

Grunnet en relativ kort avstand (25 min med båt) og relativt gode pendlingsmuligheter på strekningen Røvær-Haugesund, anses Haugalandet generelt og Haugesund spesielt å være del av det regionale arbeidsmarkedet for bosatte på Røvær. De utflyttede øyboerne ønsker arbeid innenfor næringer som er store på Haugalandet og i Haugesund. "Helse og sosial" er sysselsettingsmessig den største næringen i Haugesund kommune, og næringen "Oljeutvinning og bergverksdrift" er den næringen som har vokst mest de siste 10 årene på Haugalandet (jf Haugesund Kommune - Næringsplan 2011-2014). Med referanse til det eksisterende næringsgrunnlaget på øya (jf www.rovar.no), bør det være potensial for etablering av flere arbeidsplasser innenfor næringene "Jordbruk, skogbruk og fangst" og "varehandel, hotell og restaurant" på Røvær.

Lokalt offentlig tilbud

- Skoletilbud 1-10 klasse, full barnehagedekning og et godt lokalt eldre omsorgstilbud var mest viktig med tanke på permanent bosetting på øya
- Kirke, lokal helsestasjon og legeordning minst viktig

Det er de faktorene som er viktigst for "å skape en hverdag", dvs. lokalt barnehage- og grunnskoletilbud, eldreomsorg tjenester osv., som anses som viktigst for en permanent tilbakeflytting til øya. Tilbud om grunnskole og barnehage på øya bidrar til en mer effektiv og enklere hverdag for barnefamilier enn hvis de er avhengig av båt for å levere barna i barnehage og på skole.

Steds- og miljøforhold

Steds- og miljøfaktorene reflekterer livsstilsfaktorer knyttet til det gode, trygge livet og selvrealisering gjennom natur og kultur. Det reflekterer også faktorer som relateres til tilknytning til stedet, dvs. drømmen om å flytte tilbake til familiære relasjoner og et gammelt sosialt nettverk. Prosjektet har valgt å operasjonalisere sted og miljøfaktorer i fem delsett av spørsmål, dvs. avstand og kommunikasjonsmuligheter, tilgang på dagligdagse varer/tjenester, forhold ved nærmiljøet (fysiske og sosiale) og stedstilhørighet eller – identitet ved en permanent tilbakeflytting til Røvær.

Avstand og kommunikasjonsmuligheter:

- Gode kommunikasjonsmuligheter til den nærmeste byen i helgene og på ettermiddag/kveld, samt nye og sikre ferjer var viktigst

Tilgang på dagligdagse varer og tjenester

- God tilgang på dagligdagse varer som mat, husholdningsartikler osv, og fritidsaktiviteter for barn var mest viktig
- Et lokalt kulturtilbud (kino, teater, kafé) og idrettshall var minst viktig

Fysiske omgivelser

- Nærheten til havet, barnevennlighet, gode områder for friluftsliv og rekreasjon var viktigst
- Kvalitet på kulturlandskap og ivaretagelse av det historiske landskapet var minst viktig

Sosialt miljø

- Et trygt miljø med lite trafikk og kriminalitet og et aksepterende miljø var viktigst
- Lite innblanding (sosial kontroll) og inkludering av innvandrere var minst viktig

Følelsesmessig tilhørighet

- Tilhørighet til stedets natur, gode erfaringer og opplevelser fra øya var viktigst
- At de hadde eiendom i slekten og at det bodde familie eller slekt på øya var minst viktig

Til slutt oppsummeres kort hvordan de fraflyttede øyboerne oppfatter ulike forhold relatert til bolig og bosetting på Røvær, slik øya fremstår i dag.

Faktorer som oppfattes som attraktive for en permanent bosetting på Røvær

- Gode lys, luft og utsiktsforhold
- Tilgang til grøntområder
- Gode erfaringer og opplevelser fra stedet
- God ivaretagelse av stedets kultur og historie
- God tilgang på dagligdagse varer og tjenester

- Gode lokale transport og pendlingsmuligheter
- Gode lokale sosiale forhold, dvs. vennekontakt, aksepterende, inkluderende og trygt miljø
- Et godt lokalt offentlig tjenestetilbud til barnefamilier (barnehage-, grunnskoletilbud osv)

Faktorer som oppfattes som middels og mindre attraktive for en eventuell permanent bosetting på Røvær

- Attraktiviteten og tilbudet av ledige stillinger på øya
- Attraktivitet og tilbudet av ledige boliger på øya
- Lokalt tilbud om lege, helsestasjon osv
- Lokalt offentlig tjenestetilbud til eldre

2 Bakgrunn

Prosjektet er et delprosjekt i prosjektet "Bolyt 2010 – Betydningsfull bolig for fremtidens øysamfunn", hvor det skal gjennomføres en brukerundersøkelse på Utsira og Røvær med fokus på bolig. Erfaringen fra arbeidet med Småstedsamfunnsprosjektet i perioden 2007-2009 var at det er mulig å tiltrekke seg folk for å bo på øyene, men at det var usannsynlig vanskelig å finne bolig. Resultatene viste at det eksisterer en manglende boligutvikling, noe som bremser alle prosesser i den lokale stedsutviklingen. Når de eldre dør, blir de fleste boligene værende i familien som feriebolig, noe som bidrar til en vedvarende boligmangel i eksisterende boligmasse. Denne delundersøkelsen skal undersøke utflyttede øyboeres (og personer som på andre måter har røtter til Røvær) ønsker og krav relatert til bolig, jobb og steds- og miljøforhold ved en permanent bosetting på øyene.

3 Teori

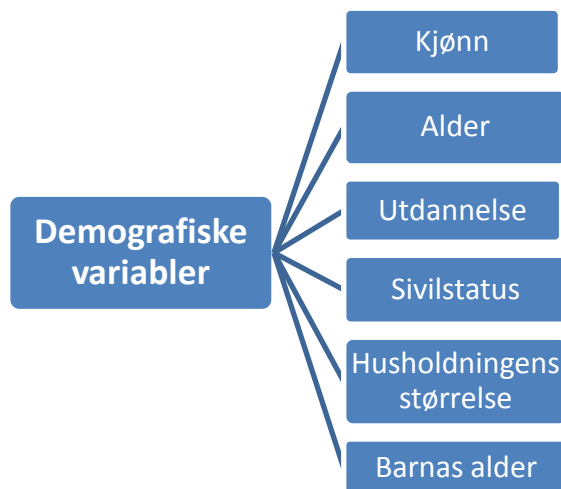
Tidligere undersøkelser har vist at det eksisterer to store "livsfase" flyttetendenser i Norge. Den ene flyttetendensen er at folk i ungdomsårene flytter for å ta utdanning, søke jobb eller på annen måte søke noe nytt. Den andre store flyttetendensen er at folk flytter igjen fra de er i slutten av 20 årene til begynnelsen av 40 årene i forbindelse med familieetablering.

Et tredje flyttemotiv blir karakterisert som knyttet til "stedet", dvs. at folk flytter pga tilknytning til et sted eller fordi stedet oppleves som attraktivt. Stedsattraktivitet har fått mye oppmerksomhet de senere årene, på grunn av at arbeidsplassen er blitt mindre stedbunden og på grunn av opplevelser knyttet til stedets attraktivitet (Vasstrøm og Karlsen 2011). Det er viktig å understreke at stedattraktivitet kan være mange forskjellige ting og at personer i ulike livsfaser ofte har ulike perspektiver på hva som er attraktivt.

Prosjektet har valgt å bruke Sørli (2009) sin modell for bo- og flyttemotiver som utgangspunkt for undersøkelsen. Bo- og flyttemotivene deles inn i seks motivsett, med arbeid, bolig, sted/miljø og familie som kjernegruppene i hierarkiet. Tidligere undersøkelser har vist at disse fire motivene til sammen utgjør over 90 % av alle motivsammensetningene (Sørli 2009). I tillegg har man helse og utdanning som til sammen utgjør 7 % av motivmassen. De to sistnevnte ble ikke inkludert i denne undersøkelsen, da de anses som lite relevant for permanent bosetting på øysamfunn. Nedenfor presenteres kort de ulike variablene som er inkludert i undersøkelsen.

3.1 Demografiske variabler

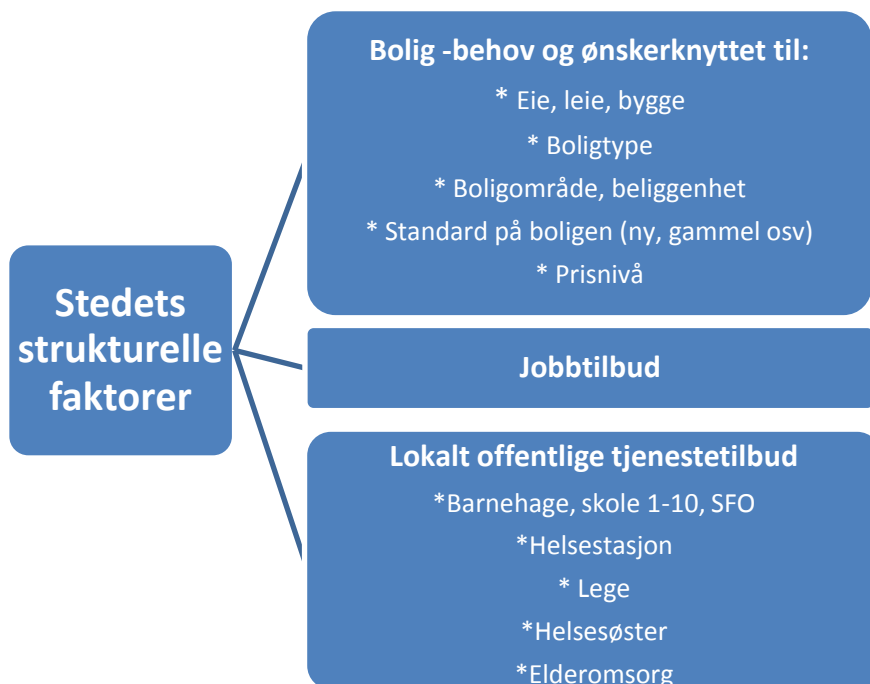
Personer i ulik alder eller livsfaser, med ulik utdanningsbakgrunn, familiestørrelse osv., har ulike behov knyttet til bolig og ulikt syn på hva som gjør et sted attraktivt for bosetting. For å kunne tilpasse boliger og steds- og miljø forhold til de ulike gruppenes behov, ble demografiske karakteristikk kartlagt. Prosjektet valgte å se på følgende demografiske variabler, jf Figur 1.

Figur 1 Undersøkelsens demografiske variabler

3.2 Strukturelle forhold – bolig, jobb og offentlige tjenester (barnehage, skole, eldreomsorg)

Erfaringen fra ulike flyttemotivundersøkelser (Vasstrøm & Karlsen 2011) har tydelig vist at ingen har mulighet for, eller vil flytte uten at de strukturelle faktorene er på plass. Med strukturelle faktorer menes bolig, jobb, barnehage osv, dvs. de faktorene som er viktige for å skape en hverdag. Det er først når disse faktorene er på plass, at steds og miljømessige forhold får en ekstra verdi. Prosjektet har valgt å fokusere på bolig- og jobbtilbudet på øya, samt det totale tilbudet av offentlige tjenester tilpasset ulike aldersgrupper, jf Figur 2.

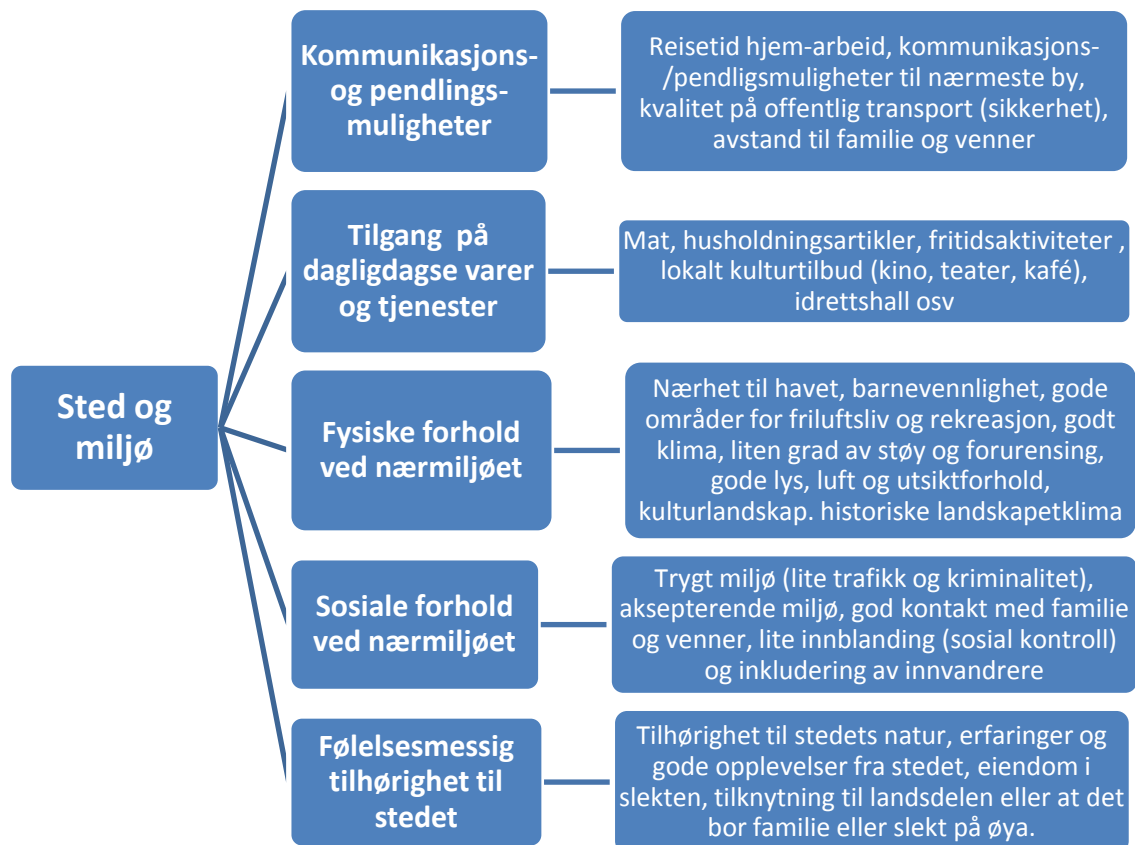
Figur 2 Undersøkelsens strukturelle variabler

3.3 Steds- og miljøforhold

Et steds "attraktivitet" har fått økt oppmerksomhet de siste årene (Vasstrøm og Karlsen 2011). Arbeidsplassen har blitt mindre stedbunden, og folk velger derfor bosted på grunn av forestillinger eller opplevelser om stedets attraktivitet. Det er viktig å være oppmerksom på at attraktivitet oppleves forskjellig av personer i ulike livsfaser og for personer med ulike verdier og holdninger. I arbeidet med stedsutvikling kan det være viktig å kartlegge og diskutere forskjellige synspunkter, slik at man får en mer helhetlig tankegang rundt utvikling av stedet. Steds- og miljø faktorene reflekterer livsstil faktorer som er knyttet til det gode, trygge livet og selvrealisering gjennom natur og kultur. Det reflekterer også faktorer som relateres tilknytning til stedet, dvs. drømmen om å flytte tilbake til familiære relasjoner og et gammelt sosialt nettverk. Prosjektet har valgt å operasjonalisere steds- og miljøfaktorer i følgende fem delsett av spørsmål:

- Tilgang til varer, tjenester, kulturtilbud, mulighet for å dyrke fritidsinteresser
- Betydning av kommunikasjoner, avstander, transportmuligheter
- Fysiske forhold ved nærmiljøet: bebyggelse, lys/luft/utsikt, støy/forurensing, klima
- Sosiale forhold ved nærmiljøet: sosial kontroll, vennekontakt, aksept, trygghet
- Følelsesmessig tilhørighet: eiendom i slekten, erfaringer/opplevelser, type natur, type sted, tilknytning til fylke/landsdel

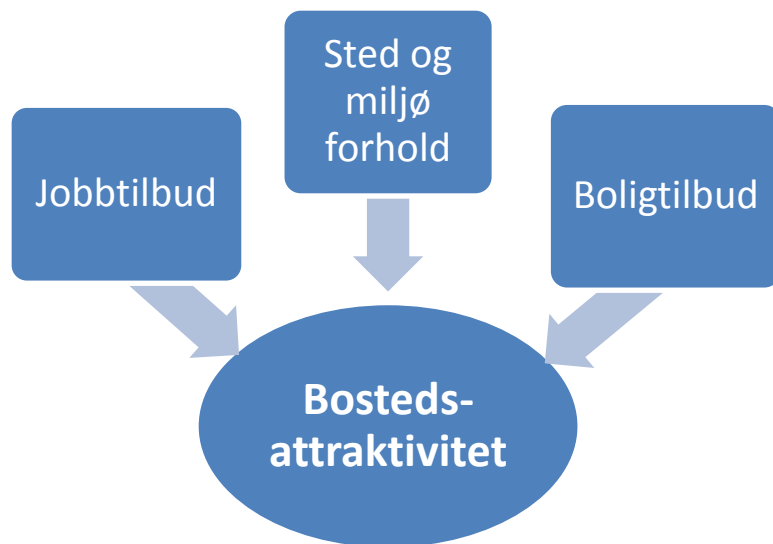
De to første punktene knyttes til tilgjengelighet og tilgang, de to neste til forhold ved nærmiljøet og det siste punktet er relatert til stedstilhørighet eller – identitet. Undersøkelsens steds- og miljøvariabler illustreres i Figur 3.

Figur 3 Undersøkelsens steds- og miljø variabler

3.4 Rapportens overordnede modell

Oppsummert har dette prosjektet valgt å undersøke utflyttede øyboeres ønsker og behov relatert til bolig, arbeid og steds- og miljøforhold ved en eventuell permanent tilbakeflytting til øya, jf Figur 4. Familiemessige forhold blir målt under steds- og miljøforhold.

Figur 4 Overordnet modell – faktorer som motiverer tilbakeflytting til øya

4 Metode og analyse

Prosjektet valgte å gjennomføre en kvantitativ undersøkelse i form av en elektronisk survey. På denne måten innhentes data som kan tallfestes og kartlegges, og som dermed kan brukes til å si noe generelt om utvalget. Spørreundersøkelsen inneholdt hovedsakelig spørsmål med fastsatte svaralternativer, i tillegg til noen åpne spørsmål. De fleste spørsmålene ble hentet fra etablerte skalaer. Grunnet et relativt beskjedent utvalg av utflyttede øyboere, ble hovedparten av spørsmålene definert som obligatoriske. Respondentene kunne med andre ord ikke utelate og svare på enkeltspørsmål i spørreskjemaet. På denne måten fikk vi flere fullstendig utfylte skjemaer. Spørreskjemaet ble pre-testet på kollegaer og oppdragsgiver, og noen mindre endringer ble foreslått. For å øke svarprosenten ble respondentene inkludert i trekningen av en IPAD. Anonymitet ble understreket og flere påminnelser ble sendt.

Oppdragsgiver var ansvarlig for innhenting av e-meil adresser fra de utflyttede øyboerne. Utvalget blir derfor karakterisert som et selektivt utvalg. Utvalget er ikke basert på et statistisk grunnlag, men på prosjekteiers oversikt over utflyttede øyboere. Den elektroniske undersøkelsen ble totalt sendt ut til 120 respondenter. Vi fikk tilbakemelding fra tre respondenter om at de ikke hadde bodd på Røvær. Totalt mottok vi 54 utfylte spørreskjemaer som tilsvarer en svarprosent på 46 %.

Resultatene presenteres nedenfor i form av frekvenstabeller, dvs. etter hvor mange undersøkelsesenheter (f) som er tilordnet hver verdi (x) på variabelen. I de tilfellene vi har brukt intervallskala, dvs. en skala der en ut fra subjektivt skjønn skal krysse av for hvor enig eller uenig en er i et utsagn, presenteres svaralternativene med gjennomsnittstall.

5 Resultater - ønsker og behov relatert til bolig, arbeid og sted og miljø ved bosetting på Røvær

5.1 Demografiske kriterier

Undersøkelsen ble gjennomført på personer i ulike livsfaser (ungdom/student, single, par uten barn, småbarnsfamilier, veletablerte familier, middelaldrende og seniorer). I tillegg til alder har vi valgt å se på kjønn, sivilstatus, antall personer i husholdning, antall barn og barnas alder, samt hvilken utdanningsbakgrunn respondentene hadde.

Det eksisterer to store livsfase flyttetendensene i Norge i dag; 1) Ungdommer som flytter for å ta utdanning, søke jobb eller gjøre noe nytt, og 2) Personer fra slutten av 20 årene og til begynnelsen av førtiårene som flytter i forbindelse med familieetablering (Vasstrøm og Karlsen 2011). Relatert til dette prosjektets tema som er tilbakeflytting til øya, synes aldersgruppene 29-36 år og 37-44 år å være mest relevant. En må også være oppmerksom på at det kan være nye flyttetendenser i spill for den kommende "eldre generasjon", som anses som mer mobile enn tidligere pga bedre helse og økonomi – disse kan også tenkes å ha "stedets attraktivitet" som motiv for flytting (Vasstrøm og Karlsen 2011). På grunn av at denne undersøkelsens utvalg er av en relativt beskjeden størrelse og grunnet prosjektets økonomiske rammer, vil resultatene presenteres for hele utvalget under ett. Respondentene hadde følgende demografiske fordeling, jf Tabell 1:

Tabell 1 Respondentenes demografiske fordeling

Kjønn 54 % kvinner 46 % menn	Sivilstatus 54 % gift 22 % ugift 19 % samboere
Alder 26 % i aldersgruppen 21-28 år 22 % i aldersgruppen 29-36 år 22 % i aldersgruppen 37-44 år 20 % i aldersgruppen 45-52 år 7 % i aldersgruppen 13-20 år 2 % i aldersgruppen 53-60 år	Utdanning 44 % videregående utdanning 26 % høyskole (1-3 år) 20 % høyskole (mer enn 3 år)
Antall personer i husholdningen 32 % har 4 personer 24 % har 2 personer 17 % har 5 personer 15 % har 1 person 11 % har 3 personer 2 % har 6 eller flere personer	Barnas alder 41 % har ikke barn 35 % har barn i alderen 0-5 år 30 % har barn i alderen 6-12 år
Familie på Røvær 50 % har fjerne slektninger 32 % har søskenbarn, tanter, onkler 28 % har foreldre 19 % har ikke familie på øya 17 % har søsken	

Tabell 1 viser at det er litt flere kvinner (54 %) enn menn (46 %) som har svart på undersøkelsen. De fleste som har svart (44 %) representerer aldersgruppen 29-44 år, jf livsflyttefase 2. Flyttefase 2 representerer personer som er i en livsfase hvor de flytter i forbindelse med familieetablering. 20 % av respondentene representerer aldersgruppen 45-52 år. Gruppen som representerer livsflyttefase 1, dvs. personer som flytter for å ta utdanning, søke jobb eller for på annen måte søker noe nytt, er på 26 % (hhv 33 % om man tar med den yngste aldersgruppen hvor enkelte flytter for å ta videregående utdanning). Videre viser Tabell 1 at svært få i de eldre aldersgruppene har svart. Aldersgruppen 61-68 år og 69 år eller eldre er ikke representert i undersøkelsen. Det er også svært få ungdommer i aldersgruppen 13-20 år.

Utdanningsmessig fordeler respondentene seg på 44 % videregående utdanning og 46 % høyskoleutdanning. Når det gjelder størrelsen på husholdningen, er den største gruppen (32 %) representert med 4 personer, 24 % har 2 personer i husholdningen, mens hhv 17 % har 5 og 15 % er representert med 1 person i husholdningen. Den største andelen av respondentene, dvs. 41 % har ikke barn, 35 % har små barn (0-5 år) og 30 % har barn i alderen 6-12 år (her var det mulig å krysse av for flere alternativer.). Når det gjelder familiemessig bånd til Røvær, viste det seg at 19 % av respondentene ikke hadde familie på øya, mens 45 % har foreldre eller søsken boende på øya.

5.2 Svake intensjoner om tilbakeflytting

Resultatene viste at respondentene hadde svake ønsker om å flytte tilbake til Røvær. Kun 6 % hadde et sterkt eller veldig sterkt ønske om å flytte tilbake, mens 26 % var nøytrale. Hele 91 % ga tilbakemelding om at det var svært usannsynlig eller lite sannsynlig at de flyttet tilbake til Røvær de neste 1-3 årene, jf Tabell 2.

Tabell 2 Ønsker og intensjoner om tilbakeflytting

Ønske om å flytte tilbake til Røvær de nest 1-3 år	Sannsynligheten for å flytte tilbake til Røvær de nest 1-3 år
2 % veldig sterkt ønske	0 % svært sannsynlig eller sannsynlig
4 % sterkt ønske	9 % ikke sikker
26 % nøytral	26 % lite sannsynlig
20 % svakt ønske	65 % svært usannsynlig
48 % veldig svakt ønske	

Derimot så mange for seg å ha fritidsbolig på øya de neste 10 årene. Hele 63 % oppga at de så for seg å ha fritidsbolig på øya de neste 10 årene, jf Tabell 3.

Tabell 3 Intensjoner om bo- eller feriested

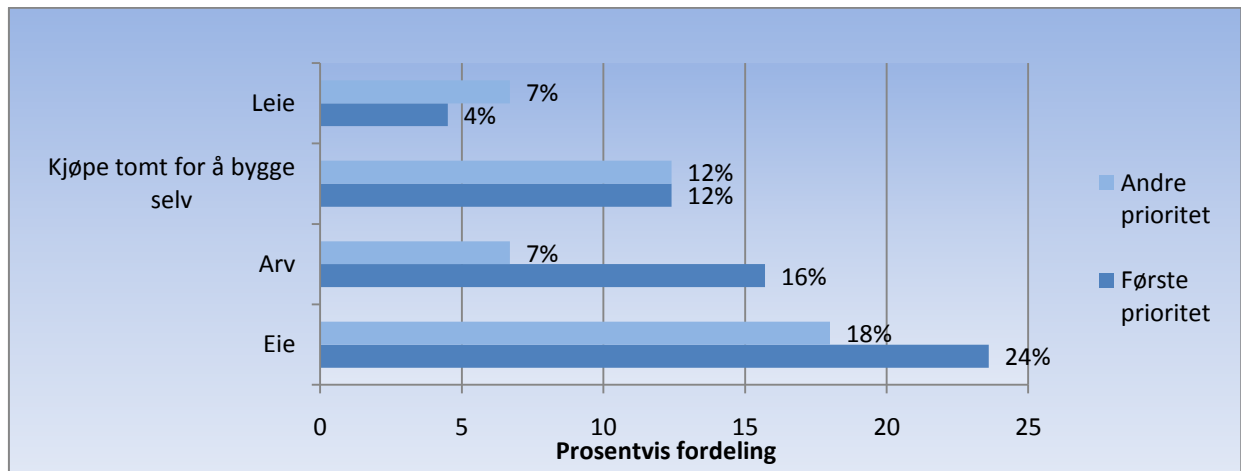
Røvær som bo- eller feriested
0 % ser for seg å bo fast på øya de neste 10 årene
11,1 % ser for seg å helgependle til øya de neste 10 årene
63 % ser for seg å ha fritidsbolig på øya de neste 10 årene

5.3 Ønsker og behov relatert til bolig

At relativt få personer har sterke intensjoner eller ønske om permanent bosetting på øya kan ha sammenheng med de nåværende bolig-, arbeids- og steds- & miljømessige forhold på Røvær. For å kunne legge forholdene bedre til rette for bosetting på øya, er det nyttig å ha kunnskap om hvilken tilegnelsesmåte (kjøp, leie, arv og bygge selv), boligtype (leilighet, rekkehus, enebolig), beliggenhet, standard (ny, gammel, livsløpsstandard), størrelse (antall rom) og prisnivå de utflyttede øyboerne anså som ønskelig og relevant ved en eventuell tilbakeflytting til øya.

5.3.1 Kjøp av bolig høyere prioritet enn arv, kjøp av tomt eller leie

Når det gjelder hvilken måte en foretrekker å skaffe seg bolig på ble de intervjuede bedt om å prioritere sitt første og andre alternativ når det gjaldt tilegnelsesmåte for bolig.

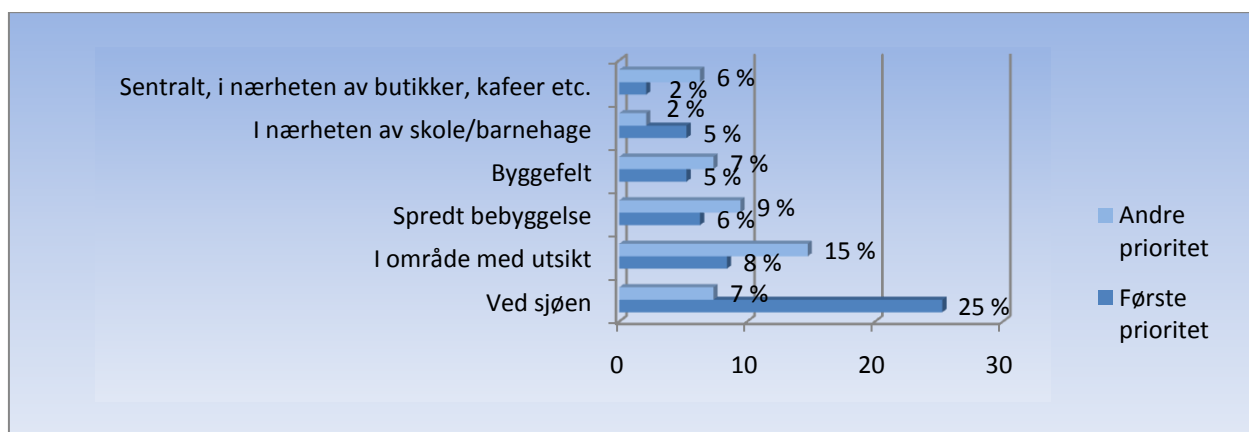

Figur 5 Prosentvis fordeling av respondentens første og andre prioritet for tilegnelsesmåte

Av Figur 5 ser man at flest foretrekker å eie bolig. Ca 24 % har kjøp av ferdigstilte boliger som første valg, 18 % har det som andre valg. Ca 16 % har tilegnelse av bolig gjennom arv som første valg ved en eventuell tilflytting til Røvær. Videre ser man at å leie bolig var det alternativet som var minst attraktivt ved flytting, kun 4,5 % hadde dette alternativet som første valg.

5.3.2 Beliggenhet ved sjøen mest etterspurt

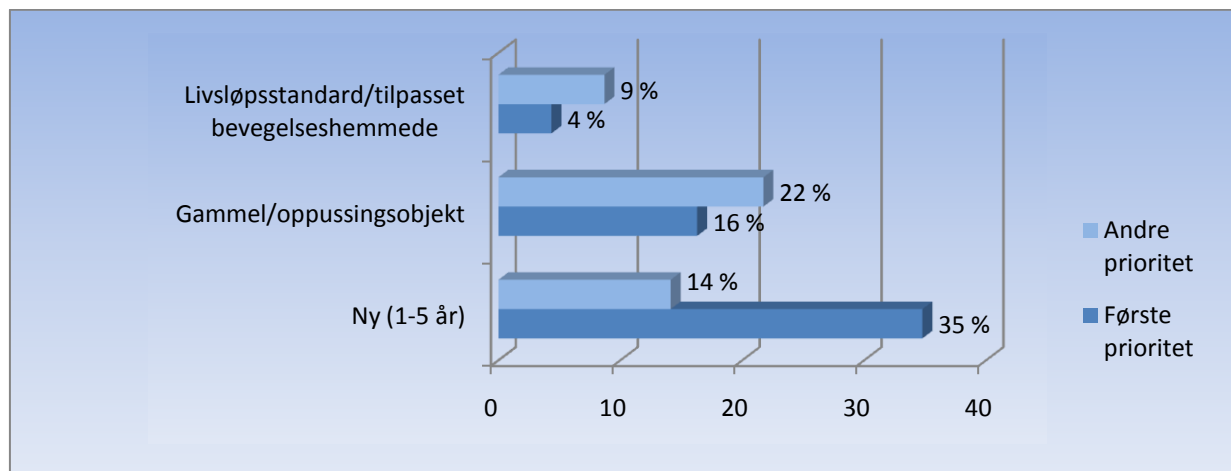
Når det gjelder hvilken beliggenhet respondentene foretrakk for boligen ved en eventuell tilflytting, var nærhet til sjø eller områder med utsikt mest etterspurt. Ca 25 % hadde bolig ved sjøen som første valg. Å bo i nærheten av barnehage/skole eller sentralt i nærheten av butikker var mindre viktig, jf Figur 6. Da det å ha bolig ved sjøen er ofte forenelig med å ha utsikt, synes disse to svaralternativene til en viss grad å være overlappende.

Figur 6 Prosentvis fordeling av respondentens første og andre prioritet for beliggenhet for boligen

5.3.3 Størst etterspørsel etter NYE boliger

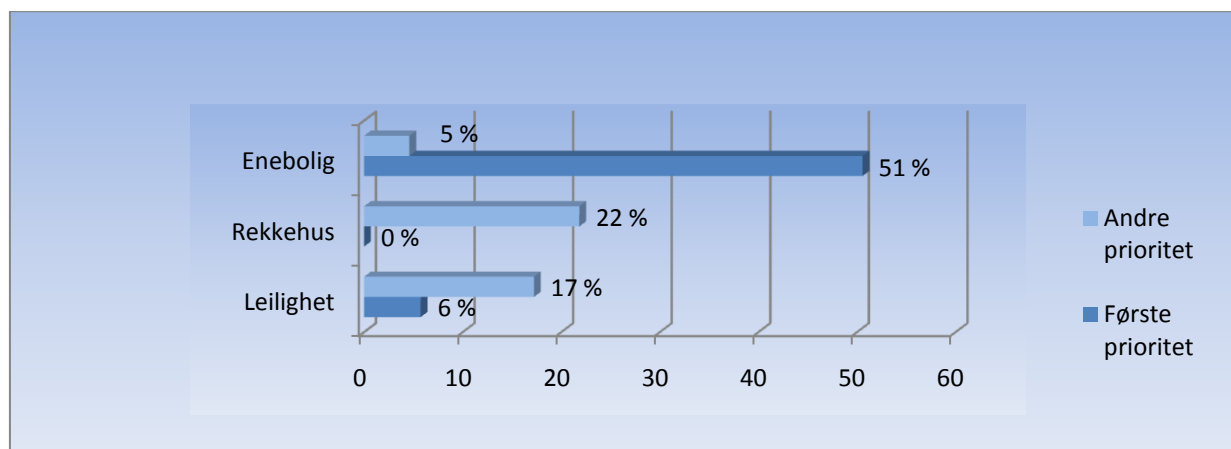
Erfaringen fra Småsamfunnsprosjektet 2007-2009 viste at det var usannsynlig vanskelig å finne bolig og at det syntes å eksistere en manglende boligutvikling på øya. Denne undersøkelsens resultater viste at de utflyttede øyboerne i større grad ønsket å kjøpe en ny bolig (1-5 år) enn eldre boliger som bar preg av å være oppussingsobjekter, jf Figur 7. 35 % hadde kjøp av ny bolig som førstevalg, mens 16 % hadde kjøp av eldre bolig som førstevalg ved en eventuell flytting til Røvær.

Figur 7 Prosentvis fordeling av respondentens første og andre prioritet for standard for boligen

5.3.4 Større etterspørsel etter eneboliger enn leilighet og rekkehus

Resultatene viste at de utflyttede øyboerne i langt større grad syntes å foretrekke å kjøpe enebolig fremfor leilighet eller rekkehus, jf Figur 8. Hele 51 % hadde kjøp av enebolig som førstevalg ved en tilflytting. Dette har høyst sannsynlig sammenheng med at 64 % av respondentene er i aldersgruppen 29-52 år, som er i en livsfase hvor de etablerer seg med familie eller fremdeles har hjemmeboende barn.

Figur 8 Prosentvis fordeling av respondentens første og andre prioritet for type bolig

5.3.5 Størst etterspørsel etter boliger med 3 eller flere soverom

Resultatene viser videre at det er størst etterspørsel etter store boliger, jf Tabell 4. Hele 48 % ønsker bolig med mer enn 3 soverom, mens ca 30 % ønsker bolig med tre soverom. Med tanke på størrelsen på husholdningen, er det noe overraskende at de største husene var mest etterspurt. En forklaringsvariabel kan være at ca 70 % av de som har svart på undersøkelsen er i aldersgruppen 21-44 år, hvor familieforøkelse fremdeles er eller kan være aktuelt. En annen forklaringsvariabel kan være at man ved tilflytting til Røvær ønsker å ha overnattingsmuligheter for besøkende.

Tabell 4 Størrelse på boligen

Alternativer	Prosent	Verdi
1 Bolig med ett soverom	0,0 %	0
2 Bolig med to soverom	13,0 %	7
3 Bolig med tre soverom	29,6 %	16
4 Bolig med mer enn 3 soverom	48,1 %	26
5 Annet	9,3 %	5
Total		

5.3.6 Boliger i prisklassen NOK 2 000 000-2900 000 eller NOK 1 600 000-1 900 000 mest relevant

I tråd med ønsket om relativt store boliger, anser den største gruppen av respondenter, dvs. 29 %. å kjøpe bolig i prisklassen 2-2,9 mill NOK. Ca 22 % ønsker bolig i prisklassen 1,6-1,9 mill NOK, mens ca 16 % foretrekker bolig i prisklassen NOK 600 000 – 1 000 000, jf Tabell 5.

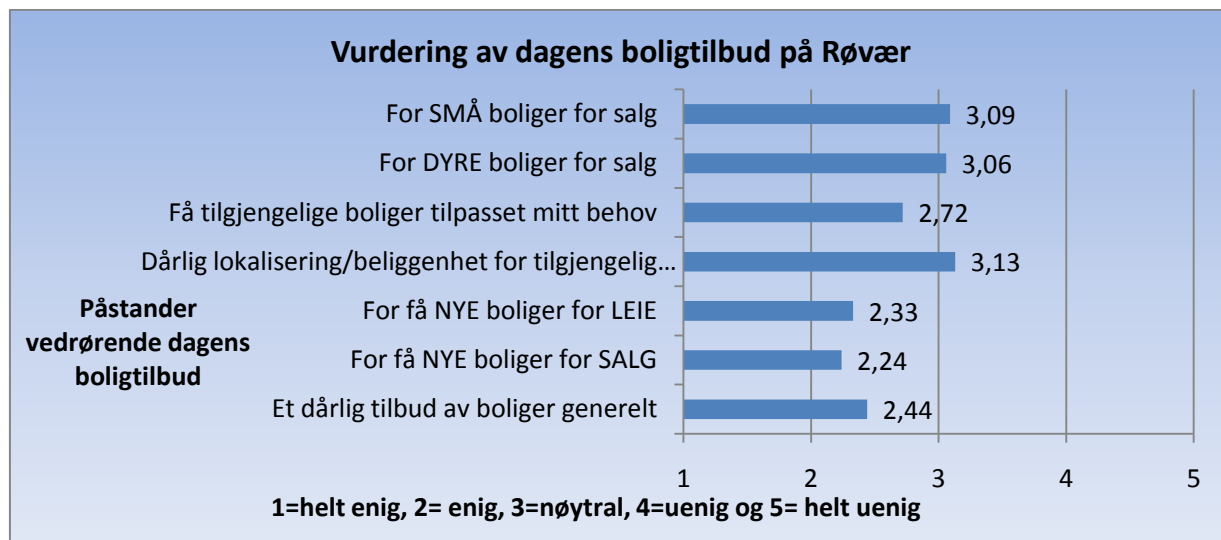
Tabell 5 Aktuelle prisklasser

Alternativer	Prosent	Verdi
1 NOK 0 - 500 000	5,9 %	3
2 NOK 600 000 - 1 000 000	15,7 %	8
3 NOK 1 100 000 - 1 500 000	11,8 %	6
4 NOK 1 600 000 - 1 900 000	21,6 %	11
5 NOK 2 000 000 - 2 900 000	29,4 %	15
6 NOK 3 000 000 eller dyrere	7,8 %	4
7 Annet	7,8 %	4

5.3.7 For få NYE boliger for salg/leie

De utflyttede øyboerne ble også bedt om å vurdere dagens boligtilbud på Røvær i form av at de ble bedt om å ta stilling til ulike påstander vedrørende boligtilbudet på øya. Resultatet viste at de var mest enig i at det var for få NYE boliger for salg eller leie på Røvær, jf Figur 9.

De var videre relativt enige i at det var et dårlig tilbud av ledige boliger generelt sett på Røvær. Dette er i tråd med tidligere undersøkelser som viser til at det er vanskelig å finne seg bolig og at det synes å mangle en planlagt boligutvikling på øya. De utflyttede øyboerne var relativt nøytrale til påstandene om at lokaliseringen av de tilgjengelige boligene var et problem, eller at boligene var for små eller for kostbare. Det er med andre ord tilgjengeligheten på nye boliger, både for salg og leie, som til en viss grad ble oppfattet som for dårlig på Røvær.

Figur 9 Vurdering av dagens boligtilbud på Røvær (respondentene vurderte påstandene fra en skala fra 1-5 hvor 1= helt enig, 3= nøytral og 5= helt uenig)

5.4 Ønsker og behov relatert til arbeid

Med en relativ kort reiseavstand mellom Røvær og Haugesund, antas Haugesund og til dels nabokommunene å være en naturlig del av arbeidsmarkedet for de som er bosatt på Røvær. Tidligere undersøkelser har vist at tilretteleggelse av stedsuavhengige arbeidsplasser har vært av stor betydning for bosetting på småstedsamfunn som Røvær. Vi ønsket derfor å få økt informasjon om betydningen av å ha jobb på øya versus i Haugesund eller i andre nærliggende kommuner i regionen, samt viktigheten av tilrettelegging for stedsuavhengige arbeidsplasser. Vi opererte med 3 delsett av spørsmål innenfor arbeidsrelaterte forhold; arbeidsplassens lokalisering, type næring respondenten og samboer/ektefelle ønsker jobb innenfor og forhold relatert til bedriftsetablering og tilhørende lokale tjenester.

5.4.1 Arbeidsplassens lokalisering

Når det gjelder viktigheten av ulike forhold relatert til arbeidsplassens lokalisering, viste resultatene at det er viktigere med god tilrettelegging for stedsuavhengige arbeidsplasser og tilbud om relevant jobb i Haugesund, enn at det er tilbud om jobb til en eller begge ektefellene på øya, jf Tabell 6. Dette har høyst sannsynlig sammenheng med den relativt korte reiseavstanden mellom Haugesund og Røvær (25 min med båt) bidrar til at Haugesund og Haugalandet er en naturlig del av arbeidsmarkedet for innbyggere på Røvær.

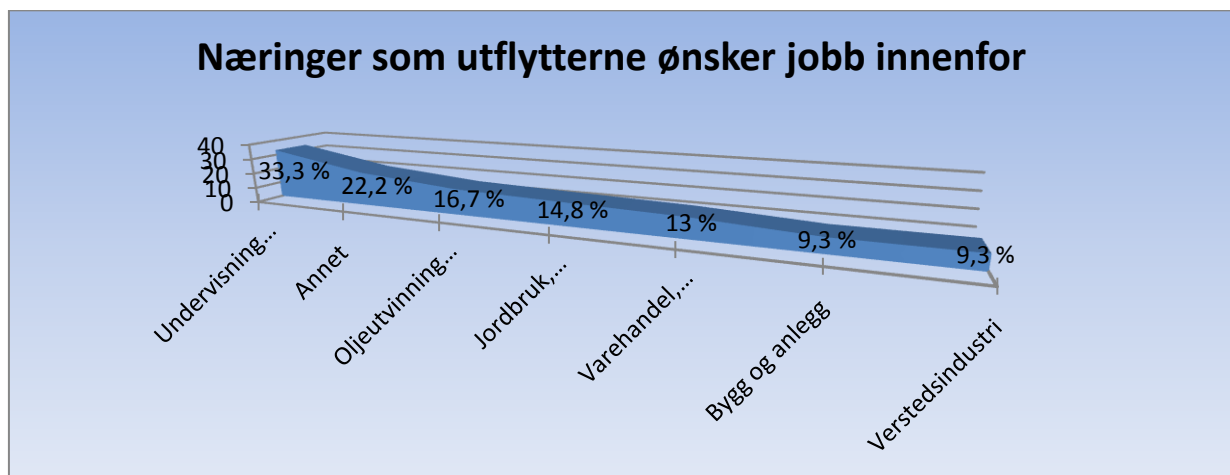
Tabell 6 Viktigheten av forhold knyttet til arbeidsplassens lokalisering (respondentene har svart på en skala fra 1-5 hvor 1=svært viktig, 2= viktig, 3= nøytral, 4=Lite viktig og 5=Ikke viktig).

Forhold relatert til arbeid	
God tilrettelegging for stedsuavhengige arbeidsplasser (fiber, bredbånd osv)	1,70
Tilbud om relevant jobb i Haugesund	1,98
Tilbud om relevant jobb i andre kommuner på Haugalandet	2,52
Tilbud om jobb til en av ektefellene på øya	2,78
Tilbud om jobb til begge ektefellene på øya	3,28

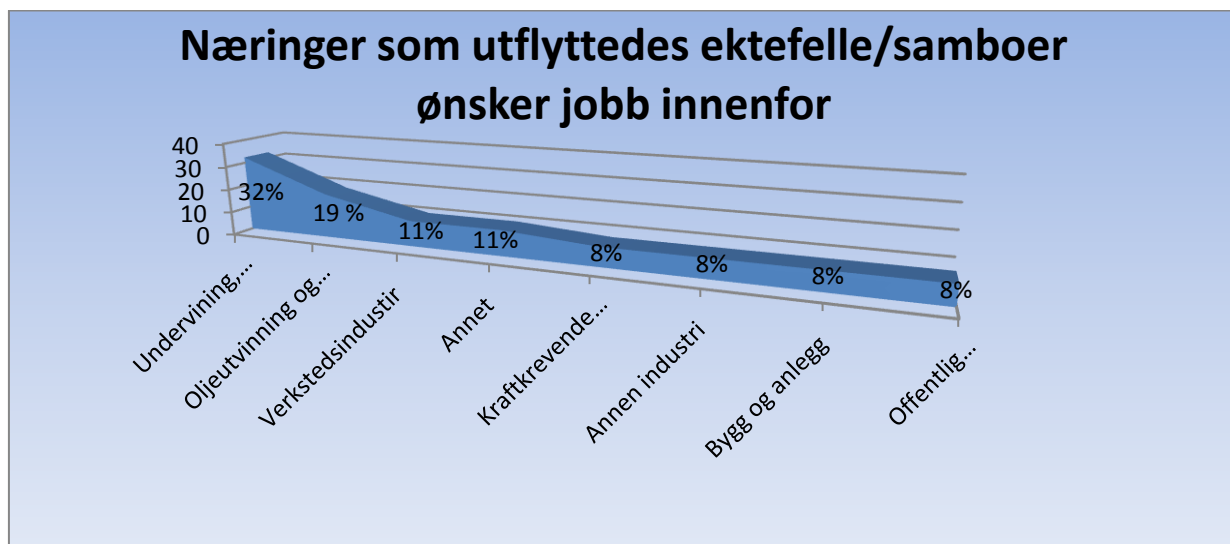

5.4.2 "Utdanning, helse og sosial" og "oljeutvinning og bergverksdrift" mest etterspurt

Respondentene ble også spurt om hvilken næring de og ektefellen/samboer ønsket jobb innenfor ved en eventuell tilbakeflytting. Av Figur 10 og Figur 11 ser man at "undervisning, helse og sosial" og "oljeutvinning og bergverksdrift" er de næringene som flest ønsker arbeid innenfor. For respondentene selv kommer "jordbruk, skogbruk og fangst" og "varehandel, hotell og restaurant" på de neste plassene, mens for deres respektive ektefeller/samboer kommer ønske om ulike typer av industriarbeidsplasser på de neste plassene.

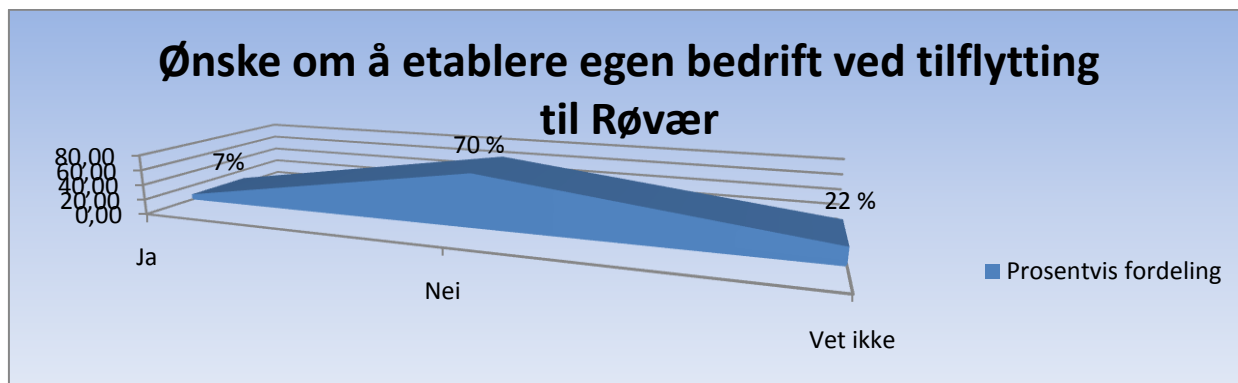
Figur 10 Næringer som de utflyttede øyboerne etterspør jobb innenfor

Figur 11 Næringer som ektefelle/samboer etterspør jobb innenfor

5.4.3 Ønske om næringsetablering

Kun 7 % av respondentene ønsket å etablere egen bedrift ved en eventuell tilbakeflytting til Røvær, mens 22 % var noe usikre på gründervirksomhet, jf Figur 12. På spørsmålet om hvilke lokale tjenester som var viktig med tanke på en eventuell bedriftsetablering, hadde kun 4 personer svart. Disse resultatene presenteres derfor ikke.

Figur 12 Ønske om å starte egen bedrift

5.5 Det lokale offentlige tjenestetilbudet

Når det gjelder tilbudet av offentlig tjenester på øya viste resultatene at skoletilbud 1-10 klasse, en god lokal barnehagedekning og et godt lokalt eldreomsorgstilbud var viktigere enn kirke, lokal helsestasjon og legeordning. De tjenestene som brukes daglig og som er av størst betydning for å skape en effektiv hverdag ble ansett som viktigst.

Tabell 7 Viktigheten av lokale offentlig tjenestetilbud (respondentene har svart på en skala fra 1-5 hvor 1=svært viktig, 2= viktig, 3= nøytral, 4=Lite viktig og 5=Ikke viktig)

Lokalt offentlig tjenestetilbud	
Lokalt skoletilbud 1-10 kl.	1,74
God lokal barnehagedekning	2,13
Godt lokalt eldre omsorgstilbud	2,37
Godt lokalt SFO tilbud	2,44
Lokal helsesøstertjeneste	2,65
Lokal legeordning	2,65
Lokal helsestasjon	2,85
Lokal kirke	2,91

5.6 Steds- og miljøforhold

Vi skal nå se nærmere på hvilke steds- og miljømotiver som er av størst betydning ved en eventuell tilbakeflytting til Røvær. Vi opererte med fem delsett av spørsmål under steds- og miljøforhold.

- Tilgang til daglige varer og tjenester
- Betydning av kommunikasjons- og pendlingsmuligheter
- Fysiske forhold ved nærmiljøet
- Sosiale forhold ved nærmiljø
- Følelsesmessig tilhørighet

De to første konsentrerer seg om forhold knyttet til tilgjengelighet og tilgang og retter seg generelt mot kvaliteter eller attraksjonsfaktorer ved stedet. De to neste variablene fokuserer på forhold ved nærmiljøet (fysiske og sosiale forhold) og anses å være en mer individuell møteplass mellom attraktivitet og egeninteresse. Det siste punktet dreier seg om betydningen av stedstilhørighet og stedsidentitet og er gjerne mer ett uttrykk for en menneskelig egenskap enn en stedsegenskap (Sørli 2009).

Tabell 8 Viktigheten av ulike steds- og miljøfaktorer (respondentene har svart på en skala fra 1-5 hvor 1=svært viktig, 2= viktig, 3= nøytral, 4=lite viktig og 5=ikke viktig)

Kommunikasjons- og pendlingsmuligheter	
Gode kommunikasjons- og pendlingsmuligheter til nærmeste by i helgene	1,59
Gode kommunikasjons- og pendlingsmuligheter til nærmeste by på ettermiddag/kveld	1,63
Nye og sikre ferjer	1,78
Kort avstand til venner og familie	1,93
Maks 2 timers reisetid mellom hjem og arbeidssted	2,02
Maks 0,5 times reisetid mellom hjem og arbeidssted	2,28
Tilgang på daglige varer og tjenester	
God tilgang på matvarer, husholdningsartikler, frisør osv	1,52
Fritidsaktiviteter for barn	1,96
Fritidsaktiviteter for voksne	2,35
Idrettshall	2,48
Kulturtilbud (kino, teater, kafé)	2,72
Fysiske forhold ved nærmiljøet	
Nærheten til havet	1,57
Barnevennlig	1,63
Gode områder for friluftsliv og rekreasjon	1,69
Godt klima	1,74
Liten grad av støy og forurensing	1,80
Høy visuell kvalitet på ivaretagelse av naturlandskapet (uberørt natur med holmer, øyer og skjær)	2,04
Gode lys-, luft og utsiktsforhold	2,07
God ivaretagelse av historisk landskap og kulturminner	2,28
Høy visuell kvalitet på kulturlandskapet (bebyggelsen, landemerker og identitetsobjekter)	2,33
Spredt bebyggelse	2,52
Det sosiale nærmiljøet	
Trygt miljø (trafikk, kriminalitet)	1,61
Lett å bli akseptert	1,72
God kontakt med naboer og venner	1,76
Inkluderende mot innvandrere	2,19
Lite innblanding, sosial kontroll	2,43
Stedstilknytning	
Stedets natur	1,65
Erfaringer og opplevelser fra stedet	1,74
Familie eller slekt som bor på øya	2,26
Småstedssamfunn	2,28
Eiendom i slekten	2,50
Tilknytning til fylket/landsdelen	2,54

Når en ser på alle steds- og miljø motivene under ett, var det *god tilgang på dagligdagse varer og tjenester (dvs. matvarer, husholdningsartikler, frisør osv), nærhet til havet, gode kommunikasjons- og pendlingsmuligheter til nærmeste by i helgene, trygt miljø i form av lite trafikk og kriminalitet og stedets natur* som utpekte seg som de viktigste faktorene relatert til en eventuell tilbakeflytting til Røvær. Barnevennlighet og gode områder for friluftsliv og rekreasjon var også viktig med tanke på permanent flytting til øya.

Forhold som generelt sett syntes å være av liten betydning for en eventuell tilbakeflytting var *eiendom i slekten, lokal kirke, lege, helsestasjon og helsesøsterordning og kulturtilbud på øya, dvs. kino, teater og kafé*. At lokale offentlige tjenester som ikke brukes daglig og et lokalt kulturtilbud er av mindre betydning, kan ha sammenheng med at avstanden mellom Røvær og Haugesund er kort (25 minutters båtreise) og at det eksisterer gode kommunikasjons-/pendlingsmuligheter.

Nedenfor presenteres hvilke forhold ved det enkelte steds- og miljø motiv som var av størst betydning for en potensiell tilbakeflytting til Røvær:

Avstand og kommunikasjonsmuligheter: Det var viktigere med gode kommunikasjons-/pendlingsmuligheter til den nærmeste byen i helgene og på ettermiddag/kveld, enn at pendlingstiden til og fra jobb var kort. Sikker og ny offentlig transport var også av stor betydning for de fleste utflyttede øyboerne.

Tilgang på dagligdagse varer og tjenester

God tilgang på ulike dagligdagse varer som mat, husholdningsartikler osv, og fritidsaktiviteter for barn var viktigere enn lokalt kulturtilbud (kino, teater, kafé) og idrettshall. De daglige nødvendighetsgodene er med andre ord viktigere enn tjenester som en ikke bruker til daglig.

Fysiske omgivelser

Nærheten til havet, barnevennlighet, gode områder for friluftsliv og rekreasjon, godt klima og liten grad av støy og forurensing, var viktigere enn kvalitet på kulturlandskap og ivaretagelse av det historiske landskapet.

Sosialt miljø på Røvær

Et trygt miljø med lite trafikk og kriminalitet, et aksepterende miljø og god kontakt med familie og venner, var viktigere enn lite innblanding (sosial kontroll) og inkludering av innvandrere.

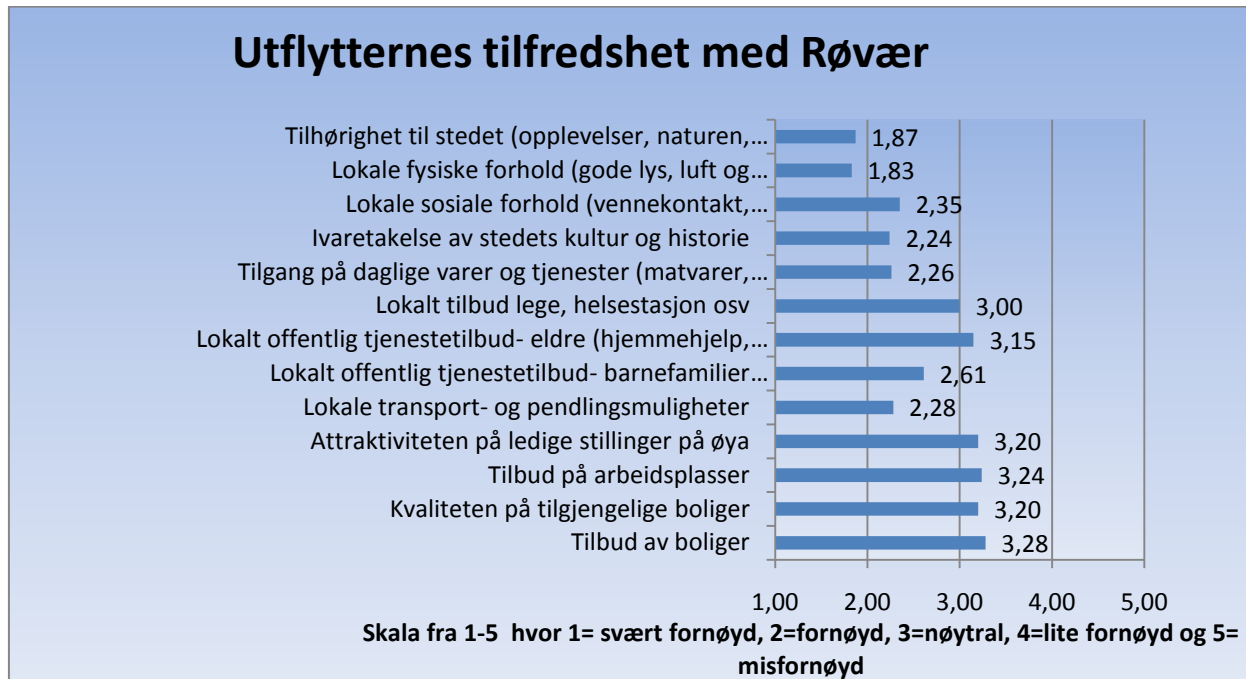
Følelsesmessig tilhørighet

Tilhørighet til stedets natur og gode erfaringer og opplevelser fra stedet, var viktigere enn at man hadde eiendom i slekten, eller at det bodde familie eller slekt på øya. Familiemotivet synes å være av mindre betydning for de utflyttede øyboernes ønske om tilbakeflytting til Røvær.

Med relativt få innbyggere, antas gode transport-/kommunikasjonsmuligheter til Haugesund på ettermiddag/kveld og i helger å være viktige for barn og unge med tanke på deltakelse på ulike idretts- og fritidsaktiviteter. Med relativ kort reiseavstand mellom Røvær og Haugesund sentrum er det kort veg til byens kulturtilbud og opplevelser.

5.7 Hva er attraktivt ved Røvær som bo- og arbeidssted?

Hvilke forhold oppfatter de utflyttede øyboerne som attraktive ved Røvær som potensielt bo- og arbeidssted? Respondentene ble bedt om å vurdere sin tilfredshet med Røvær som potensielt bosted når det gjaldt faktorene; bolig, arbeid og ulike steds- og miljø forhold, jf Figur 13.

Figur 13 Grad av tilfredshet ved ulike bolig-, arbeids-, steds- og miljøforhold på Røvær (Skala fra 1-5, hvor 1=svært fornøyd, 2= fornøyd, 3 =nøytral, 4=lite fornøyd og 5= misfornøyd)

Faktorer som oppfattes som svært attraktive og attraktive ved Røvær som permanent bosted

- Gode lys, luft og utsiktsforhold og tilgang til grøntområder
- Gode erfaringer og opplevelser fra stedet
- God ivaretagelse av stedets kultur og historie
- God tilgang på dagligvarer
- Gode lokale transport og pendlingsmuligheter
- Lokale sosiale forhold, dvs. vennekontakt, aksepterende, inkluderende og trygt miljø
- Lokalt offentlig tjenestetilbud til barnefamilier (barnehage, skole osv)

Faktorer som oppfattes som middels og mindre attraktive ved Røvær som permanent bosted:

- Attraktiviteten og tilbudet av ledige stillinger på øya
- Attraktivitet og tilbudet av ledige boliger på øya
- Lokalt tilbud lege, helsestasjon osv
- Lokalt offentlig tjenestetilbud til eldre

6 Konklusjon og diskusjon – hva kan undersøkelsen brukes til?

Tidligere undersøkelser (for eksempel Vasstrøm og Karlsen 2011) har vist at det er ingen personer som har mulighet for eller ønsker å flytte uten at alle de strukturelle faktorene på plass, dvs. bolig, jobb, skole, barnehage osv. Stedets kvaliteter som de naturgitte, fysiske forholdene eller de sosiale forholdene som for eksempel god venne- og nabokontakt, kan ikke overskygge mangler i de strukturelle faktorer som anses som nødvendige for å skape en attraktiv hverdag.

Det er de strukturelle faktorene; bolig og jobbtilbudet som anses som minst attraktiv ved Røvær. Med tanke på et eventuelt fremtidig strategisk omdømmebyggingsarbeid er det viktig å ha de strukturelle faktorene på plass før en forsøker å tiltrekke seg innbyggere. Basert på resultatene fra denne undersøkelsen foreslås følgende tiltak for å tiltrekke potensielle innbyggere til Røvær:

6.1 Tiltak for å bedre boligtilbudet - en strategisk boligutvikling

Boligtilbudet på Røvær oppfattes som for dårlig. Respondentene var i mindre grad fornøyd med tilbudet av boliger og kvaliteten på dem. De utflyttede øyboerne ønsker seg flere nye boliger, enten for salg eller leie. Basert på denne undersøkelsens resultater foreslås følgende tiltak:

- Etablere en boligpolitisk handlingsplan med mål for fremtidig befolkningsvekst og tilhørende boligbehov for øya
- Lage en reguleringsplan for tilrettelegging av nye boligområder i nærhet av sjø eller i område med utsikt
- Markedsføre og tilby rimelige tomter til potensielle innbyggere, som for eksempel de fraflyttede øyboerne
- Kampanje for å øke utleiekapasiteten av eksisterende boliger på øya (i første rekke nye boliger)
- Vurdere muligheter for kommunal fremleie av nye boliger
- Regulere og markedsføre tomtearealer for fritidsbolig
- Lage en markedsførings- eller kommunikasjonsplan for å synliggjøre nåværende ledige boliger, nye boliger (for salg og leie) og tomtearealer rettet potensielle tilflyttere
 - *For eksempel å synliggjøre ledige boliger via kommunens, regionale næringsorganisasjoner og lokale bedrifters nettsider. Røvær som bosted bør også synliggjøres i det regionale rekrutterings- og omdømme prosjektet på Haugalandet*

6.2 Tiltak for å bedre jobbtilbudet– markedsføre et regionalt arbeidsmarked

De utflyttede øyboerne er også mindre fornøyd med jobbmulighetene på Røvær, dvs. både antall ledige stillinger og stillingenes attraktivitet. Resultatene fra undersøkelsen viser at de utflyttede øyboerne synes at det er viktigere med et godt jobbmarked innenfor pendlingssonen som for eksempel i Haugesund, enn at de får jobb på selve øya. Følgende tiltak foreslås:

- Tilrettelegge for og markedsføre stedsuavhengige arbeidsplasser på øya
 - Markedsføre god tilrettelegging med fiber, bredbånd osv.
 - Etablere et tilbud om hjemmekontor i næringshage
- Markedsføre ledige stillinger innenfor pendlingssonen (i første rekke Haugesund, evt. Karmøy, Tysvær og Sveio) til potensielle tilflyttere
- Etablere en langsiktig plan for utvikling av et mer variert jobbtilbud på øya

- Gjennomføre en strategisk analyse av næringsstrukturen på øya for å definere næringsmessige utviklingsområder som for eksempel fiske, reiseliv og ikke stedbunden næringsaktivitet (jf Norconsult Stedsanalyse for Røvær 2009)
- Den kommunale satsningen på videreutvikling av Røvær som et reiselivsprodukt (jf Næringsplan Haugesund 2011-2014) vil kunne bidra til et bedre lokalt jobbtillbud innenfor næringen "varehandel, hotell og restaurant" – en næring de utflyttede øyboerne etterspurte jobb innenfor.

6.3 Tiltak for å synliggjøre Røværs kvaliteter (steds- og miljømessige forhold)

Motiv for flytting kan også være basert på livsstilsvalg, dvs. motiv preget av verdier knyttet til det "gode liv" i et lite samfunn og til selvrealisering gjennom natur og kultur (Vasstrøm og Karlsen 2011). Resultatene fra denne undersøkelsen viste at respondentene opplevde de fysiske forholdene på øya, dvs. lys-, luft- og utsiktsforhold og tilgang til grøntområder som svært attraktivt relatert til Røvær som bosted. Respondentene oppfattet også at de hadde en sterk følelsesmessig tilhørighet til Røvær (dvs. gode erfaringer og opplevelser fra stedet, naturen, familie/slekt på øya osv) og at øyas kultur og historie hadde blitt godt ivarettatt.

Videre viste resultatene at de også var tilfreds med den lokale tilgangen på daglige varer og tjenester på øya, transport og pendlingsmuligheter og de sosiale forholdene (venne og nabokontakt) på øya. De var også relativt godt fornøyd med det lokale offentlige tilbudet til barnefamilier (barnehage, skoles osv). For kommunen vil det være viktig å arbeide strategisk med å synliggjøre de kvaliteter som oppfattes som positive med tanke på tilflytting:

For Røvær vil det være viktig å arbeide strategisk med å synliggjøre de kvaliteter som oppfattes som positive med tanke på flytting til øya:

- Markedsføre kort avstand og gode kommunikasjons-/pendlingsmuligheter til et regionalt arbeidsmarked og til bysentrum for potensielle tilflytter
- Markedsføre øya's gode tilgang på dagligdagse varer (mat, husholdning osv), lokalt grunnskole og barnehagetilbud. Dette er forhold som er viktige og som gjør det enklere å skape et godt og "smidig" liv for potensielle innbyggere
- Synliggjøre og markedsføre Røværs kvaliteter:
 - Gode lys, luft og utsiktsforhold
 - God tilgang til grøntområder
 - En god ivaretagelse av stedets kultur og historie
 - Gode sosial forhold som et aksepterende, inkluderende og trygt miljø
 - Et godt offentlig tilbud til barnefamilier (barnehage, skole osv)
- Etablere en prosjektgruppe for å se på behov og muligheter for å tilby et bedre lokalt offentlig tjenestetilbud til eldre, og bedre lege- & helsestasjon ordning til innbyggerne på øya

Oppsummert vil det være viktig å tilby et mer helhetlig informasjonstilbud til potensielle innflyttere. Denne type informasjon bør inkludere en helhetlig oversikt over boliger og tomter (muligheter for å etablere seg), ledige stillinger på øya, i kommunen og nabo kommunene, kommunale tjenester (for eksempel ledig barnehageplasser etc.) og en oversikt over øyas fritids- og kulturtilbud (lag, organisasjoner, arrangementer etc.).

7 Referanser

Haugaland Vekst (2011): Haugesund Kommune Næringsplan 2011-1004

Norconsult (2009): Stedsanalyse for Røvær 2009. En delrapport i Småsamfunnssatsing på Røvær 2007-2010.

Vasstrøm, M., Karlsen, J. (2011): Flyttemotiver i Risør. Et innblikk i tilflyttingsmotiver.

Sørli, K. (2009): Bolyst og stedsattraktivitet – motiver for å flytte og bo i distriktene. Notat 2009:111

Maritime Colors
v/ Øystein Olsen
oystein@maritimecolours.no

Camilla Skår Sletten
csle@broadpark.no

Haugesund, 16. november 2011

FORESPØRSEL OM UTARBEIDELSE OG PRIS PÅ INFORMASJONSHEFTE

Haugaland Vekst, på vegne av Utsira og Røvær, fikk i 2010 tildelt midler fra Kommunal- og regionaldepartementet til prosjektet "Bolyst 2010 - Betydningsfull bolig for fremtidens øy samfunn". Et tiltak i prosjektet er utarbeidelse av et informasjonshefte som skal bidra til at nye øyboere får riktig og god informasjon om det å være tilflytter og hvordan det er å bo på øyene Utsira og Røvær.

Målgruppen er nye øyboere i alle livsfaser (ungdom/student, single, par uten barn, småbarnsfamilier, veletablert familie, middelaldrende, seniorer).

Fokus er på øyenes bostedskvalitet, som for eksempel kommunikasjons/infrastruktur (veg- og ferjeforbindelser, bredbånd osv), myk infrastruktur (samlingssteder – pub/cafe, kulturtilbud, skole, barnehage) osv. Attraktivitet for bosetting henger blant annet sammen med mulige arbeidsplasser, hvor integrert bo- og arbeidsmarkedsområdene er, boligbygging, arealtilgang og sosiale forhold som kaféitetthet, kulturtilbud, osv.

Velkommen til!

Mulige temainndelinger kan være:

FAMILIE	Barn og familie
UTDANNING	Skole og utdanning
FRITID	Kultur og fritid
JOB	Næring og arbeidsliv
BOLIG	Bolig, samfunn og miljø
HELSE	Helse, omsorg og sosiale tjenester
SERVICE	Servicesenterfunksjonen
KART	

Både Utsira og Røvær har fått utarbeidet egen profil som "Utsira – gir energi" og "Røvær – øy søker barn". Uavhengig av eksisterende profiler for øysamfunnene, er det viktig at informasjonshefte gir et riktig uttrykk for det å være tilflytter og ny øyboer. Hvorvidt eksisterende profiler skal benyttes for henholdsvis Utsira og Røvær, er det ikke tatt noen beslutning på. Det vil si at vi er åpne for gode innspill og grafiske forslag.

Vi ser fram til å høre fra deg/dere og en videre dialog.

Vennlig hilsen

Annette Sæther
Mulighetsutvikler

TIMEREGNSKAP "Betydningsfull bolig for fremtidens øysamfunn"

DELPROSJEKTER:	Husbanken
	Steds- og mulighetsstudie Utsira
	Brukerundersøkelser
	Informasjonshefter

Dato	Del av prosjektet	Aktivitet	Ansvarlig	Ant deltaker	Ant timer	Timesats	Egenandel	km	sats km	utgifter
23.08.2010	Husbanken	Besøk/befaring/møter med Husbanken på Røvær og Utsira	HVIKS	20	9					
24.08.2010	Husbanken	Besøk/befaring/møter med Husbanken på Røvær og Utsira	HVIKS	20	6					
17.09.2010		Oppstartsmøte	HVIKS	8	3					
14.01.2011		Arbeidsgruppe	HVIKS	6	3					
Uke 5		Lokal arbeidsgruppe - brukerundersøkelse	Utsira	2	5					
Uke 5		Lokal arbeidsgruppe - brukerundersøkelse	Røvær	2	3					
15.03.2011		Arbeidsgruppe	HVIKS	6	2					
30.03.2011		Arbeidsgruppe	HVIKS	5	5					
07.04.2011		Arbeidsgruppe	HVIKS	5	7					
09.04.2011		Arbeidsgruppe	HVIKS	3	3					
11.04.2011		Mulighetsstudie (administrasjon)	HVIKS	3	5					
12.04.2011		Mulighetsstudie (publikum)	HVIKS	10	1					
26.04.2011		Arbeidsgruppe	HVIKS	4	2					
26.04.2011		Styringsgruppe	HVIKS	6	2,5					
06.06.2011		Styringsgruppe	HVIKS	5	2					
28.08.2011		Styringsgruppe	HVIKS	6	3					
		Forberedelse fokusmøte	UK	1	6					
		Fokusgruppemøter Utsira								
		Forberedelse fokusmøte	Røvær	1	4					
		Fokusgruppemøter Røvær								
06.10.2011		Styringsgruppe	HVIKS	5	3					
		Forberedelse brukerundersøkelse del 2	UK	2	3					
		Forberedelse brukerundersøkelse del 2	Røvær	2	3					
02.12.2011		Styringsgruppe	HVIKS	5	2,5					
23.03.2012		Styringsgruppe	HVIKS	4	3					
SUM				62	50	450				1395000

Gjør oppmerksom på at reisetid tur/retur for Utsira og Røvær ikke er registrert